

Revista Literară

PUBlicație DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

TEO CHIRIAC: „CONSTANTA EMINESCU”

„Recitind *Memento mori* și *Povestea magului călător în stele* tresar Mă trezesc oaspete la banchetul simțămintelor mele la care – alături de Mag de Bătrânul ascet și de Fiul de împărat – stă cititorul din mine întristat că toate în lume sunt trecătoare Stă cititorul din mine înshis cu forța în sine de vremile postmoderne pentru convingerea lui că în el există totuși o parte nepieritoare Că sufletul lui e atemporal Că dragostea lui are fire eterne (...)” (p. 4)

MIRCEA V. CIOBANU: „POLEMICI LA CHIȘINĂU: MISIUNE IMPOSIBILĂ”

„Criticii noștri se fac a nu observa dera-pajele zilnice, ascensiunea mediocrității, impostura care se impune, treptat, încet dar insistent și ireversibil. Când, într-un târziu, își dau seama de proporțiile ca-tastrofei, exegeții fac revoluții. Se revoltă unii pe alții și pe toată literatura. Arun-că, inevitabil, împreună cu apa, copilul. Nu mai au timp de nuanțe și delicateți nemțești. Fac «bunturi» rusești. Revo-luții proletare.” (p. 8)

ION POP: „VIZE POETICE”

Câteva gânduri despre integrarea românească prin poezie, Turnirul de la Neptun și poezia lui Leo Butnaru. (p. 5)

„Fiind lipsită de o independență reală și pendulând de prea multă vreme între Est și Vest într-o nedeterminare pe cât de paradoxală pe atât de riscantă și ruinătoare, RM a ajuns azi o țară fără o imagine politică și socială bine conturată, un stat (ce se lasă ușor) deturnat de la

vectorul european. Jefuit și sărăcit de piramida oligarhică, mințit de atâtea ori în modul cel mai josnic, derutat și lipsit de speranță, poporul RM a ajuns să fie o biată populație debusolată, cu deprinderi și nostalgii de homo sovieticus, care nu știe nici

ce limbă vorbește, nici care este calea cea bună pe care trebuie s-o urmeze. (...) În acest moment, independența RM rezidă în regăsirea și reasumarea parcursului european, singura cale dreaptă și ireversibilă.”

„ÎNTÂI, SINGURĂTATEA VA FI DESĂVÂRȘITĂ”, „MAI E CEVA DE STORS DIN SIMȚURI?” Ș.A.

„(...) așa cum poți să bagi de seamă, frica e o artă grea,/ mai ales după ce toate artele care au precedat-o/ au ostenit și s-au stins”

< 12

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

ÎN DEZBATERE: ALEEA CLASICILOR – P. 7
EMILIAN GALAICU-PĂUN, „CLASICI ÎN VIAȚĂ – ȘI DUPĂ MOARTE?”

CRONICI LITERARE – P. 6, 9, 11, 15
SEMNAȚE DE RĂZVAN VONCU, VLAD ZBÂRCIOG, MIHAI ȘTEFAN POIATĂ ȘI IOAN HOLBAN

(IM)PACTUL AUTOBIOGRAFIC – P. 14
AURA CHRISTI, „DIN INFERN, CU DRAGOSTE” (I) – AMINTIRI DESPRE BASARABIA ȘI CULTURA RUȘĂ

EVOCĂRI – P. 18
DINU MIHAIL, „DIMINEȚILE UNUI SCRITOR. EVGHENI EVTUȘENKO ÎN BASARABIA”

POEZIE
DE IOAN ES. POP

CUPRINS

EDITORI:
**UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău**

ANUL 2 | NUMĂRUL 8 | AUGUST | 2016

**18 „DIMINEȚILE UNUI SCRITOR.
EVGHENI EVTUȘENKO ÎN BASARABIA”**

**03 (IN)DEPENDENȚA
(I)REALĂ**

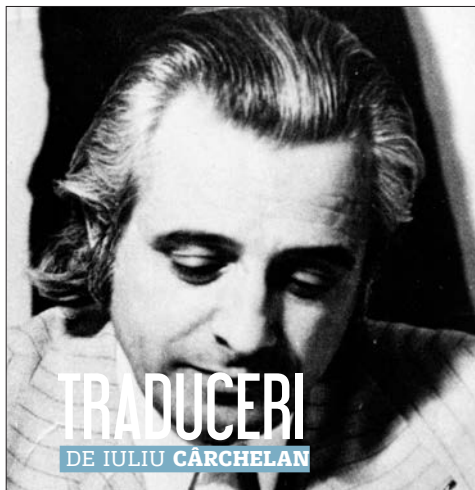
**23 „CÂT TRĂIM
PE-ACEST PĂMÂNT”**

**04 TEOFANII
ÎN FORMAT A4
„CONSTANTA EMINESCU”
DE TEO CHIRIAC**

**05 MIRADOR
„VIZE POETICE”
DE ION POP**

**06 BASARABIA
LITERARĂ
„LEO”
DE RĂZVAN VONCU**

**07 ÎN DEZBATERE:
ALEEA
CLASICILOR
„CLASICI ÎN VIAȚĂ –
ȘI DUPĂ MOARTE?!”
DE EMILIAN GALAICU-PĂUN**

**24 10 SONETE DE DRAGOSTE DE:
DA LENTINI, GUINIZELLI,
CAVALCANTI, DANTE,
PETRARCA, GONGORA,
BOSCAN, VEGA, QUEVEDO,
MICHELANGELO**

**08 VOCEA DIN
TRIBUNE
„POLEMICI LA CHIȘINĂU:
MISIUNE IMPOSIBILĂ”
DE MIRCEA V. CIOBANU**

**09 CONSEMNĂRI
„CĂLĂTORIND PE ARIPI
DE ÎNGER”
DE VLAD ZBÂRCIOG**

**10 IN SFUMATO
„RĂZLEȚE”
DE EUGEN LUNGU**

**11 NOTE DE
LECTURĂ
„CÂND CITITORUL
DEVINE... NARATOR”
DE MIHAI ȘTEFAN POIATĂ**

**12 POEZIE
„ARTA FRICII ȘI ALTE POEME”
DE IOAN ES. POP**

**14 (IM)PACTUL
AUTOBIOGRAFIC
„DIN INFERN, CU DRAGOSTE” (I)
DE AURA CHRISTI**

**15 CRONICĂ LITERARĂ
„CARTEA CA O CELULĂ UNICĂ”
DE IOAN HOLBAN**

**17 CAPCANELE LIMBII
„ÎNTRU EVITAREA CACOFONIEI”
DE ION CIOCANU**

**20 ROZA VÂNTURILOR
„JURNAL DE ITALIA” (X)
DE LEO BUTNARU**

Revista Literară
PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

Director: Arcadie Suceveanu
Redactor-șef: Teo Chiriac
Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru
Secretar de redacție: Grigore Chipere

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț
Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:
MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724
Fax: (+373 22) 237118
E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la
Ministerul Justiției al Republicii Moldova
în data de 03 martie 2015
Numărul de înregistrare: 297

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA
CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul
Ministerului Afacerilor Externe al României –
Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de
Pretutindeni – www.dprp.gov.ro.

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

Această revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Textele publicate în *Revista literară* nu reprezintă
poziția oficială a DPRP sau ICR.

Toate textele și imaginile inserate în paginile
publicației *Revista literară* nu pot fi reproduse și nici
distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau MacOS.

EDITORIAL

de ARCADIE SUCEVEANU

DAVID HUME DESPRE IMPORTANȚA LEGISLATORILOR ȘI BUNA GUVERNARE

„Dintre oamenii care se disting prin realizări memorabile, locul de cinste pare că se cuvine acordat **LEGISLATORILOR** și întemeietorilor de state, care transmit generațiilor viitoare un sistem de legi și de instituții care să le asigure pacea, fericirea și libertatea. Influența invențiilor folositoare în arte și științe s-ar putea să se întindă mai departe decât a legilor înțelepte, ale căror efecte sunt limitate în spațiu și timp, însă beneficiul ce rezultă din primele nu este atât de important ca acela adus de cele din urmă. Este adevărat că științele speculative perfecționează rațiunea, însă avantajul acesta nu se extinde decât asupra câtorva persoane, care au răgazul necesar să li se dedice. Cât privește artele practice, care sporesc confortul și plăcerile vieții, este bine cunoscut că fericirea omenească nu constă atât în abundența acestora, cât în pacea și în siguranța cu care ele sunt gustate, iar aceste avantaje nu pot să vină decât de la o bună guvernare. Asta fără să mai menționăm că virtutea generală și bunele moravuri dintr-un stat, atât de necesare fericirii, nu pot în nici un caz să răsară din cele mai rafinate percepțe ale filozofiei, și nici chiar din cele mai severe porunci ale religiei, ci trebuie să decurgă în întregime din educația virtuoasă a tineretului, care este un efect al legilor și instituțiilor înțelepte.

Prin urmare, trebuie să mă declar, în această privință, în dezacord cu lordul Bacon și să privesc Antichitatea ca fiind oarecum nedreaptă în ce privește distribuirea onorurilor, atunci când a făcut zei din toți inventatorii artelor utile, precum Ceres, Bachus, Esculap, iar marilor legistatori, precum Romulus sau Tezeu, nu le-a acordat decât apelativele de semizei și eroi.”

(David Hume, „Eseuri politice”, trad. de Adina și Cătălin Avramescu, București, Ed. Humanitas, 2005)

(IN)DEPENDENȚA (I)REALA

INDEPENDENȚA REZIDĂ ÎN REGĂSIREA ȘI REASUMAREA PARCURSULUI EUROPEAN

În fiecare an, la sfârșit de august, aniversăm evenimentele ce ne-au marcat istoria și destinul: Marea Adunare Națională, oficializarea limbii române și revenirea la alfabetul latin, proclamarea Independenței Republicii Moldova... Sunt evenimente cu adevărat capitale, ce au făcut posibil miracolul renașterii acestui fragment de popor. De fiecare dată, în aceste zile, reînvie memoria aceluia entuziasm general ce domina satele și orașele noastre acum mai bine de un sfert de secol, curata credință a oamenilor în idealul național și în șansa de a ne desprinde definitiv din burta Leviathanului pentru a ne ctitori singuri soarta.

Frumoase evenimente, pline de un romantism revoluționar luminos. În fruntea aceluia proces de transformări și renașteri s-au aflat scriitorii, oamenii de cultură, intelectualitatea. Revelatoare, de neuitat, ne-au rămas în memorie cuvântările incendiare din primul Parlament al RM, articolele publicistice și poemele lui Valentin Mândăcanu, Grigore Vieru, Ion Vatamanu, Dumitru Matcovschi, Serafim Saka, Leonida Lari, Lida Istrati, Nicolae Dabija, Ion Hadăr-că ș.a., care făceau să freamăte în piețe și pe stadioane mulțimile dornice de a-și regăsi însemnele identității, de a-și recâștiga trecutul, limba, alfabetul, tricolorul. Atunci a fost, așa cum s-a mai spus, ora noastră astrală, unul din acele momente binecuvântate ce nu se poate repeta decât la mari intervale de timp.

Din nefericire, însă, victoriile noastre nu au fost definitive. În ultimii 25-27 de ani, am avut parte de multe devieri și deturnări, de lungi sincope și hiatusuri în dezvoltarea noastră firească. Iar cel mai grav între toate rămâne faptul că nu am știut să dezvoltăm și să fortificăm independența și statalitatea RM, așa cum au reușit să o facă Țările Baltice, bunăoară; și, ca o consecință a acestei ratări, procesul de democratizare a societății și de integrare europeană a RM a intrat în impas, apoi s-a blocat, iar limba română nu și-a putut edifica nici până azi un statut real de limbă de stat care să funcționeze liber și neîngrădit în viața și în structurile administrative ale societății. Altfel spus, independența noastră întotdeauna a fost și continuă să rămână până în clipa de față una nesigură, neputincioasă, una foarte... dependentă. Dependentă de multe, dar în primul rând, de Rusia, țara care ne-a băgat în război și ne-a legat de gât problema transnistreană, țara care continuă să-și mențină pe teritoriul nostru armata

și tehnica militară, țara care ne declară periodic fel de fel de războaie comerciale, energetice etc.

Fiind lipsită de o independență reală și pendulând de prea multă vreme între Est și Vest într-o nedeterminare pe cât de paradoxală pe atât de riscantă și ruinătoare, RM a ajuns azi o țară fără o imagine politică și socială bine conturată, un stat (ce se lasă ușor) deturnat de la vectorul european. Jefuit și sărăcit de piramida oligarhică, mințit de atâtea ori în modul cel mai josnic, derutat și lipsit de speranță, poporul RM a ajuns să fie o biată populație debusolată, cu deprinderi și nostalgii de *homo sovieticus*, care nu știe nici ce limbă vorbește, nici care este calea cea bună pe care trebuie s-o urmeze.

Având în vedere această situație, Uniunea Scriitorilor consideră că proiectul statal RM a eșuat, iar singura cale de izbăvire este integrarea în Europa, prin reunificarea celor două state românești, Republica Moldova și România, într-un singur stat. Opțiunea noastră a fost formulată în „Declarația Uniunii Scriitorilor din Moldova privind Reunificarea cu România”, difuzată în mass-media la 28 octombrie 2015.

În aceste zile, îi vedem la televizor și în forurile oficiale pe unii guvernanți impacientați de faptul că, prin Reunificare, RM își va pierde statalitatea și independența. Ținem să le amintim, spre meditație și avizare, câteva adevăruri, și anume: că 25% din populația Moldovei e plecată la munci peste hotare – de prea multă „independență”, oare?; că în mare măsură statalitatea și independența RM au fost zdruncinate de furtul miliardului și de actele lor de corupție, mai vechi și mai noi, de luarea în captivitate de către ei și partidele lor a instituțiilor acestui stat, a justiției în primul rând; că statalitatea și independența sunt sfidate de casele lor somptuoase, care au crescut ca ciupercile după ploaie în tot Chișinăul și în împrejurimile lui; că statalitatea și independența sunt zilnic strivite sub roțile mașinilor lor de lux, procurate la un preț de sute de mii și chiar milioane de euro, sunt lătrate de câinii lor mari cât niște urși de după zidurile caselor-cazemate înălțate pe nefericirea acestui popor atât de umilit și de răbdător...

Așa se face că, la aniversările de la sfârșitul lui august, de 25 de ani încoace, suntem puși în situația de a nu înceta să ne revendicăm dreptul la limbă și libertate, dreptul la justiție și independență, repetând mereu aceleași sloganuri, având de fiecare dată aproape același discurs. Pe 31 august

vom sărbători, iarăși, cu fast efemer, de o zi, Limba română, limbă care, la cei 25 de ani de independență, continuă să rămână în Constituție cu denumirea unui idiom fictiv de limbă moldovenească. Este umilitor, este degradant când un popor ce se vrea integrat în Europa nu știe nici acum, la început de secol XXI, în ce limbă vorbește. Avem imaginea limbii pe care o vorbim. Iar nivelul limbii române vorbite în RM este în continuare unul deplorabil (deși nu la fel de dezastruos ca înainte de 1991). Pe de o parte, elita intelectuală vorbește o limbă expresivă, plastică și colorată, iar pe de altă parte, masele largi ale societății continuă să vorbească o limbă macaronică, obscenă și săracă. Este bine că o sărbătorim în fiecare an pe 31 august. Dar așa cum o limbă este un organism viu, ea poate fi menținută vie, poate fi cinstită și înnobilită numai și numai vorbind-o în fiecare zi, cât mai pe larg și cât mai îngrijit, la toate nivelele și în toate sferele societății – și pe stradă, și la stațiile PECO, și în magazine, și la Moldova-Gaz, și la Moldenergo etc. Altfel spus, o limbă nu poate fi sărbătorită decât vorbind-o.

La noi, atât denumirea cât și funcționarea limbii de stat reflectă cât se poate de exact gradul de (in)dependență. Încă de la retorii celor șapte coline ale Romei ne parvine maxima „Patria mea este limba latină”, aforism generos actualizat de Nichita Stănescu – „Patria mea este limba română”. Ce limbă reprezintă emblema patriei noastre? O limbă viciată, vulgară de multe ori, calificată la vârful piramidei ierarhice ca fiind română din punct de vedere istoric și moldovenească din punct de vedere politic. Vorba unui confrate, până la prânz e română, iar după prânz e din nou moldovenească.

În acest context, credem că se impune reînființarea Departamentului limbilor din cadrul Guvernului RM, desființat în mod abuziv acum mai mulți ani. Poate sub o altă formă, de Colegiu pe lângă Guvern, urmează de văzut cum e mai bine, dar reînființarea lui se impune stringent și cu necesitate. Doar așa se va putea crea un mecanism funcțional, iar Limba română va obține recunoașterea și circulația unei limbi de stat într-o Moldovă cu adevărat independentă.

Iar în acest moment, independența RM rezidă în regăsirea și reasumarea parcursului european, singura cale dreaptă și ireversibilă. Să fim lucizi, să ni-i facem aliați pe ucraineni și să fim un pic de baltici măcar în ceasul al 12-lea.

© N. RĂILEANU

CONSTANTA EMINESCU

DE TEO CHIRIAC

Precum calculul infinitesimal făcând uz de sentimente pentru a intra în grațiile legii numerelor mari Precum evenimentul de succes ratându-se finalmente printre nuanțe și detalii în marele câmp de evenimente Precum cititorul pierdut prin păduri și codri seculari – prin codrii semnelor de exclamare idolatre și egolatre Precum autorul *Comédiei* trezit brusc în cumplitul desiş – eu invoc rațiunea și iubirea încurajând simțurile curate să nu moară de frică în lungul în anevoiosul drum spre lumină

Sigur că totul s-a spus și că toate capodoperele au fost deja scrise Sigur că fizica și metafizica nu mai servesc la nimic fiind total compromise Sigur că universul e compus din materie iar materia are densitate Sigur că universul când se extinde se extind și spațiile de singurătate iar atunci când se comprimă – începe și inima să se comprime Sigur că densitatea cosmică poate fi mai mică egală sau mai mare decât densitatea critică a materiei care are o anumită valoare Sigur că cel ce cunoaște această densitate și această mărime poate să urce în cer sau să plutească – zâmbind – la mare înălțime

Căci jos e desime de râme de rime de rame supra-dimensionate Jos e mare desiş de visători văduviți de creații și stări iluminative Jos e desime de valori și valori schimbătoare De teorii speculative în care fizicieni și astrologi cu fantezii debordante inventează constante fizice pentru mărimi la nivel astronomic Pentru

descrierea fenomenelor ce se petrec la nivel subatomic În particule nevăzute și lipsite la prima vedere de logică (Mă refer la constanta lui Planck La constanta cosmologică și-n special la constanta fundamentală a structurilor fine)

Pe lângă aceste constante fizice fundamentale a căror valoare numerică e fixă și nicidecum nu se schimbă – eu simt nevoia unei constante spirituale – unei constante fundamentale care s-ar defini ea însăși pe sine și m-ar defini și pe mine prin – cum să zic? – sentimentul însuflețitor că ne naștem și murim în aceeași limbă Și care – în afară de cantitatea de materie și antimaterie din univers – ar măsura calitatea fericirii și nefericirii ce se acumulează în minte în suflet în vers

Pentru a părăsi cumplita desime și a descoperi luminișul auroral introduc o constantă ca să-mi folosească drept călăuză la nivel psihologic subliminal Ca să-mi pot explica: De ce simt că zbor doar când citesc poezii? De ce când șoptesc: „De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?” dorul meu umple singurătatea dintre stele și galaxii? Și de ce ajungând la *Luceafărul* și citind : „De ce nu vii tu? Vină!” – văd cum tremură golul uman între două particule de lumină?

Recitind *Memento mori* și *Povestea magului călător* în stele tresar Mă trezesc oaspete la banchetul simțămintelor mele la care – alături de Mag de Bătrânul

TEOFANII ÎN FORMAT A4

ascet și de Fiul de împărat – stă cititorul din mine întristat că toate în lume sunt trecătoare Stă cititorul din mine înshis cu forța în sine de vremile postmoderne pentru convingerea lui că în el există totuși o parte nepieritoare Că sufletul lui e atemporal Că dragostea lui are fire eterne

Oh, înarmați cu telescoape sateliți și puternice acceleratoare savanții apropiu – milimetru cu milimetru – materia nesfârșirii stelare Iar eu – ca să aduc la lumină profunzimea antimateriei visătoare – introduc o constantă ce confirmă că visul etern e rezultatul dintre visările lumii și viteza luminii înmulțit cu visul himeric Eu introduc o constantă o valoare un principiu cum nu este altul ca să-mi regăsesc inocența în râsul homeric în terținele dantești în neantul numeric Ca să ies din desimea de râme de rame și rime Ca să ies în sfârșit la lumină Să redeschid Cartea și – citind citind – să-i scutur filele de praf și ruină Citind să aflu de ce dintr-odată devin și liric și melancolic și rușinos când dau cu ochii de floricele de stil sau de intimități epistolare precum: „Momețelul meu drag și iubit și dulce și desmierdăcios...”

Noua constantă e Sufletul care nicidecum nu moare E spiritul modelat frumos pentru cititorul din mine Pentru cititorul copilăros profan și divin

Notată cu:
Emin

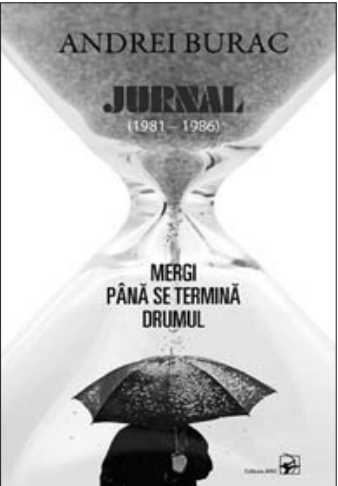
NOI APARIȚII | EDITURA ARC | NOI APARIȚII

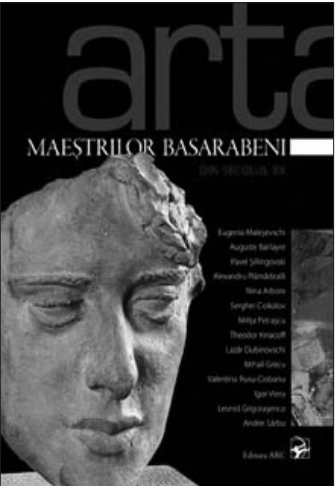
**ESEURI 2016
O ANTOLOGIE LA ZI**
SELECȚIE DE EUGEN LUNGU ȘI
MIRCEA V. CIOBANU
PREFAȚĂ DE EUGEN LUNGU

TEO CHIRIAC
**SUFLETUL MEU
DE PÂNĂ LA BIG BANG**
PREFAȚĂ DE RĂZVAN VONCU

ANDREI BURAC
**JURNAL
1981-1986
MERGI PÂNĂ
SE TERMINĂ DRUMUL**

**ARTA MAESTRILOR
BASARABENI**
ALBUM DE E. BRIGALDA-BARBAS,
VL. BULAT, C.I. CIOBANU,
T. STĂVILĂ, L. TOMA

VIZE POETICE

DE ION POP

S-a putut auzi, nu de mult, o replică de un cinism tipic imperialist, rostită, cică în glumă, de către un înalt demnitar din vecini, în Königsbergul basarabean extins de peste Nistru, după care „tancurile rusești nu au nevoie de viză ca să intre în Europa”. Schimbând ce e de schimbat (adică aproape totul), pentru a trece în teritoriul foarte pașnic al literaturii, se constată cu satisfacție, de câțiva ani buni, că pașapoartele cetățenilor-poeți de pe cele două maluri al Prutului au fost practic desființate, circulația pe punțile verbale și de tipar bucurându-se de o deplină și rodnică libertate. Tot mai numeroși scriitori din România vizitează Chișinăul, nu mai puțini moldoveni din „republică” vin spre Carpați, cărțile lor se imprimă frumos și „dincoace” și „dincolo”, sunt comentate tot mai exigent și fără concesiilor conjuncturale. În poezie, cel puțin de la „optzeciști” încoace, se poate spune că Unirea e practic realizată, câțiva dintre reprezentanții de prim-plan ai acestei generații sunt basarabeni și, cum am mai notat, o primă excelentă sinteză critică dedicată ei a fost semnată de un critic și istoric literar moldovean. Nu se lasă mai prejos nici poeții mai tineri de la „2000”, așa că principiul vaselor comunicante funcționează din ce în ce mai bine. Nu există mai nicio manifestare literară importantă din România la care să nu fie prezenți și confrăți de breaslă dintre Prut și Nistru, – cele mai recente, precum Gala Poeților de la Alba Iulia, Festivalul Internațional de Poezie de la Bistrița, „turnirul” liric de la Neptun, au înscris și numele câtorva dintre ei. Editurile românești de dincoace le publică în ritm notabil cărțile, iar la Chișinău nu sunt uitați poeții de ieri și de astăzi ai României; excelenta casă de editură „Cartier”, de exemplu, continuă seria de volume de versuri cu câteva antologii din opera unor Macedonski, Voronca, Fundoianu, Alexandru Mușina... Printre scriitorii nominalizați la premiile Uniunii Scriitorilor au figurat și scriitori de pe celălalt mal, unii au și câștigat competiția.

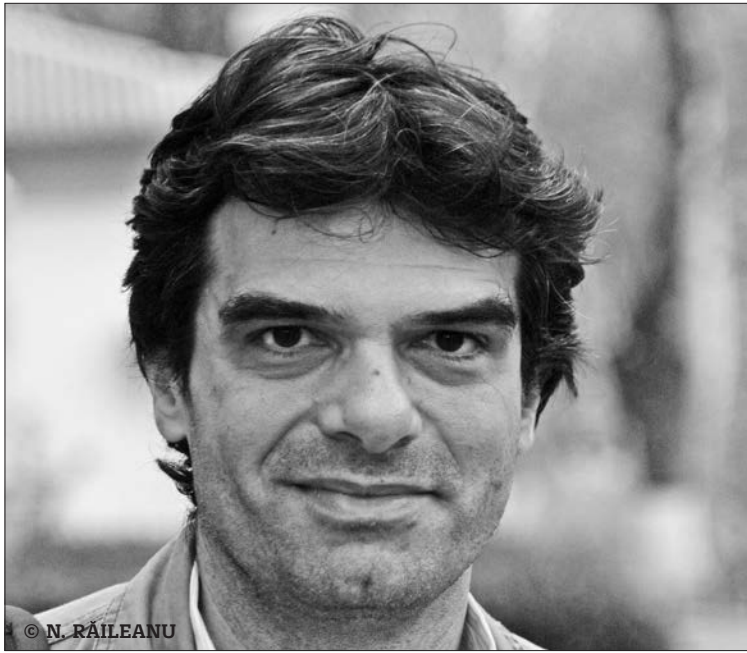
În acest an, un învingător vrednic de toată lauda a fost Leo Butnaru, distins pentru valoroasa antologie a poeziei ruse de avangardă, dar ajuns și în fruntea combatanților de la „turnirul” amintit. Din „miradorul” simbolic, se vede bine cât de activ și eficient în întreprinderile sale este acest scriitor situat „prin definiție și prin mit”, cum ar zice Nichita Stănescu, pe interfața dintre cultura română și cea vecină, rusească, frecventată și asimilată în mod firesc în acest spațiu de tranziție și de interferențe. Leo Butnaru a știut să fructifice foarte bogata sa experiență de lectură, de la marii clasici ruși până la rebelii avangardiști, transpunând în limba noastră, cu o hărnicie ieșită din comun, opere de referință precum cele ale Marinei Tsvetaeva, Osip Mandelștam, Velemir Hlebnikov, Anna Ahmatova, abordând teritoriul accidentat al manifestelor modernismului extremist rus și ucrainean, iar acum, iată, oferind ampla *Panoramă a poeziei avangardei ruse* (2015). Sunt doar câteva dintre realizările acestui scriitor înzestrat cu energii multiple, căci alături de numeroasele cărți de versuri proprii a mai tipărit

însemnări de călătorie, dialoguri, literatură pentru copii... Productivitatea sa e de-a dreptul impresionantă, lista titlurilor ce se adaugă an de an bibliografiei deja consistente sporește spectaculos, cunoscând și întâmpinări critice care-i evidențiază profilul complex.

Din 2015 datează și volumul de poeme *Instructajul santinelei de sine* elegant imprimat la editura ieșeană Junimea, cu o comprehensivă prefață semnată de Ioan Holban, cuprinzând texte compuse în ultimii vreo cinci ani. Notele specifice scrisului său sunt confirmate în liniile lor mari și de acest volum de peste două sute de pagini, în care îl regăsim pe poetul fervent-imaginativ, cultivând dezinvolt un discurs când concentrat pe o „impresie” oferită de realitatea concretă, adusă în pragul simbolicului, când caligrafiată în stilul haiku-ului japonez ori redusă la esențialul cugetării aforistice, dar și, adeseori, amplificat narativ, pe un ton degajat, dedat libertăților combinatorii, cu treceri rapide dinspre „real” spre „livresc”. Un vers atrage, de altfel, atenția asupra acestei situații, „între natura textului și textul naturii”. În privința „concretelor” din imediata apropiere, Leo Butnaru are o atitudine mai degrabă critică, de o luciditate sceptic-ironică, neezitând să înregistreze „realitatea aceasta atât de asemănătoare cu teatrul absurdului”, faptul că balzaciana comedie umană „a început să devină antiumană” ori că „sufletele noastre sunt „ca niște mici cosmosuri desfundate,/ De efecte de seră, găuri negre, de ozon trădător”... Și noile poeme „comentează” viața imediată cu o anume detașare, de multe ori ludică. Supravegherea intelectuală a „santinelei de sine” e evidentă, asigurând și libertatea „glozelor” lirice, evocată mai sus. Lirismul evită orice sentimentalism, abia din când în când culoarea ușor elegiacă a poemelor se lasă simțită. Gravitatea e prezentă nu o dată expresiv, precum în poemul ce dă titlul primului ciclu, *Nucă pe masa de Paști*, („nuca e una din infinitele metamorfoze ale Graalului/ tocmai ea seamănă cel mai convingător potirului sfânt”), dar mai frecventă e la Leo Butnaru relativizarea stărilor de spirit, niciodată patetice, dimpotrivă, exprimate cu un soi de discreție a confesiunii, compensată de deschiderile spre exteriorul observat cu ochi neîncrezători. El știe că scrie, se vede scriind, iar jocul dintre textual și natural îl ispitește frecvent, acompaniind notația senzorială cu fantazarea pe seama mecanismelor verbale. Uneori rezultă confruntări deplin echilibrate între percepția faptului concret și sugestia propusă de litera textului, ca în fin sugestivul poem *Față în față*: „Pauză de plimbare. În parc/ un om de zăpadă. Câtva timp/ stăm față în față/ tăcând. Cum s-ar spune/ am găsit limbă comună.// Așadar/ stau față în față/ cu omul de zăpadă/ atât de alb/ încât îmi pare că stăm/ fașă în fașă.” Mici performanțe în jocul cu sunetele propune, de pildă, o poezie ca *Bolero*: „Bolind în Bolero a final rebel/ Ravel revelează undă după undă/ cerc după cerc/ inel după inel/.../ Probabil perpetuum mobile ar fi imposibil/ în dus-întorsul său

de undă/ de cerc/ de inel/ dacă în structura lui nu ar intra/ și bol-/ eroul lui Ravel/ Ravel/ Ravel”... Alteori, tentația ludicului e prea mare, într-atât încât jocul cu sunetele sabotează notația proaspătă deturnând-o spre suprafețe formale terne: undeva se asociază un steag în bernă cu numele capitalei elvețiene, altădată se vorbește despre „crinii de la endocrinologie” ori de „bătaia vântului soros”, cu precizarea că atributul cu pricina nu vine de la numele cunoscutului miliardar Soros, ci de la soare... etc. „Revelațiile sufletului și conștiinței”, zice undeva, „sunt incontestabil rude prin alianță”, iar de a doua categorie de revelații are grijă să le pună în valoare „regizorul” textului, comentatorul din „off”, metatextual. „Prin logosul lor tainic/ efemere revelații de astăzi cheamă revelațiile de ieri”, sună două versuri, dezvăluind de fapt un mod de a vedea lumea prin serii de învecinări între „accidente” realului și urmele de lectură, culese, acestea, din numeroase pagini celebre din biblioteca universală.

Foarte caracteristică pentru modul de a construi textul poetic este a doua secvență a volumului, *Menajeră*, cu motto din Velemir Hlebnikov și a sa „Grădină”, unde suita de figuri animaliere, de parc zoologic adus la marginea apologului, a parabolei, oferă ocazii numeroase de manifestare iubitorului de relaționări surprinzătoare între regnuri, între vremile actuale și istorie, real și fictiv. „Bineînțeles/ liliacul zburător mă duce cu gândul (în poezia *predestinat asociativă* (nu se poate altfel) și la boschetele de liliac înflorit”, *Hipopotamii* incită la jocuri sonore – „Hi(hi)popotamii!) ca o modelare alogică (unicele componente cât de cât logice ale lor părănd a fi ochii”; „Elefanții-arhifanții se deformează precum conceptul deal-vale/ din filosofia lui Blaga”; pe pagina precedentă se scrie despre „Vântul (care) încearcă să cânte la coada păsării-liră ce se afișează grav/ ca morga morganei fetișcane”, „Morsa-mascul și morsa-femelă seamănă la chip cu Nietzsche”, dar evocă și „cele patru heteronime (acvative de data aceasta) ale lui – O, Fernando Pessoa”, apar și „plane legănate agale/ precum cocote pe sub cocotieri”, „chitul biblic devine diminutiv chitic – el e peștișorul obișnuit din Răutul copilăriei mele”... Asocierile sunt, cum se vede, de toată mâna, când mai reușite, când mai forțate să fie foarte... libere până la un soi de frivolitate, cu urme de marcă soresciană. Contiguități și salturi acrobatice de la un verb și de la o literă la alta asigură, în orice caz, acestui mic ansamblu o dinamică aparte, definitorie, cu plusuri și minusuri, pentru un poet ce vede lumea ca un vast palimpsest de experiențe directe și, mai ales, culturale, beneficiar al unei fantezii mobile și inventive. Cartea lui Leo Butnaru ar merita, desigur, un comentariu mai aprofundat, pentru care spațiul lipsește de data asta. Numele și cărțile lui vor mai trece de multe ori Prutul, alături de ale altor confrăți, fără altă viză decât certificatul de calitate și autenticitate pe care i-l dă o operă deja însemnată, așezată, prin ceea ce are mai valoros, pe rafturile sigure ale literaturii române.

LEO

de RĂZVAN VONCU

BASARABIA LITERARĂ

Iubit și receptat consistent pe ambele maluri ale Prutului, invidiat uneori (mai ales pe Bâc), pentru că are succes, Leo Butnaru este ceea ce francezii numesc *une valeur sûre*.

Adică un scriitor consacrat, a cărui poziție în evoluția poeziei românești este de mult stabilită, și care nu mai trebuie să facă altceva, de acum încolo, decât să fie egal cu sine însuși. Ceea ce Leo Butnaru și face, în pofida unor demersuri surprinzătoare (ca volumul de proză confesivă *Copil la ruși*, din 2008) ori monumentale (de tipul premiarei *Panorame a poeziei de avangardă ruse*, din 2015). Poetul nu vânează neapărat capodopera, ci edifică, în spirit modern, o operă: complexă, densă, cu multe fațete (poezie, proză, literatură pentru copii, traduceri, publicistică).

Rolul de precursor al optzecismului în Basarabia, pe care Leo Butnaru l-a jucat începând cu jumătatea deceniului '70-'80, a fost mai demult observat de către critica literară. Firește că nu atunci, la debut: poezia sa nu a trecut cu adevărat Prutul, din cauza cenzurii, decât către finalul regimului comunist, iar la Chișinău noutatea poeziei sale a paralizat, la început, receptarea. Talentul a fost remarcat, nu și formula către care se îndrepta poezia lui Leo Butnaru. Care nu a devenit evidentă, de fapt, decât odată cu apariția generației optzeci.

Ce s-a înțeles mai puțin este că, deși e un precursor, Butnaru nu s-a prefăcut într-un optzecist, odată ce noua generație poetică i-a validat, prin discurs, căutările. Ca și alți scriitori din acea perioadă (îmi vine în minte exemplul prozatorului Dumitru Țepeneag), poetul a fost un precursor care și-a urmat propriul drum și după ce noul cod literar a preluat și a dus mai departe multe dintre deschiderile pe care el le-a operat. Leo Butnaru nu este un poet de serie și nu s-a topit în „magma” optzecismului, pentru că nu acesta a fost sensul căutărilor sale. E, dimpotrivă, un poet înzestrat cum se cuvine cu darul individualității și care, cel puțin la prima vedere, nu seamănă cu nimeni altcineva în poezia română de azi.

Se cuvine făcută o precizare, așadar. După ce generația lui Grigore Vieru, Gheorghe Vodă, Liviu Damian și Ion Vatamanu a scos, cât de cât, poezia română din Basarabia din mocirla morală

și literară în care o scufundaseră Emilian Bucov, Andrei Lupan, Liviu Deleanu și ceilalți, Leo Butnaru a fost primul care a înțeles că jumătățile de măsură nu sunt suficiente. Că nu e de ajuns o (relativă) reabilitare morală a literaturii și a scriitorului, cât timp *codul literar* în vigoare este vetust și artificial, începând de la limbă și terminând cu modelele poetice. Că nici măcar în „Moldova sovietică” nu se poate scrie poezie română cu modele din secolul al XIX-lea sau din interbelicul rusesc, așa cum încercau, de fapt, mai toți scriitorii din URSS, la acea dată. Simplificând puțin – și folosind niște repere care lui Leo Butnaru îi sunt binecunoscute –, aș spune că poetul a înțeles, înainte de apariția optzecismului, că poezia rusă contemporană este minoră întrucât a urmat modelul Esenin, nu modelul Hlebnikov. Și că, păstrând proporțiile, o asemenea întoarcere la originile modernității era necesară și în poezia română din Basarabia, dacă se dorea o racordare, peste frontiera artificială de pe Prut, la poezia care se scria în România la acea dată. Poezie pe care, de altfel, scriitorii basarabeni au putut-o asculta pe viu, în 1976, în timpul memorabilei vizite a lui Nichita Stănescu la Chișinău. Ca să scrii în codul lui Nichita, nu e de ajuns să reînțorci poezia la lirism și să te revendici de la Goga și Pillat (chiar dacă ambii sunt mari poeți). E nevoie să treci mai degrabă prin experiența poeziei moderniste și a avangardei, prin Vineia și Voronca, prin Geo Dumitrescu și Tonegaru. Și nu la modul ironic-parodic, cum o va face postmodernismul, ci asumând și asimilând la propriu experiența acestei poezii, marginale, poate, în interbelicul românesc, dar care a jucat un rol atât de însemnat după cel de-Al Doilea Război Mondial. Experiență pe care, împotriva curentului dominant la Chișinău, Leo Butnaru a făcut-o, în deceniul al optulea, înainte ca postmodernismul să fi apărut în Basarabia. Și, mai ales, altfel decât o va face acesta.

Leo Butnaru nu a avut, în Chișinău, din a doua jumătate a deceniului al optulea, acces la surse americane sau vest-europene, din cele care circulau, fie și semi-oficial, în România (Allen Ginsberg, Jack Kerouac, Hans-Magnus Enzensberger ș.a.). Nici nu a știut de la bun început încotro vrea să mear-

gă. Remarcabil mi se pare – și chiar salutar, dacă vocabula nu pare prea mare – gestul decis, provenind dintr-un instinct fără greș, de a scrie *altfel*. De a-și asuma riscul de a greși, de a rătăci pe cărări care nu duc, probabil, nicăieri, de a experimenta de dragul experimentului și, mai ales, de a fi greșit înțeles. Într-o pseudo-literatură, cum era în acei ani literatura „moldovenească”, în care critica adevărată mergea pe coji de ouă, cu ochii la cenzură, acesta din urmă era riscul cel mai mare: cel de a fi greșit înțeles. Era un risc literar, care putea fi ușor convertit într-unul politic.

Leo Butnaru a început, însă, atunci, în acel deceniu în care optzecismul era încă departe, un demers pe care îl continuă și azi, cu mijloace proprii, distincte de cele ale generației care i-a urmat: cel de *poeta faber*, pentru care poezia începe și se termină în și ca act de limbaj. El a simțit de la bun început că marele handicap al poeziei care s-a scris după 1944 în Basarabia îl constituie limbajul. Limba literară, în sine, pocită de calcuri, de rusisme și de transformarea regionalismelor moldovenești în normă literară (în numele existenței unei „limbi moldovenești”, distincte de cea română), și limbajul poetic, alterat de influența covârșitoare a poeziei de agitație și propagandă, croită după model rusesc în primele două decenii de existență a „RSSM”.

Motiv pentru care Leo Butnaru a abandonat *poezia semantică*, în favoarea unei poezii *morfologice și sintactice*, care să exploateze resursele versului liber și ale experimentului prozodic, repunând limba română în drepturile care i se cuveneau. O poezie a limbajelor poetice, pe care discursul le parcurge cu voluptate și inocență, și din care se alimentează. Vocabule rare, jocuri de cuvinte, calambururi chiar, pătrund în poezia lui Leo Butnaru, transformând metafora din ornament în instrument cognitiv. Poezia sa nu este una care să se recite, în primul rând (și de aceea mă bucură faptul că juriul Turnirului de Poezie de la Neptun i-a acordat poetului acolada supremă, deși regula competiției a impus recitarea). *Lectura*, decodarea succesivă și permanentă, este condiția de existență a poeziei sale.

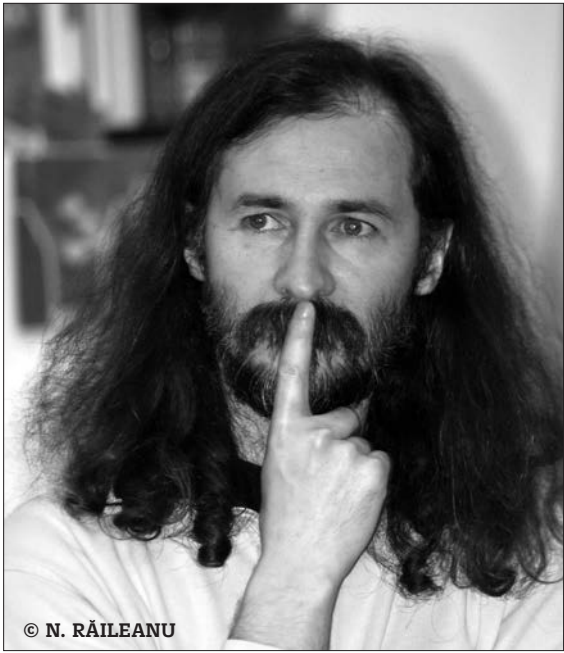
Apoi, e de apreciat greutatea pe care o are, în ecuația poeziei sale, ludicul.

Este un ludic mai profund decât cel optzecist, pentru că sensul său nu este ironizarea prezentului comunist de crepit ori denunțarea minciunii oficiale, ci este un ludic în sine. Leo Butnaru e, în fond, un timid care se ascunde și un sceptic care fuge de propria neîncredere în lume. Pe care, spre a o putea scrie, o împarte în *partițiuni Nabokov*, pe care cititorul trebuie să le recompună, așa cum poate, spre a obține o oglindă întoarsă și imperfectă a ei, care e însăși poezia.

În fine, subliniez, dacă mai era nevoie, profesionalismul scriitorului Leo Butnaru, pentru care anticul dicton *Nici o zi fără un rând* e un imperativ existențial. Poetul nu există independent de prozatorul, publicistul și traducătorul Leo Butnaru, într-o operă alcătuită din mai mulți „versanți”, care comunică între ei. Criticul care scrie despre poezia sa trebuie să cunoască puțin și activitatea traducătorului (pentru că acolo se văd anumite preferințe ale poetului), și literatura pentru copii (în care *jocul* este, vrând-nevrând, atotputernic), și proza (căci câteva biografeme numai acolo pot fi circumscrise). Într-o literatură care se îndreaptă tot mai mult către fragmentarism, improvizație și amatorism, opere articulate, cum este cea a lui Leo Butnaru, păstrează viu un model al scriitorului adevărat. Care poate să fie foarte activ în spațiul virtual – Leo e campion și la asta –, atâta timp cât nu confundă *writing* cu *texting*. Ceea ce Butnaru, spre deosebire de mulții săi colegi mai tineri, nu face niciodată.

Un scriitor adevărat, într-un colț de țară în care e mai greu să fii scriitor adevărat.

P.S. Sper că vreun coleg de la Chișinău, prea atent la modestele mele considerații pe tema literaturii române din Basarabia, nu o să-mi reproșeze faptul că, în articolul de față, nu am citat versuri din foarte bogata operă a lui Leo Butnaru. Pe lângă faptul că am făcut-o și o voi mai face, cu alte ocazii, acest articol nu este o cronică și nu conține niciun sens ascuns, ci doar o încercare de lectură critică a unei opere de primă mărime.

ÎN DEZBATERE: ALEEA CLASICILOR

CLASICI ÎN VIAȚĂ – ȘI DUPĂ MOARTE?!

DE EMILIAN GALAICU-PĂUN

Revista literară inițiază, în recentul său nr. 7/2016, o anchetă pe marginea Aleii Clasicilor din Chișinău. Prin pana președintelui USM, Arcadie Suceveanu (editorialul „Aleea Clasicilor: prezent și viitor”), dar și a Călinei Trifan (autoarea studiului *Aleea Clasicilor*, Ed. Arc, 2009), Mircea V. Ciobanu, Vitalie Ciobanu, Gheorghe Erizanu și Lucia Țurcanu, fără a-l uita pe acad. Gheorghe Duca, președintele AȘM, subiectul – pe cât de actual? – revine în discuție, chiar dacă anul acesta nu se prevede dezvelirea niciunui bust, de ziua Independenței și nici de Ziua Limbii Române. Să fie chiar atât de stringentă, nevoia unei asemenea dezbaterei?! Pe de-altă parte, de ce (și cât?) ne-am prefăce că felul în care a fost continuată, după 1991, Aleea Clasicilor Români nu prezintă o problemă gravă, și încă una scăpată de sub control?!...

Unitară din p.d.v. stilistic (mâna marelui sculptor Lazăr Dubinovschi se simte în toate, fie că-l toarnă în bronz pe Eminescu sau Gh. Asachi, fie că e coautorul bustului lui Negruzzi, dar mai cu seamă în viziunea de ansamblu a complexului statuar), Alea inaugura-tă în 1958 conținea 12 scriitori – de la moartea ultimilor doi, Mihai Eminescu și Ion Creangă, în 1889, tocmai trecuse cca 70 de ani (exact ca în cazul drepturilor de autor, care devin bun public după șapte decenii de la dispariția clasicului). Date fiind vremurile de atunci (abia în 1956 Nichita Hrușciiov denunțase cultul personalității lui I.V. Stalin), ce s-a putut cu o mână (reintrarea în circuitul literar a Marilor Clasici) i s-a refuzat celeilalte („muntenii” Al. Macedonski, I.L. Caragiale, ca să dau doar două nume, ale contemporanilor lui Eminescu, cu care acesta fie a polemizat violent, fie a întreținut cele mai cordiale relații de prietenie literară, nu se vor regăsi printre cei 12). Cu toate lipsurile ei, Aleea prezenta un tot întreg arhitectural de mare valoare, ceea ce într-o capitală de republică unională, iar apoi și de țară, cam săracă în monumente, va da un plus de personalitate centrului istoric al Chișinăului, distrus temeinic în 1944.

În iureșul primilor ani de independență, s-a pus problema „lărgirii”, de fapt a continuării Aleii Clasicilor – asta după ce, tot prin ‘90, un prozator autohton cerea cu insistență în paginile hebdo-

madarului *Literatura și Arta* să fie dat jos monumentul lui A.S. Pușkin, ridicat (Nota Bene) prin subscripție publică, din aceeași Grădină Publică „Ștefan cel Mare” –, astfel încât havuzul (cu tot cu monumentul lui Pușkin!) a fost în cele din urmă încorporat între cele două aripi ale unei Alei formal simetrice, dar vai! absolut distorsionate, ca să nu zic de-a dreptul sucite, din p.d.v. stilistic. Cum să nu-i dau dreptate colegului Mircea V. Ciobanu, care vede un „perfect model de kitsch [în] alăturarea bustului «realist-socialist» al lui Donici celui modernist al lui Stănescu. Sau miniaturalul bust al lui Bacovia (creat de Melița Petrașcu) cu masivul cap al lui Blaga (Alexandra Picunov)”?

Nu e neapărat să fii specialist în domeniu, ca să realizezi că în unele cazuri nu o astfel de „alăturare” creează senzația de kitsch, ci chiar bustul cutărui sau cutării clasic: vă place cum arată Octavian Goga? și Lucian Blaga? și...? și...?

Ce să mai vorbim că tocmai la capitolul *Selecție* s-a gafat cel mai abitir – i-am recuperat cumva pe Macedonski și Caragiale? și-a ocupat mentorul „Junimii”, Titu Maiorescu, locul binemeritat printre ai săi? Din cei patru mari poeți interbelici, Ion Barbu strălucește prin absență, iar dintre prozatori – creatorul romanului psihologic, Camil Petrescu. (Oricât de salutară ar fi prezența unor figuri autohtone – mă refer la basarabenii Alexie Mateevici și Constantin Stere –, iarăși nu pot să nu mă întreb dacă ei nu fac parte cumva mai degrabă dintr-un patrimoniu local decât al literelor române de pretutindeni, o idee pe care o las între paranteze, să se mai coacă...) Cât despre dispunerea monumentelor, aceasta e cu adevărat derutantă – nici tu ordine alfabetică, nici să se țină seama de cronologie, nici măcar pe două rânduri, căci la un moment dat Aleea se ramifică... *Bref*, nu mai suntem într-o Grădină Publică, ci într-un... cimitir!

Am fost pe cât de uluit, pe atât de derutat, când la doar un an de la trecerea în neființă a lui Grigore Vieru, urmată de cea a lui Adrian Păunescu, municipalitatea a găsit de cuviință (dar și... mijloace financiare!) să-i „planteze” pe Alee (până la ei doi, Nichita Stănescu făcea figură de benjamin) pe proaspeții „clasici”. (Cu o ironie vitriolantă, poeta Ileana Mălăncioiu întreba, acum 3-4 ani,

în cadrul festivităților de 31 August, de ce nu s-ar găsi un loc și pentru Paul Goma, un adevărat monument viu al rezistenței, de vreme ce contemporani de-ai noștri au fost turnați, peste noapte, în bronz.) Totodată, m-a trecut cu rece când, în chiar ziua înmormântării lui Dumitru Matcovschi, edilul capitalei Dorin Chirtoacă îl și vedea instalat pe Alee... (Până la urmă, poetul a urcat în bronz & piatră de Cosăuți, anul acesta, dar în satul de baștină – ceea ce readuce lucrurile la normalitate. Și monumentul lui Nicolai Costenco e plasat în fața casei în care a locuit poetul, pe bd. Ștefan cel Mare). În aceeași ordine de idei, știu că cel puțin câteva familii (nu le voi da numele) fac tot felul de demersuri să-și vadă instalați printre clasici pe câte-un părinte scriitor, până de curând fără mari sortii de izbândă, iar odată cu precedentul „Vieru – Păunescu” cu oarece speranțe. Faptul că aceiași autori au ieșit de mult din circuitul valoric, că nu se mai regăsesc în manualele școlare decât, eventual, la capitolul „colegi de generație”, că noile ediții din operele lor, scoase de cele mai multe ori în condiții amatoricești (dar pe hârtie velină, și – color!), nu mai sunt căutate de publicul

cititor, nu pare să-i impresioneze pe urmașii nerăbdători să-și vadă tații în bronz & granit. Că adevărate monumente aere *perenium* ar fi niște ediții făcute ca lumea au înțeles perfect urmașii lui Aureliu Busuioc și ai lui Vasile Vasilache – și unul, și altul apăruiți în serii de autor la Editura Cartier, ba chiar (primul) în câteva ediții succesive.

Nu știu cum stau alte literaturi la acest (ultim) capitol, mă întreb însă câți clasici în viață de la noi vor fi ajuns, de îndată ce au „întors pagina”, niște ilustrații anonimi? Și invers: avem și autori cărora legenda personală, plus opera se-nțelege, le conferă dacă nu o măreție, cel puțin o simpatie postumă, de care nu au avut parte în timpul vieții? Și încă: decât să transformăm Aleea Clasicilor într-un cimitir, cu alei ale autorilor de toată mâna, n-ar fi mai bine să se elaboreze o strategie națională a lecturii – de genul „Scriitori la baștina lor”, doar că de rang național –, cu lecturi publice (neapărat, cu cărțile pe masă!) în librării, școli și licee? Ce-ar fi să avem grijă de literatura vie, atât cât o mai fi rămas, sub toate formele (& locurile) ei de manifestare, și abia după – de cioplitul în piatră?

Intrați în cărți!

AVIZ

Consiliul Asociației Obștești „Uniunea Scriitorilor din Moldova”, numită în continuare USM, a decis, în ședința sa din 17 iunie curent, convocarea pe data de 7 octombrie 2016 a Adunării Generale ordinare a scriitorilor.

Conform prevederilor Statutului (art. 4.4.1), membrii USM, care intenționează să candideze la funcția de Președinte, sunt obligați să-și publice programele de activitate pentru viitorul mandat cu cel puțin 15 zile înainte de data alegerilor.

Numele candidaților pentru calitatea de membru al Consiliului se vor prezenta în scris, cu cel puțin 3 zile înainte de Adunarea Generală, la Secretariatul USM (art. 4.3.1).

ORDINEA DE ZI

a Adunării Generale ordinare a Asociației Obștești
„Uniunea Scriitorilor din Moldova” din 7 octombrie 2016

1. Raportul privind activitatea USM în perioada octombrie 2012 – septembrie 2016. Prezintă Arcadie Suceveanu, Președintele USM.
2. Prezentarea programelor candidaților la funcția de Președinte al USM.
3. Dezbateri pe marginea Raportului de activitate și a programelor de candidatură.
4. Modificarea și completarea Statutului USM.
5. Alegerea Președintelui, a Consiliului și a Comisiei de cenzori a USM.
6. Diverse.

Consiliul AO „Uniunea Scriitorilor din Moldova din Moldova”

VOCEA DIN TRIBUNE

POLEMICI LA CHISINĂU: MISIUNE IMPOSIBILA

de MIRCEA V. CIOBANU

Critica noastră este, în general, fari-seică. Ea joacă, cel mai adesea, rolul de agent de vânzări. Și doar în dialoguri cârcotitoare și polemici răzbu-nătoare scriitorii și criticii devin sinceri. „În sfârșit, avem polemică!” – aplauda recent unul dintre colegii scriitori. De ce „în sfârșit”?

Colegul se exaltase după textul (polemic, dar singular la acea oră) al lui Eugen Lungu despre Andrei Țurcanu. Necruțător (pe alocuri - inutil de drastic, mai ales în finalul cu „idiotism/idioțenie”). Dar corect și în limitele bunului-simț. Da, era o deschidere spre o polemică, cu toate datele necesare. Era anunțat subiectul, erau prezentate citatele și ideile atacate.

Aplauzele pentru spectacol erau însă pripite. Personajul vizat, în replică, pune cruce unei posibile dispute. Plină de venin și frustrări (numai taica Freud l-ar înțelege), „replica” deja nu mai polemizează, ci insultă cu bună știință, fără argumente și fără un alt scop decât de a-și vărsa necazul. Păcat.

Poate că discuția e imposibilă și din cauza vieților paralele ale duelanților? Unul e un aristocrat al literaturii („bo-iernaș”, îl poreclește oponentul), pentru care acest domeniu e o artă, altul este un proletar („komisar”, îi zice celălalt), revoltat și încrâncenat, al acestui câmp de activitate, privit ca o suprastructură a vieții sociale, în care scriitorul îndeplinește o misiune sacră, o osândă de preot al spiritualității. Titlaturile cu care s-au poreclit reciproc autorii divulgă locurile diferite (implicit, optica diferită) pe care le ocupă ei în tribuna spectacolului literar.

Deosebirea dintre cei doi polemisti nu e doar în lexicul folosit (deși și aici diferența e izbitoare). Nici în respectarea unei etici sau reguli cavalierești (la noi? de unde?). Diferența cea mare e că E. Lungu comentează un text (verificabil în părțile lui esențiale), pe când A.Țurcanu spune „istorii orale”, interpretabile și obscure în (i)realitatea lor. Într-un loc el spune o snoavă cu o poezie „subversivă”, care nu e deloc subversivă (decât poate în închipuirea lui), dintr-o epocă în care oricine s-ar fi putut aștepta de la el la o provocare (și, din câte înțeleg, E. Lungu nu era confidentul lui Andrei Țurcanu). Dar dacă criticul, în genere, confundă ceva sau această poveste e o pură fabulație? Care este rostul unor asemenea

„amintiri”? Freud tace. Am putea repune în discuție cel puțin chestiunile esențiale ale competiției de idei dintre cei doi corifei ai criticii din Basarabia? Greu de spus, pentru că povestea nu-i simplă. În ea sunt câteva povești, precum sub jobenul aristocratic al lui Eugen Lungu sunt câțiva boieri (ai minții, desigur), niciodată citiți definitiv, și precum sub pălăria de badea Cireș al lui Andrei Țurcanu sunt nenumărate fețe, niciodată dezvelite total...

Este aici o poveste nostimă despre cum doi critici barosani își împart domeniul de influență. Se mai resimt – încă! – ecourile celor două „bătălii canonice” pe teatrul de război de la Chișinău: cea din 1995, odată cu editarea *Portretului de grup* și cea de un deceniu mai târziu, provocată de tipărirea colecției „Literatura din Basarabia în secolul XX”. Este o poveste tristă despre cum la noi e imposibil să polemizezi normal, pe chestiuni principiale, pentru că orgoliul și frustrările devin mai importante decât subiectul dezbaterii. Dar, mai ales, este o poveste (o dramă psihologică!) despre cum Andrei Țurcanu a visat toată viața să fie apreciat ca poet de Eugen Lungu (vezi istoria inițială, povestită de A.Ț.). Și un poem tragic, „în childuri”, despre cum cineva îi întuneacă mereu cerul (vezi finalul filipicei lui A. Țurcanu). Freud ar avea, într-adevăr, ceva de comentat aici.

Pentru a obține „recunoașterea” lui E.L. (or, „de gustul său nu mă îndoiam”, recunoaște tranșant A.Ț.), criticul-poet a conspirat, a pus niște oameni maturi să mintă (oare cum se uită azi aceștia în ochii colegilor?), l-a amăgit el însuși pe vecinul său editor, a organizat, zice el, o „farsă”. L-a „umilit”, cum crede el, pe Eugen Lungu (decă asta era dorința supremă: să-și distrugă adversarul – Freud știe de ce). Deși, care umilintă, când nici farsa nu a reușit, E.L. scriind în chiar prefața cărții apărute cu un nume fals: nu l-a părăsit niciodată senzația că ar putea fi vorba de o mistificare. Și de ce ar crede poetul-critic că are un stil inconfundabil, pe care e obligat să-l recunoască oricine? Apropo, am să vă divulg un secret: am putut să deconspir – cu toate îndoielile de rigoare – numele autorului *Verde-lui regal* numai din pasa lui Eugen Lungu!

Ș-apoi Eugen Lungu niciodată nu a spus că A. Țurcanu nu e poet. El a crezut că alte cărți meritau premiile

Uniunii Scriitorilor decât cele scrise de acesta. O fi greșit el (eu am altă părere despre poezia lui Andrei Țurcanu, apro-po, una cerebrală și elaborată, manieristă pe alocuri (sic!)), amintindu-mi uneori de versurile bolovănoase ale lui Andrei Lupan, alteori de pajurile de foc ale lui Costenco sau de construcțiile cioplite stăruitor ale lui Pavel Boțu), dar nici alții nu i-au acordat premiul! Și nici *Verde regal* nu a luat niciun premiu (nici în ediția mistificată, nici tipărită cu numele din pașaport al lui A.Ț.). Iese că – totuși – a avut dreptate ticălosul de Lungu!

Iar ca să scorești pe loc o minciună sfruntată că Aureliu Busuioc nu a luat premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Hronicul Găinarilor*, cauza fiind „sunt sigur, aceeași” (ar ieși de aici că același Eugen Lungu nu i-a dat – în 2007 – premiul lui Busuioc... ca să i-l dea celui care luase premiul în acel an: lui Vlad Zbârciog!) înseamnă să ai diaree de scenarii conspiraționiste. Să folosești gloria romanului – absolut remarcabil! – al lui Busuioc ca postament pentru propria statuie, înseamnă exagerarea propriei valori și construirea propriului mit prin alăturarea de nume sonore la CV-ul propriu.

Oricât de acizi și incisivi ar fi criticii antrenati în acest bălci („pentru deliciul galeriei”, cum ar spune un coleg); oricât de spectaculoși ar fi ei și oricât de atent și participativ (cu fluierături și ovații) aș fi eu, spectatorul; oricât de deștept m-aș face, bătându-i cu palma pe umăr – de parcă le-aș fi de-o seamă! – toate vorbele spuse de aceștia vor rămâne doar un episod trist-amuzant în istoria noastră paraliterară. Or, de vreme ce nu s-a ajuns la o polemică a viziunilor, a ideilor și conceptelor, cearta e numai o anecdotă gogoliană.

Rămâne însă opera, care va concura, în timp, cu cea a oponentului. Și aici ironiile răutăcioase ale lui Andrei Țurcanu privitor (d.e.) la *Raftul cu himere* (o carte cu o extraordinară presă în România, ca să-i amintesc aici doar pe Dan C. Mihailescu, Ion Bogdan Lefter sau Ion Simuț, menționată cu Premiul Academiei Române) îl disqualifică sub aspect critic (cel puțin, până la o probă de analiză pe text). Precum moral îl disqualifică discursul propriu-zis. Singura replică valabilă, dacă criticul acid dorește o concurență cu textele lui Eugen Lungu, ar fi niște cărți pe potrivă. Nu de poezii ermetice și dialoguri parasocratice, ci de critică,

eseu, istorie sau teorie literară consecventă.

Apropo, dacă tot discutăm pe text, ambii polemisti pot fi penalizați pentru inconsecvență. Eugen Lungu justifică interesul unor optzeciști pentru structuraliști, pentru Barthes, pentru manierism, intertext sau decadentă, doar ca unul temporar și pur teoretic-profesional, de parcă decadența, manierismul, intertextul sau structuralismul ar fi niște păcate (numaidecât trecătoare, ca varicela) ale literaturii.

Iar Andrei Țurcanu, în loc să-și apere punctul de vedere expus în lungul dialog cu Nina Corcinschi, se repliază, sugerând că nu a fost corect înțeles, „împăcându-se” și declarându-se prieten cu toți optzeciștii (ba nu așa: cu fiecare dintre ei, până și cu Vasile Ernu, care chiar n-are nicio treabă aici!). Taie creanga de sub picioarele afirmațiilor anterioare! Constatând această retragere timidă (rușinoasă!), descoperim că nu mai există teren pentru polemică! Ambii critici sunt de fapt niște conservatori, radicali sau moderați, orice manifestare de avangardism trezindu-i unuia suspiciuni (și convingerea că e o chestie de moment, trecătoare), iar altuia – cumplita și sfânta revoltă că orice schimbare deteriorează sistemul!

Îmi pare rău de derapajul lui Andrei Țurcanu mai ales iată de ce. Student fiind, colegii îmi spuneau despre un tânăr critic, „discipol al lui Mazilu”, doct, bățaios, principial. I-am citit unele texte. Am regretat plecarea lui în politică din două motive: nu prea aveam critici, ca să facem risipă, iar în politică plecau, de regulă, profitorii, patrioții de meserie, de toate culorile. Lumea l-a suspectat de toate relele posibile.

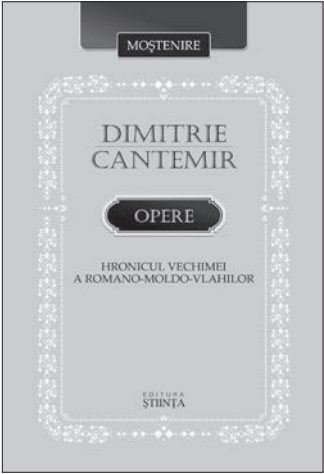
Exista, după mine (și mai există și azi), o singură armă împotriva zvonurilor: scriitura (directă, nu ambiguitățile poetice polisemantice și indefinibile). Nu divagații la un pahar de vorbă, nestructurate, impregnate de suspiciuni și presupuneri, de cârcoteli și aproximații, de false teorii expuse fragmentar, incoerent și autoritar-didacticist, ci un studiu finit, cu exemplele circumscrie conceptelor, nu aleatoriu, conform unei comodități a autorului, dar mai ales cu argumentele bine construite. Pentru că tare aș mai fi vrut să salut revenirea în critica activă și consecventă a lui Andrei Țurcanu. Niciodată nu e târziu, vezi cazul Manolescu.

„Savantele” dialoguri cicălitoare nu se citesc! Singurul cititor accidental al acestui gen de „metaliteratură” s-a dovedit a fi Eugen Lungu. Mă gândesc acum (oricum toți construiesc teorii conspiraționiste) dacă E.L. nu o fi fost angajat de editorul dialogului, să facă, astfel, publicitate viitoarei cărți.

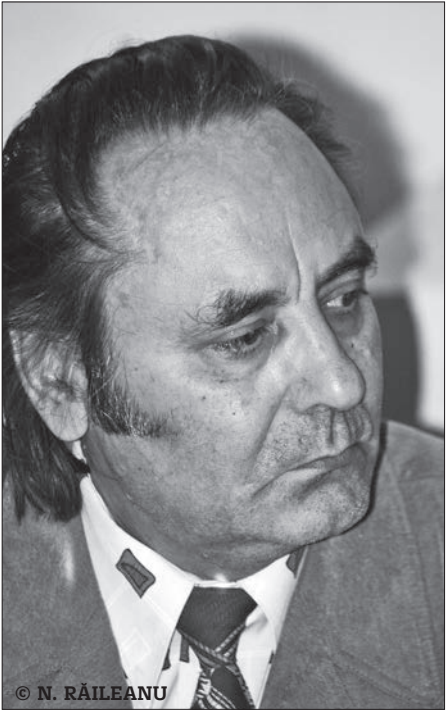
P.S. Cel mai comod ar fi să ne amuzăm, privind spectacolul. Dar trebuie să fim conștienți că se întâmplă lucruri triste de tot. Aș putea zice că tocmai din acest motiv (nu suntem la prima polemică ce degradează în bâlci) avem o literatură proastă: spectacolul din jurul literaturii ne interesează mai mult decât spectacolul literelor. Dacă vrem să ne dumerim în puțina literatură pe care o avem, hai să discutăm pe texte! Toate celelalte, reale sau închipuite, sunt bârfe! Baliverne! Să le lăsăm pentru băbuțele – de orice sex – de pe banca de la scară.

P.P.S. Regizorul Andrei Koncealovski, cel care a avut o lungă Odisee (nu numai cinematografică) în Occident, spunea care e deosebirea istorică dintre nemți și ruși. Nemții fac ordine în cămară (și în toată gospodăria) zilnic: spală, șterg praful, aruncă toate lucrurile inutile. Rușii nu aruncă nimic. Depozitează ca Pliușkin toate lucrurile, bune și rele, funcționale sau defecte: „poate or prinde bine la ceva”. Atunci când acestea nu mai încap, când îl scot din casă pe stăpân, atunci el începe să arunce totul, laolaltă. Face revoluție (neamțul face doar reforme). Criticii noștri se fac a nu observa derapajele zilnice, ascensiunea mediocrității, impostura care se impune, treptat, încet dar insistent și ireversibil. Când, într-un târziu, își dau seama de proporțiile catastrofei, exegeții fac revoluții. Se revoltă unii împotriva altora și a întregii literaturi. Aruncă, inevitabil, împreună cu apa, copilul. Nu mai au timp de nuanțe și delicateți nemțești. Fac „bunturi” rusești. Revoluții proletare. Sau, ca să folosesc o „metaforă” din mitologia autohtonă, dacă terenul nu este plivit, prășit și rărit zilnic, într-un final nu poți decât să cosești totul laolaltă. Și fânul literar cu care ne vom alege ne va fi toată recolta.

EDITURA ȘTIINȚA
COLECȚIA „MOȘTENIRE”

DIMITRIE CANTEMIR
HRONICUL VECHIMII A ROMANO-MOLDO-VLAHILO
EDIȚIE DE STELA TOMA

După două romane – *Călăul* este nevinovat (Editura „Ulysse”, 2013), *Învață-mă să mor* (Editura Liceyum, 2014) și cartea de povestiri *Prizonierii Amurgului* (Editura Estetini, 2015), ediții care, prin structura complexă, prin mesajul filosofic și expresia concentrată a discursului, se prezintă drept unele dintre cele mai valoroase cărți de proză apărute în ultima vreme în spațiul literar dintre Prut și Nistru, Igor Volnițchi vine cu un nou roman – *Călătorind pe aripi de înger* (Editura Estetini, 2016).

Volumul se deschide cu un preambul, semnat de autor. De fapt, este un manifest de credință pe care îl susținem în cea mai mare parte. „Despre ce este noul meu roman?” se întreabă prozatorul. Și tot el răspunde: „Despre cele șapte virtuți Dumnezeiești, care fac un om cu adevărat puternic: umilința, suferința, iertarea, pocăința, compasiunea, resemnarea și sacrificiul”. „Personajele mele nu au nume, scrie în continuare autorul. Dar oare asta contează?...” El lansează o provocare la adresa cititorilor, iar aceștia urmează să depună un efort intelectual pentru a lectura romanul.

Igor Volnițchi scrie așadar nu de dragul scrisului, cum o fac unii prozatori relativ tineri. Prozatorul scrie despre dramele existențiale ale oamenilor, dar mai ales despre impactul pe care îl au aceste drame asupra destinului lor. Autorul depășește cadrul unor abordări simple ale dramelor umane. El întreprinde o investigație subtilă a resourtilor sufletești și de conștiință, sondează în adâncime, descoperind și alte aspecte importante, cum ar fi „Divinitatea, interconexiunea proceselor din Univers, rolul care îi revine fiecărui Purtător de Energie în rețeaua universală”, aspecte care depășesc limitele unor abordări telurice ale existenței. De aici și formula complexă, de aici și originalitatea tratării subiectului, de aici și complexitatea percepției unei astfel de literaturi. O literatură care refuză canoanele, care te pune să gândești, să analizezi, să meditezi asupra rolului omului în această lume. O literatură care te face să-ți pui întrebări, să descoperi, să intuiești ce se întâmplă dincolo de taină, de existențial...

CĂLĂTORIND
PE ARIPI
DE ÎNGER
de VLAD ZBÂRCIOG

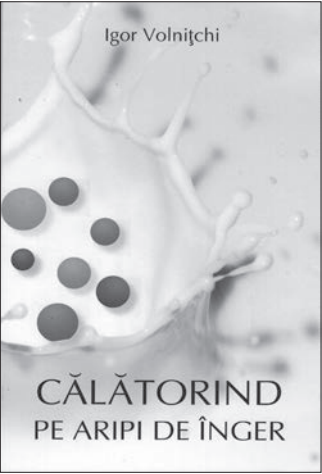
Igor Volnițchi posedă un limbaj adecvat, o stilistică nuanțată, cu inflexiuni adânci în psihologia umană. Urmând maxima lui Cicero: „Cuvintele ni s-au dat ca să ne ascundem gândurile”, scriitorul este atent la sensuri, la relația cuvânt-simțire, cuvânt-demers filosofic și estetic. Atent la dimensiunea cunoașterii, dar și la cea sentimentală, Igor Volnițchi încearcă o implicare în ezoteric, dând dovadă de o inventivitate conectată la fondul religios autohton, este predispus spre o imaginație în care reverberează aspecte ce coboară din structurile credinței noastre. El creionează o relație a protagonistului cu cele șase personaje enigmatice: un bătrân, o fetiță, un călugăr, o bătrână, un bărbat cu profunde convingeri religioase, un jurnalist. Fiecare dintre aceste personaje a jucat un rol important în evoluția protagonistului. Bătrânul l-a învățat ce înseamnă *umilința*; fetița ținută la pat de o maladie incurabilă l-a învățat ce este *suferința*; călugărul, care a făcut pe parcursul activității sale de procuror mult rău oamenilor, a ales calea *pocăinței*; bătrâna, rămânând fără fiică, a ajuns un mesager al *iertării*; bărbatul cu profunde convingeri religioase a demonstrat ce înseamnă *compasiunea*, jurnalistul a ales *resemnarea*, ca unică modalitate pentru a lumina sufletul oamenilor și a-i face să-și caute un rost în viață. Fiecare personaj trece printr-un adevărat purgatoriu, până ajunge să cunoască unul din cele șapte sentimente sau virtuți, care-l fac pe om o personalitate apreciată în societate.

În peregrinările sale prin marea de lapte, protagonistul este ghidat de un personaj pe care-l consideră medic după un accident teribil pe o șosea, dar și de o femeie, care îl protejează în toate împrejurările. Abia spre sfârșitul romanului înțelege că medicul este, de fapt, îngerul lui păzitor, iar femeia – viitoarea sa mamă. „Și eu cine sunt?” întreabă protagonistul într-un moment de incertitudine. „Ești un copil care urmează să se nască...”, îi răspunde îngerul, încercând, totodată, să-i lămurească ecuația: „În fiecare om, înainte de a se naște, Dumnezeu pune șapte bobi: bobul umilinței,

bobul suferinței, bobul iertării, bobul pocăinței, bobul compasiunii, bobul resemnării și bobul sacrificiului (...). Cei șapte bobi au drept scop de a-i face pe oameni mai puternici, mai rezistenți la rele (...). Cu adevărat puternic este doar acel care a cunoscut din plin umilința, suferința, iertarea, pocăința, compasiunea, resemnarea și sacrificiul...”.

Protagonistul ajunge să înțeleagă că prietenii lui s-au jertfit pentru ca el să însușească, înainte de a se naște, cele șapte virtuți de bază. Mama a avut grijă să-l protejeze, să-l ghideze în misiunea pe care o avea, oferindu-i o bună parte din rezerva ei de viață. Și așa cum cunoscuse doar șase virtuți, trebuia numaidecât s-o cunoască și pe a șaptea – *sacrificiul*. Iar sacrificiul, a înțeles în cele din urmă, venea de la tatăl său, care riscase propria viață pentru a salva soția însărcinată din automobilul cuprins de flăcări. Femeia salvată era viitoarea lui mamă, cea care l-a însoțit în „călătoriile” sale prenatale.

Ca și celelalte scrieri ale sale, romanul *Călătorind pe aripi de înger* ilustrează din plin calitățile de prozator ale lui Igor Volnițchi, unul dintre cei mai dotați pe care îi are la ora actuală literatura română din spațiul prutonistean.

IGOR VOLNIȚCHI
CĂLĂTORIND PE ARIPI DE ÎNGER
CHIȘINĂU, EDITURA ESTETINI
2016

IN SFUMATO

de EUGEN LUNGU

RĂZLETE

ZIS – DA! NICIODATĂ ÎNSĂ FĂCUT!
GLORIA, GLORIA... | NU ȘTIU!
RUSKIN ȘI APOLOGIA MĂTURATULUI
ADEVĂRUL ȘI... ADEVĂRUL

ZIS – DA! NICIODATĂ ÎNSĂ FĂCUT!

Când citești la I.L. Caragiale despre „onoarea de familist”, realizezi imediat că cel care se dă în spectacol ca să apere această onoare e, de fapt, un tip încornorat și nici pe departe un etalon al virtuții masculine. Adică e tipul cel mai lipsit de respectiva onoare pe care se dă de ceasul morții ca să o apere! Zbaterile sale sunt cu atât mai caraghioase, cu cât insul flutură mai abitir ideea de familist onorabil.

Aproape toate personajele caragialiene suferă de această inflație verbală – retorica bombastică nu are niciodată acoperire în fapte concrete și demne. Totul se întâmplă la nivelul emisiilor orale excesiv-exuberante, fără însă a fi urmate de acțiuni serioase. Zis – da! Niciodată însă făcut! N-o fi oare asta o trăsătură națională scrijelită în ADN-ul nostru? De aceea lumea lui Caragiale este una anti-nomică, în care adevărul trebuie descoperit în fenomenul faptei, adică la polul opus al noțiunilor de onoare, patriotism, fidelitate, adevăr, cinste etc., etc.

GLORIA, GLORIA...

În haioasa sa *O istorie a artei moderne*, Will Gompertz îl citează pe Oscar Wilde (*Portretul lui Dorian Gray*). E vorba de episodul unde lordul Henry discută cu pictorul lui Dorian și unde formulează o foarte interesantă idee despre faima artistică. Cum traducerea de la Cartier redă mai exact ideea în cauză, apelez la aceasta (în traducerea lui Gompertz e luat citatul de la Polirom): „Voi, pictorii, sunteți o faună bizară! Ați face orice pentru faimă; de îndată ce o aveți, nu știți cum să vă debarasați de ea. E o nerozie – există un singur lucru pe lumea asta mai rău decât să se vorbească de tine; e să nu se vorbească [deloc – aș adăuga eu; sublinierea îmi

aparține – e.l.]” (p. 8-9). Poate de atâta unui cunoscut scriitor basarabean îi era în cot de ce au scris criticii – de bine, de rău; important era să se scrie. Orice, dar să nu se tacă.

La fel raționa și editorul francez care măsura cu metrul lungimea coloanelor din ziar ce conțineau cronici la cărțile tipărite de el. Era absolut imun la conținutul lor – pozitiv, negativ –, îl interesa doar demersul cantitativ. Își amintește Hervé Bazin: „În toate diminețile, funcționari ai editurilor taie din ziare articolele care vorbesc despre autorii tipăriți de ele, extrasele fiind apoi clasate în dosare. Bernard Grasset le citea rareori. Punea doar pe un funcționar să măsoare coloanele, apoi să-i anunțe cifra și, complet indiferent la conținutul lor, îmi comunica telefonic: «Merge, dragul meu, ai săptămâna asta 2 metri 80!»”. Asta era – să nu se tacă.

4 ianuarie 2015

NU ȘTIU!

Cu cât omul e mai înțelept și mai profund, cu atât e mai în măsură să-și evalueze propriile limite. Anume dintr-un asemenea proces autoevaluativ se naștea resemnata constatare a unuia dintre cei mai înzestrați gânditori ai omenirii: „Eu știu atât că nu știu nimic”.

Nu trebuie să credem cu trufie că un asemenea gânditor nu are și conștiința limitelor celor din jurul său.

Nu sunt un fan al lui Gide, dar e mai mult decât convingător când spune că „trebuie să ai totuși ceva inteligență, ca să te doară că nu ai destulă”.

În legătură cu cele de mai sus, Geo Bogza amintea o întâmplare plină de tâlcul adânc al unei parabole. Răzvrătitul interbelic, nins de ani, avea deja înțelepciunea patriarhilor biblici și își concentra ascuțimea gândirii pe cu-prinsul unei rubrici cât palma. Rubrica se numea „Trapez” și era găzduită în colțul din dreapta, sus, a paginii 7 din

România literară. Vecinul din stânga era Șerban Cioculescu, oficiind săptămânal la altă rubrică – „Breviar”. Nu le citeam textele – le sorbeam! Primul mă fascina prin felul cum vedea, sub lupa hiperbolizatoare a metaforei, frumusețea inedită a lucrurilor, răstălmăcindu-le sensurile și dându-le profunzime; pe al doilea îl veneram pentru monstroasa sa erudiție de formație clasică. Șerban Cioculescu nu analiza texte, ci trecea prin ele ca o rază laser, dând la iveală momente, detalii, chichițe sau fisuri de care alții habar nu aveau.

Iată senina parabolă expusă de Geo Bogza (textul se intitula *Pornind de la o greșeală de tipar*):

„Nu mai țin bine minte ce filozof, din secolul numit al Luminilor, fiind angajat ca bibliotecar de unul dintre regii cărora le plăcea să-i protejeze pe filozofi, a fost întrebat într-o zi de monarh ceva în legătură cu slujba sa, la care a răspuns, simplu, că nu știe.

– Cum nu știi, s-a mirat regele, dar eu pentru ce te plătesc?

– O, Majestate, mă plățiți pentru ceea ce știu, că dacă ar fi să mă plățiți pentru ceea ce nu știu, nu v-ar ajunge întreaga vistierie”.

decembrie 2015

RUSKIN ȘI APOLOGIA MĂTURATULUI

Ideea lui John Ruskin, că orice gest, orice silabă rostită de noi are un sens profund, că cea mai umilă muncă – spre exemplu, măturatul – e componenta unui ritual divin, este de un bovarism romantic fără seamăn, e o iluzie de un utopism perfect, dar impune: „Și astfel, orice acțiune, de la trasarea unei linii, până la rostirea unei silabe, posedă o demnitate aparte prin modul de manifestare, pe care o exprimăm adesea spunând că este concepută adecvat (la fel cum și o linie sau o tonalitate este adecvată), posedând de asemenea capa-

citatea de a-și revela demnitatea superioară prin motivația ei. Căci nu există vreo acțiune cât de mărunță sau de banală fără un scop mai mareț și care să nu fie înnobilită prin acesta. Nu există niciun scop mai mareț pe care acțiunile mărunte să nu-l sprijine, și prin asta să-i servească, în special, acelui scop dintre toate cel mai important: a-L mulțumi pe Dumnezeu. De aici și versurile lui George Herbert:

*Servitorul cu-n asemenea legământ
Preschimbă corvoada în lucru divin;
O încăpere de mătură, plinindu-ți Legea,
Acel lucru anume îl face sublim.”*
(Citat după *Cele șapte lămpi ale arhitecturii*.)

Cine mai crede azi în asemenea povești? Dar sună neobișnuit de frumos, ca pe timpurile când Dumnezeu tăifăsuia pe îndelete cu oamenii, despre care azi abia de mai bănuiește că există!

7 ianuarie 2016

ADEVĂRUL ȘI... ADEVĂRUL

Rușii, când au de a face cu neologismele, confundă destul de des noțiunile. Rădăcinile latine ale cuvintelor de împrumut fie că îi fascinează, fie că îi lasă în afara sensului adevărat, dar atunci când le combină cu limbajul firesc rușilor, aceștia ajung la aberații tautologice gen *реальная действительность*. Ceea ce ar însemna de fapt *realitatea reală*.

Alteori se cam încurcă în chiar propriile cuvinte, creând dihotomii false în numele unei preținse cauzalități filozofico-teologice. Ca în această contrapunere a două sinonime perfecte, fiecare dintre ele fiind „încărcate” cu sensuri inventate: „Filocalia și Grigore Palama devin idoli, iar medi-erile filozofice ale teologiei occidentale sînt refuzate. Dihotomia *Istina* (adevărul factual, empiric) vs *Pravda* (adevărul metafizic, «adevărul adevărat») este – crede Besançon – la originea reduplicării realităților și a minciunii ontologice. A observa carențele istorice ale Rusiei ortodoxe este expresia unei viziuni vulgare – *Istina*, în vreme ce *Pravda* numește Rusia transfigurată, adevărata Rusie, farul ortodoxiei, lumina lumii” (*Dilema veche*, 24-30 decembrie 2013).

În articolul din care am citat, Alin Vara comentează o foarte documentată carte a lui Alain Besançon *Sfânta Rusie* (Humanitas, 2013) în care se cercetează în profunzime nu numai „beția hărții geografice” din cauza căreia rușii au se pare deja un *delirium tremens* intratabil pe cale normală, dar se dă o definire misticismului, șovinismului rus, fricii sacre și idolatre față de țar (apropo, la haholul Gogol!) și multe altele.

E destul să deschidem un dicționar serios rusesc pentru a avea „revelația” că cele două cuvinte puse într-o aură teologală atât de strălucitoare sunt, cum subliniam mai sus, sinonime perfecte: „ИСТИНА. То что соответствует действительности, действительное положение вещей; правда”. Și respectiv „ПРАВДА. То что соответствует действительности; истина”.

Poate de atâta la ei adevărul are mai multe fețe?

30 martie 2014

NOTE DE LECTURĂ

CÂND CITITORUL DEVINE NARATOR

de MIHAI ȘTEFAN POIATĂ

© N. RĂILEANU

Ajuns la ultima pagină a romanului *Negru și Roșu. 1930-2056*, m-am întrebat ce-ar fi fost dacă aș fi început lectura cu pagina 11, adică dacă aș fi omis „Nota autorului”, și deci nu aș fi cunoscut indicațiile referitoare la modul în care ar trebui să fie citite și, eventual, recitite cele 20 de capitole ale romanului.

Chiar mi-a dat ghes o bănuială: oare nu am pățit-o ca Tândală, care a rămas doar cu instrucția, iar cârnațul i l-a păpat câinele? Adică, nu cumva instrucția mi-a deformat percepția și am ratat romanul adevărat (romanul primar, conceput de autor) și m-am ales cu un surogat, coautorul căruia am devenit eu, cititorul?

Ca să fiu înțeles de cei care nu cunosc textul romanului, ar fi nevoie de încă o „Notă a autorului”, de astă dată una scrisă de autorul acestor impresii de lectură. Așadar cititorului i se recomandă să procedeze întocmai cum a procedat și autorul romanului: să amestece într-un bol niște foițe cu numerele capitolelor, apoi să le împrăștie pe podea și ordinea în care le va culege va fi „chiar și ordinea în care se va structura” romanul. „O altă ordine a capitolelor, o altă succesiune a evenimentelor, vor da un alt sens cărții mele”, ne asigură autorul. Dacă am urma această logică, am avea teme să formulăm problema într-un mod mai tranșant: o nouă ordine, o nouă narațiune și deci... un nou roman. Dar poate și un nou autor? Iar dacă citim textul de câteva ori (conform indicațiilor autorului), ne pu-

tem pricopsi cu câteva romane. E posibil așa ceva? Nu e prea mare provocarea?

Înainte de a purcede la o astfel de aventură, să vedem mai întâi de cine sunt scrise aceste indicații: de Val Butnaru, *Autorul concret*, adică omul real pe care îl cunoaștem, o persoană independentă de opera literară, sau de *Autorul abstract* (o versiune a *Autorului concret*), care aparține lumii ficționale și chipul lui rezultă din lectura operei, opiniile lui, exprimate în text, putând fi total diferite de cele ale *Autorului concret*? Dacă indicațiile sunt scrise de *Autorul concret*, putem presupune că sunt adresate *Cititorului concret*, adică fiecăruia dintre noi, cei care vom citi romanul. Dacă însă sunt scrise de *Autorul abstract*, destinatarul acestui mesaj este, implicit, *Cititorul abstract*, iar noi, cititorii din lumea reală, nu suntem obligați să urmărim indicațiile lui și suntem liberi să le percepem ca pe un procedeu literar. În acest caz, indicațiile nu au șanse să fie urmate nici de *Cititorul concret*, nici de *Cititorul fictiv*. Și atunci ne putem întreba nu doar DE CINE, dar și DE CE au fost scrise?

Dar degeaba căutăm răspunsuri la aceste întrebări pentru că Val Butnaru neglijează delimitarea competențelor narrative și se pare că este ghidat de alte strategii (sau de altă logică?). Deși argumentarea este „de-a dreptul aiuritoare”, deși sfatul dat de TIPUL CARE STĂ AICI DE VREO ZECE ANI se referă la o carte de amintiri (în care naratorul, autorul și personajul sunt reprezentați de o singură persoană), Negru și, implicit Butnaru, acceptă experimentul și chiar ne sugerează că ar trebui să-l acceptăm și noi, cititorii, adică să ne lăsăm în voia hazardului narativ (dar în raport cu o narațiune ficțională).

Ei bine, să admitem că acceptăm provocarea și schimbăm ordinea capitolelor ori de câte ori ne vine pofta. Dar procedând astfel nu epuizăm „subiectul”, fiindcă instanța narativă care își asumă „Nota autorului” ne propune și alte repere importante pentru lectura și interpretarea romanului. Toate prin gura TIPULUI CARE STĂ AICI DE VREO ZECE ANI, un personaj misterios, fără biografie, care apare în viața eroilor în momente cruciale pentru a le aduce la cunoștință că:

„viitorul determină trecutul nostru”,
„sufletul e viitorul, corpul e trecutul”
și că

„Liberul Arbitru nu mai există”.

Din primele zece pagini ale romanu-

lui ar trebui să deducem că *Nota* aparține *Autorului abstract*, adică fictiv. În acest caz noi, cititorii reali, am putea să neglijăm indicațiile ori să le recunoaștem valabilitatea doar într-un spațiu virtual.

Dar dacă admitem că paternitatea și-o asumă *Autorul concret* și anume el urmează sfaturile unui personaj fictiv (care e rodul imaginației lui artistice), înseamnă că intrăm într-o lume, în care este extrem de dificil (dacă nu imposibil) să ne orientăm atâta timp cât reperele din realitatea cotidiană nu ne mai sunt de niciun folos, iar legile din această ALTĂ lume nu ne sunt cunoscute.

Ei bine, autorul (ne gândim în primul rând la cel concret) nu este dispus să ne vină în ajutor. Din contra, Val Butnaru, care e un mare amator de ștrengării literare, se amuză pe seama noastră, lui îi face plăcere să ne zăpăcească, să ne dezorienteze, să ne lipsească de repere sau, în cel mai bun caz, să ne orienteze pe o pistă falsă: mai întâi, ne face să credem că romanul ar fi o replică la celebra operă stendhaliană, ca să ne convingem, chiar de la primele pagini, că nu e așa, dar să ne întrebăm de ce, totuși, un personaj e Negru și altul e Roșu? Ca mai apoi să căutăm semnificații ascunse în combinația de culori pe care o sugerează numele de familie ale personajelor: Negru, Roșu, Galben, Albu și Suru. Și abia de reușim să ne convingem că semnificațiile lipsesc și autorul nu ne va mai pune la încercare precara cultură literară, că suntem imediat acostați de alte întrebări:

Cine e TIPUL CARE STĂ AICI DE VREO ZECE ANI, de unde i se trage acest „nume” și de ce anume „vreo zece ani în urmă” s-a decis să stea „aici”?

De ce autorul a avut nevoie s-o lungească pe Galben cu un metru și 38 de centimetri? Doar pentru a fi mai apoi angajată să schimbe lămpile în restaurantul lui Roșu?

De ce Dealul, un reper spațial, este ales pentru a indica o coordonată temporală? (Irina Galben se uită după Deal și vede... trecutul);

Care-i motivul vrajbei medievale dintre clanurile Negru și Roșu?

De ce autorul a acceptat sugestia „de-a dreptul aiuritoare” a TIPULUI CARE STĂ AICI DE VREO ZECE ANI și a amestecat capitolele, știind foarte bine că „de la schimbarea locului termenilor suma nu se schimbă”?

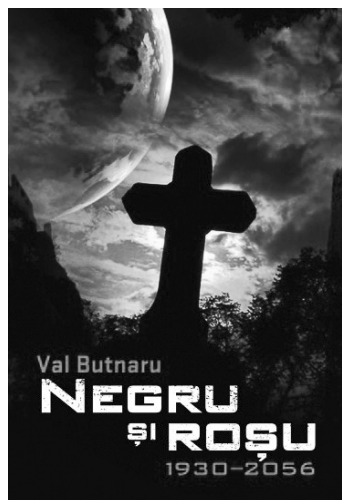
Este oare justificat transferul paradigmei cuantice (care vizează compor-

tamentul materiei la nivelul atomic și subatomic) în viața reală a omului, care, prin esența sa, este un univers cuantic, dar, vorba lui Basarab Nicolescu, reprezintă un alt „nivel de realitate”, care funcționează după alte legi?

Șirul acestor întrebări ar putea continua, dar nu cred că Val Butnaru ar fi dispus să-mi răspundă, ba din contra, după ce va lua cunoștință de ele ar putea să mă privească nedumerit și să-mi spună: Mihai, ori ai citit romanul „pe sărite”, ori n-ai înțeles nicio boabă. Și ar avea dreptate, ce rost au întrebările, când cartea a ajuns pe rafturile librăriilor și nu mai poate fi rescrisă... Mai curând noi, cititorii, ar trebui să răspundem la întrebările autorului. Ori să ne dumerim dacă în carte putem găsi răspunsuri satisfăcătoare la întrebările care ne frământă și pe noi. Dacă nu găsim, să deschidem și alte cărți. Iar dacă zăbovim asupra romanului *Negru și Roșu. 1930-1956*, să urmărim exemplul criticilor și să identificăm raporturile de referențialitate care decurg din lectura textului. La prima vedere (lectură), aceste raporturi ar putea fi trei la număr: corelația dintre text și realitatea pe care o reflectă, corelația dintre roman și modelele literare cu care polemizează (sau pe care le urmează autorul) și cea dintre intențiile narrative ale autorului și efectele acestor intenții.

În ce mă privește, aș prefera să mă refer la cel de al treilea raport de referențialitate: să devin un coautor (sau condrumet) virtual și să parcurg împreună cu Val Butnaru traseul creativ, de la startul acestui curios proiect literar până la finalul lui. M-ar interesa nu atât rezultatul cât procesul. Deși în acest roman Val Butnaru se declară un adversar al cauzalității, aș vrea, totuși, să știu care au fost motivațiile literare, dar mai ales cele extraliterare (de ordin științific, publicistic, politic sau...geopolitic) care l-au determinat să urmeze anumite procedee narrative, dar presupun că el s-ar arăta mai puțin încântat de această „colaborare” și mai curând s-ar apuca să scrie un nou roman decât să guste încă o dată niște bucate deja digerate.

Nu-mi surâde nici perspectiva de a compara romanul *Negru și Roșu. 1930-1956* cu modelele literare pe care le îmbrățișeze sau le contestă, fiindcă ar necesita mult timp și spațiu, iar rezultatul ar prezenta interes doar pentru un cerc foarte restrâns de cititori, dintre care, probabil, autorul nu

VAL BUTNARU
NEGRU ȘI ROȘU
1930-2056
EDITURA LITERA, 2016

POEZIE

ARTA FRICII
ȘI
ALTE POEME
de IOAN ES. POP

IOAN ES. POP S-A NĂSCUT LA 27 MARTIE 1958, ÎN VĂRAI, MARAMUREȘ. A ABSOLVIT FACULTATEA DE FILOLOGIE A UNIVERSITĂȚII DIN BAI A MARE. **PRINTRE CĂRȚILE PUBLICATE**, SE NUMĂRĂ: *IEUDUL FĂRĂ IEȘIRE* (ED. CARTEA ROMÂNEASCĂ, 1994); *PORCEC* (ED. CARTEA ROMÂNEASCĂ, 1996); *PANTELIMON 113 BIS* (ED. CARTEA ROMÂNEASCĂ, 1999); *PETRECERE DE PIETONI* (ED. PARALELA 45, 2003); *CONFORT 2 ÎMBUNĂTĂȚIT (ÎMPREUNĂ CU LUCIAN VASILESCU, EDITURA PUBLICAȚIILOR PENTRU STRĂINĂTATE, 2004); NO EXIT* (ED. CORINT, 2006); *UNELTE DE DORMIT* (ED. CARTEA ROMÂNEASCĂ, 2011); 1983. MARȘ/2013. *XANAX* (ED. CHARMIDES, 2013). **PREMII** ALE UNIUNII Scriitorilor din România și Republica Moldova, Premiul Academiei Române, Premiul Asociației Scriitorilor din București, Premiul Asociației Scriitorilor Profesioniști din România, Premiul „CARTEA DE POEZIE A ANULUI 2011”, oferit de Fundația Națională pentru Știință și Artă, Premiul Radio România Cultural, Premiul „PRIMĂVARA EUROPEANĂ A POETILOR”, Chișinău, Marele Premiu „NICHITA STĂNESCU”, Ploiești ș.a. **VOLUME APĂRUTE ÎN ALTE ȚĂRI:** *IEUD UTAN UTGANG* (ED. TRANAN, STOCKHOLM, 2009); *SANS ISSUE* (ED. L'OREILLE DU LOUP, PARIS, 2010); *NO WAY OUT OF HADESBURG* (ED. UNIVERSITĂȚII PLYMOUTH, MAREA BRITANIE, 2011); *EL IEUD SIN SALIDA ȘI NO EXIT* (ED. BAILE DEL SOL, SPANIA, 2011); *NEM MERTEM KIALTANI SOHA* (ED. AB-ART, SLOVACIA, 2012); *NICĂIERI.RO* (ED. ȘTIINȚA, CHIȘINĂU, 2012); *IEUD BEZ WYJSCIA I INNE WIERSZE* (FUNDACJA POGRANICZE, POLONIA, 2013). A FOST LAUREATUL PRIMEI EDIȚII (2009) A PREMIILOR NIRAM ART DE LA MADRID. RADIODIFUZIUNEA SUEDEZĂ L-A DESEMNET POETUL LUNII AUGUST 2010.

arta fricii și alte poeme

știu de ce nu mai bate aproape nimeni
la geamul revelației: îndărătul lui,
timpul se înjumătățește, iar cutremurarea
se dublează. de asta m-am strădui să deprind
aspra artă a fricii, la care, cu totul,
am lucrat cincizeci de ani.

cu un pic mai multă atenție,
aș fi putut-o ocoli încă de la început,
ba chiar aș fi putut s-o batjocoresc,
dacă n-aș fi presimțit grozava ei încărcătură,
care m-a ținut în viață numai și numai
ca s-o întrețin și s-o slujesc.

singurul lucru care mișcă
în casa unde stau este un ceas.
când uit să-i schimb bateria, se oprește
și toată dimineața următoare umblu bezmetic
după o baterie nouă, care să-l repornească
și ce fericire s-o găsesc înainte de asfințit!

și cu toate că patul în care cad apoi
geme de oboseală și se micșorează
și ar dormi singur măcar o noapte,
eu încă fac lucrul nedrept de a-l zdrobi
sub greutatea mea, nădăjduind
că am învățat până acum toată aspra artă a fricii.

o combustie mai blândă face coborârea mai ușoară

de înțeles: în august, toate odihnesc mai mult ca de obicei
și la trezire abia aștepti să te culci iarăși,
căci răsăritul soarelui numai a răsărit nu seamănă.

mută-te la dristor sau ceva mai încolo,
pentru că așa îți vei prelungi viața:

timpul nu aleargă înnebunit ca în centru,
scopul scuză mijloacele, iar la terasa somidan
prietenii nu se schimbă nici cu suta de ani.

da, da, întoarce-te acolo. te așteaptă
toți cei cu care ai băut pe vremuri –
chiar și cei care, după un stagiu în mormânt,
se reîntorc pentru că mor de sete.

îți comand ceva până ajungi?
hai, că aici e deschis la orice oră,
iar dacă încuie cumva, îți lasă paharul afară
toată noaptea, în bătaia lunii,

ca tăria să se ascută, iar iarba să-și plece creștetul
peste gura paharului și să mai ia o-nghițitură,
de parcă ai fi stat deja sub ea și v-ați cunoaște de mult,
de vreme ce la trezire abia aștepti să te culci iar.

glossă

când te ferești, ferește-te de tine. nu bea băutura care-ți face bine. nu mânca nimic
din ce îți place. iubește numai ce disprețuiești. când e vară îmbracă paltonul. nu
visa. du-te la bal ca la spital. stinge țigarea.

n-avea grijă de ziua de mâine, e tot cea de ieri. bate capul să-nțeleagă fundul. de-
prinde-te cu neființa, se naște o dată cu tine, e tot a ta. nu dormi. nu te trezi. când
nu dormi, stinge-n tine setea de-a fi om. stinge țigarea când pleci. deplânge doar
ușorul, nu și greul. stinge țigarea.

adu-ți aminte că ai dispărut deja ieri. stinge țigarea mai iute. iartă răul celui care-ți
face bine. pune-ți-l paznic pe cel ce te fură. râde când îți sare sângele pe gură. umple
cu absență locul în care ești așteptat. papă lapte. stinge țigarea. fă-te singur și străin
pentru cel care-ți cere tovarășia. dezi-te și de adevăr, și de minciună.

ca să nu fii ucis, arată-te gata să mori. stinge țigarea. disperă speranța. spune-i lui
văru-tu că-mi datorează cinci sute. nu uita că toate s-au făcut în lipsa ta. deci spune-i
să-mi aducă banii cel târziu poimăine. deci poți oricând dispărea.

teme-te de noroc. descoperă-te când ești gol. acoperă-te când ești plin. stinge țigarea. nu te simți întreg câtă vreme te afli în trup. când dispari, dă erată. bea mult. sau nu bea mult. fumează. sau stinge țigarea. obișnuiește-te cu neadevărul adevărat.

dacă-ți vine să urlî, ține-ți țipătul sub glotă până se face dulce ca mierea. leapădă-te de tot ce îți pare că știi. învață să nu știi. luptă pentru contra ta. fă-te că ești mereu altcineva și într-o zi vei chiar fi. stinge țigarea. ca să nu birui vreodată, aliază-te cu cei slabi. la amiază spune-ți că s-a-ntunecat deja. pe cei ce-ți sunt datori plătește-i să-ți amâne plata. îndulcește ceaiul cu fiere. trage perdelele. stinge țigarea.

acum, că am rămas doar între noi, să recunoaștem că de fapt nu suntem doi. eu sunt nimeni, tu ești nimeni, suntem de o singură ființă. hai, iute, să ne rugăm cu credință.

deci îngenunchează, aprinde-ți țigarea, dă drumul la radio și începe rugăciunea: „este frig, nimeni veghează deasupra-ne, aici încetează emisiunea.”

întâi, singurătatea va fi desăvârșită

și vei crede că până acolo nu coboară nici Dumnezeu, necum omul. va dura cel mai mult, așa că va trebui să-ți obișnuiești simțurile cu toată această fundătură în care ochii nu mai văd ce-au văzut, urechile nu mai aud ce-au auzit, nici pipăitul ce-a atins, nările ce-au mirosit și limba ce a gustat.

vei crede că ai fost părăsit de tot și de toate și așa va și fi. acolo, sub simțuri, unde vei ajunge, de va fi să înaintezi, te vor întâmpina simțuri noi, cărora niciun organ nu li se va mai potrivi, cum la fel de fără folos le va fi Dumnezeul oamenilor. dar pentru asta vei avea nevoie de singurătatea goală, în care n-ai să mai poți prețui nicio valoare umană. nu din dispreț se va întâmpla asta, ci pentru că pur și simplu te vei fi golit de valori și nicio speranță nu te va mai putea amăgi.

stop. trebuie să mă opresc pentru că e zece seara și a bătut cineva la ușă. nu știu cine, pentru că la ușa mea n-a bătut nimeni în ultimii doi ani. a, m-au întrebat dacă l-am cunoscut pe locatarul de la etajul trei care s-a spânzurat acum un ceas. firește că nu l-am cunoscut, cum l-aș fi putut cunoaște?

când eram mic, visam să fiu și mai mic

mai mic decât masa, mai mic decât scaunul, mai mic decât cizmele mari ale tatălui. cât un cartof, atâta mă visam. pentru că primăvara pe cartofi îi puneau în pământ și gata, până toamna nu-i mai necăjeau.

mă visam în cuib, printre ei, dormind cu dulceață-n întuneric, întorcându-mă pe-o parte și pe alta vara iar apoi căzând din nou în somn.

și toamna să mă trezesc tot nedormit și tot nespălat ca frații mei și când să dea cu sapa-n noi, să sar deasupra și să le strig: nu mai săpați, nu mai săpați, căci vin acasă de bunăvoie, dacă-n primăvară mă puneți la loc,

și primăvara să fiu primul pe care îl aruncă înapoi în cuib și tot așa, să rămân să dorm mereu, din cuib în pivniță și din pivniță în cuib, ani mulți, neîntors și uitat.

mai e ceva de stors din simțuri?

deși toate sunt vlăguite, deși ai zice că tot ce se mai poate mulge din ele e gelatina fricii, s-ar putea ca mâine din țevile lor uscate să mai țâșnească, o dată, o singură dată, un val de căldură care să te ia cu el.

tu încă crezi că abia după aceea vei vedea nevăzutul. dar cum să-l vezi cu un organ ale cărui porți se vor fi închis deja?

asa cum poți să bagi de seamă, frica e o artă grea, mai ales după ce toate artele care au precedat-o au ostenit și s-au stins.

dincolo

sunt douăzeci și cinci de ani de când *dincolo* a dispărut. cu doar puțin înainte și încă-n timpul vieții mele, dincolo era singurul lucru care exista cu adevărat, singurul pentru care merita să trăiești. dincolo ne ținea loc de mâncare și de băutură, de căldură și de adăpost, se zvoneau despre el lucruri grozave, lucra pe dinăuntru nostru cu putere și făcea posibilă ziua care urma să vină, deși aceasta era tot cea de ieri, tot cea de mâine.

viena, londra, paris. toate veneau de dincolo și dincolo se întâmplau toate. când nimic nu mai părea posibil, dincolo era singurul posibil, deși nu-l întâlniserăm vreodată. iubirea locuia dincolo. norocul locuia dincolo. speranța locuia dincolo. dumnezeu locuia dincolo.

apoi s-a făcut brusc dincolo și am aflat astfel că nu la acel dincolo visaserăm când am ajuns dincolo. zece ani mai târziu, când despre dincolo nici nu se mai vorbea, am înțeles că de fapt cu cât ajungeam mai dincolo, cu atâta dincolo se-ndepărta, nu mai locuia nici la viena, nici la londra sau paris, nici măcar la tokyo sau new york. acum știu că, dacă îl vom mai dori din răspuțeri, va trebui să mergem dincolo de dincolo, atât de dincolo, încât acolo să nu mai rămână nici urmă de dincoace. vom putea ajunge cu trenul? nicidecum. cu vaporul? nu, oricâte mări am străbate. cu avionul? nici măcar dac-am călători o mie de ani fără escală. în mod sigur însă dincolo se află pe undeva pe-aproape, foarte pe-aproape. dar nu pe direcția noastră de mers.

11 < va dori să facă parte. S-ar părea că în această situație nu-mi rămâne decât să îmbrac mantia de critic și să radiografiez „realitatea oglindită”: naufragiul navei sovietice „Amiralul Nahimov”, traficul de femei, războiul din Afganistan, „jocul de-a disidenții”, intrigile și apucăturile staliniste din mediul academic, deportările etc.

Ar fi utilă și o astfel de abordare, mai ales că ar permite să aducem nenumărate probe de stil discret și expresii sugestive, de umor rafinat și sprinteneală narativă, dar am impresia că pentru autor fabula nu este un scop, ci un pretext. Înclin să cred că miza artistică a acestui proiect literar trebuie căutată nu în hățișurile fabulei, ci la nivelul

de subiect, mai bine zis, de structură a romanului.

La nivel de structură, romanul lui Val Butnaru *Negru și Roșu. 1930-2056* transmite (sau ascunde) un mesaj, pe care, probabil, nici autorul nu l-a sesizat în termenii propuși ceva mai jos. Rupte din contextul unei narațiuni coerente, decupate din lanțul cauzal, capitolele romanului, care, chipurile, sunt libere să-și schimbe locul și ordinea, amintesc de libertatea care a devenit o povară, de independența pe care o colectivitate nu este capabilă să o valorifice, ne sugerează un teritoriu smuls din contextul firesc al istoriei, o comunitate înstrăinată de trecut și lipsită de speranța în viitor, ne amintește de o societate aflată în derivă, care ba este atrasă de curenții unei narațiuni „euroasiatice”, ba ai unei nara-

țiuni „europene”, ba riscă să fie înghițită de hăul disperării asemeni vasului din roman, – o dispariție funestă, acompaniată de „un zgomot greu de definit, un clefăit, așa cum se aude apa curgând în chiuveța desfundată”.

Problema care se pune este următoarea: dacă după ce se instaurează „o altă ordine a capitolelor, o altă succesiune a evenimentelor” se produc ori nu se produc schimbări în structura și în dinamica internă a unităților narative care au fost supuse acestui proces de transmutare. În roman aceste schimbări interioare sunt imposibile, deoarece capitolele, în calitatea lor de elemente constitutive ale unor noi structuri, nu profită de noul context nici pentru a genera semnificații noi (așa cum se întâmplă în procesul montajului cinematografic), nici pentru

a-și modifica organizarea și dinamica internă. Dar nici nu e nevoie. Este suficient că romanul le sugerează. Și este mult mai important dacă, în funcție de un nou context „narativ”, aceste schimbări se vor produce în „termenii de comparație” ai raporturilor de izomorfie. Fie că acești termeni vizează țara în care trăim sau ne vizează pe noi, cititorii, dar și eventualii... coautori ai acestui roman.

Depinde cum fiecare dintre noi procedează, când, după lectura unui nou roman, trebuie să răspundă la întrebarea: mă mulțumesc în continuare cu rolul de „obiect” sau profit de șansa care mi s-a oferit și încerc să devin... „subiect” al narațiunii care îmi prefigurează destinul.

Pentru unii acest roman ar putea fi *Negru și Roșu. 1930-2056* de Val Butnaru.

(IM)PACTUL AUTOBIOGRAFIC

DIN INFERN, CU DRAGOSTE (I)

de AURA CHRISTI

„Sunt glasul vostru,
jarul respirației voastre.”
Anna Ahmatova

Deși cărțile mele aparțin literaturii române, despre mine s-a spus nu o dată că vin din literatura rusă și mă îndoiesc de faptul că această afirmație, făcută relativ recent și de romancierul Nicolae Breban, nu corespunde – într-o măsură covârșitoare – adevărului. De mai bine de douăzeci de ani m-am stabilit în România, nu departe de o ramură a tribului meu dispersat în lume (de la Ploiești, București, Mangalia sau Moscova până la Paris, Londra sau Roma). De câțiva ani m-am retras din București, unde am locuit nu departe de centrul vechi, la Mogoșoaia – o comună legendară din nordul capitalei României, aureolată de personalitatea prințesei Martha Bibescu, scriitoarea prețuită de neîntrecutul Marcel Proust. Da, cu toate că scriu românește, sunt fructul exotic – ca să nu zic bizar – al literaturii ruse. Născută în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (URSS), sunt – *volens nolens* – produsul culturii ruse, în primul rând, în al cărui văzduh am început să respir de pe când deschisesem ochii într-o maternitate din centrul Chișinăului, fruct al iubirii dintre Liubov, Mama mea – născută în Nordul Extrem al Moldovei, în Kamenka, din părinții Axenia Coban, româncă, și macedoneanul Grigore Karaman, căruia i se spunea veneticul – și Tatăl meu, Semion, fiul profesoarei Elena Jușkov, descinsă dintr-o familie strămutată din Estul Imperiului Austro-Ungar, cu Școala de Învățători făcută în perioada interbelică la Iași, și Vasile Potlog, fiu de boieri înstăriți, devenit notar, de la care am moștenit – fără să-l fi cunoscut vreodată; a murit pe când Tatăl meu nu avea decât ceva mai mult de un an – o mapă burdușită cu acte scrise românește după 1918, anul Marii Uniri.

Atât în clasele primare, cât și la școală sau, mai târziu, la Universitatea de Stat din Chișinău, în program n-au figurat limba și literatura română, studiate – în pofida interdicțiilor impuse în epocă – pe cont propriu. Dacă aș face un efort să reduc simbolurile prunciei la câteva, probabil că m-aș referi, inevitabil, la chipul lui Vladimir Ilici (Ulianov) Lenin, obositor de prezent, ubicuu aș spune, cu nimic deosebit de imaginile creionate în proza sa autobiografică de Iosif Brodski, unde e

descriș ba un chip de copil cu părul buclat, găsit în manualele din clasele primare, ba imaginea de conducător cu mustață și barbișon, îmbrăcat într-un costum negru sau într-o geacă de piele, stând la tribună, sau la biroul său din Kremlin, în timp ce răsfoiește un ziar etc. Sunt imagini multiplicat în milioane de exemplare și distribuite peste tot: la grădiniță sau la școală, în instituțiile publice, pe străzi; de fapt, oriunde te așteptai mai puțin. Dincolo de imaginea impusă de o ideologie represivă de durată a circa șapte decenii, copilăria mi-a fost împărțită, în chip definitiv, între doi poeți: Mihail Eminescu și Aleksandr Pușkin. Am crescut cu poemele celor două vârfuri ale culturilor română și rusă, împărțindu-mi vorbirea, felul de a gândi, visele și speranțele între două limbi: româna și rusa. În familie vorbeam românește; pe stradă, în curte, la școală, în recreații – limba în care a fost scris romanul *Frații Karamazov*. Evgheni Oneghin, Călin, Ruslan și Ludmila, Călărețul de aramă, Prizonierul din Caucaz, Veronica Micle, Natalia Gonciarova, Țarscoe Selo, Fontannâi Dom, d'Anthes, Țarul Nikolai I, Fata căpitanului, Dama de pică sunt personaje în a căror umbră luminoasă am învățat să silabisesc – odată cu lumea – ființa. Pe măsura înaintării în vârste, acestor eroi ai copilăriei și adolescenței mele li se adăugau scriitorii care i-au iubit pe Eminescu și Pușkin, scriitori ce alcătuiesc – în mintea mea cel puțin, minte ce structurează lumea în metafore, imagini și simboluri – două stoluri de delfini, iscați în secolele XVII, XVIII și XIX pe terenul culturilor rusă și română: Creangă, Vasile Alecsandri, Negruzzi, Titu Maiorescu, Dimitrie Cantemir, Antioh Cantemir, Dostoievski, Tolstoi, Lermontov, Cehov și Gogol, urmați de literații epocii de argint a literaturii ruse, odată cu instalarea căreia intrăm în veacul al XX-lea: Ahmatova, Țvetaeva, Mandelstam, Esenin, Pasternak. E limpede faptul că literaturile română și rusă sunt de neconceput fără acești delfini. Cercul format din poezii, dramaturgii și romancierii menționați adineaori continuă, firește, să se lărgească, făcându-mă să completez cu regularitate lista prietenilor celor doi stâlpi ai copilăriei, adolescenței și primei mele tinereți – Eminescu și Pușkin – de la care am învățat câteva lucruri esențiale, în capul unei ipotetice liste stând ceva intrat deja în sânge: nevoia de a te raporta la modele de gradul zero și nevoia de a le iubi, respectul și recunoașterea

lor făcând parte din travaliul de a iubi. Probabil că inclusiv din acest motiv am așezat ca motto al revistei *Contemporanul* – înființate la 1881 la Iași ca replică la revista *Современник*, fondată de A. Pușkin la 1836 la Sankt-Petersburg, publicație în ale cărei pagini au văzut lumina tiparului texte semnate, între alții, de Gogol și Turgheniev – o frază din Friedrich Nietzsche: „Un popor nu se caracterizează atât prin oamenii mari, pe care îi are, ci mai ales prin felul în care îi recunoaște și îi stimează pe aceștia”.

Întrebată de cineva apropiat care dintre limbi e maternă, am răspuns fără să ezit: româna, cu toate că în venele mele curge și sânge slav, cu toate că și la cei aproape cincizeci de ani, formulând o frază, câteodată, termenul rusesc se așază în mintea mea – iute și oarecum premonitoriu – înaintea celui românesc, iar în vise vorbesc și număr nu rareori în limba uzuală în familia Tatălui meu, Semion: rusa. Fără literatura rusă – iar, mai târziu, literatura germană, spre care accesul mi-a fost înlesnit de Marina Țvetaeva și Anna Ahmatova, care au crescut cu guvernante nemțoaice și s-au format în aerul culturii prezidate de Goethe și dragii inimii mele romantici: Novalis, Hölderlin, Rilke, urmați de Nietzsche, Thomas Mann și Hermann Hesse – n-aș fi scriitorul român de azi. Bilingvismul copilăriei mele mi-a făcut nu puține daruri, între care deschiderea, răbdarea de a asculta părerea celui alt despre lume, un unghi cosmopolit de cea mai bună speță ș.a.; mă simt, ca rechinii, la ei acasă, în apele adânci și mari, într-un mediu invadat de diferite etnii, de cât mai multe rase. De cum am pășit pragul școlii franceze, celor două limbi vorbite zi de zi – româna și rusa – li s-a adăugat limba unei alte mari culturi: franceza, vorbită în mod uzual și de studenții Conservatorului de Muzică, aflat în preajma reședinței familiei mele, unde vedeam zi de zi tineri de culoare care pendulau între orele de curs ținute în clădiri diferite și cu care mă întrețineam în franceză.

Darul de a fi avut la timpul potrivit șansa de a mă apropia de câteva culturi majore ale lumii este, de bună seamă, norocul existenței mele. Înainte sau dincolo de acest noroc, regăseam larg deschise porțile unui infern social, din care, treptat, încet, am început să înțeleg din ce în ce mai mult, continuând să văd, oriunde mă aflam, același portret multiplicat în zeci, sute de variante, portret care îl înfățișa

pe Vladimir Ilici (Ulianov) Lenin. Ajuns la Chișinău, marele poet Nichita Stănescu, nepot de general alb-gardist, Cereaciukin, îi va face în glumă un elogiu, afirmând că, în cazul în care Lenin n-ar fi făcut Revoluția din Octombrie, tatăl lui n-ar fi fugit din Rusia la Ploiești, unde a cunoscut-o pe cea care i-a dat – după o frumoasă poveste de iubire – viață. „Așadar – își încheia discursul ironic unul dintre cei mai mari poeți, dăruți lumii de literatura română – trăiască Vladimir Ilici Lenin!”

Am mai scris despre faptul că fac parte dintr-o generație considerată pierdută; și eu și colegii mei de generație biologică – generația în *blugi* i se spune și în Basarabia, și în România – am fost crescuți într-un marasm social – realitate ce ne-a schingiuit, fără îndoială, sufletele. Suntem niște epave ce-și doresc un destin unic. Suntem niște estropiați ce-și strâng pumnii și – scrâșnind din dinți – se încăpățânează să-și trăiască viața așa cum ai citi o mare operă artistică, deși azeam mereu că – în cazul în care voi alege la majorat să rămân acasă, la Chișinău – un destin major ar deveni imposibil; ca să fiu cu adevărat, trebuie să fug, deoarece în țara în care m-am născut – mi se repeta – nu există viitor. Basmele despre viitorul luminos rămăneau ceea ce erau: nimic mai mult decât niște basme, transformate fulgerător în glume decupate dintr-un registru sinistru-vesel, de genul: vine cineva mititel și, Doamne, atât de negru, și sună la ușă. Cin’ să fie? Cin’ să fie? Viitorul. Până să vină însă acel cineva mititel și negru, trebuia să minți că ești ceea ce nu ești. Trebuia să te împarți între realitatea socială, înjugată dictaturii comuniste, cu toate palierele ei restrictive, și realitatea care începeai să devii tu însuși în condițiile în care era interzis să fii tu însuși și trebuia să fii cu ochii în patru ca să nu-ți scape cumva începutul, *sămânța de realitate* care erai tu însuși. Și tot așa, lucrurile se roteau ca într-un montagne-russe înnebunitor, în care realitatea ți se înfățișa ca o păpușă cu piciorul spart. Orice început de personalitate și de manifestare a acesteia era imperios să fie reprimat, dacă nu ucis prin înregimentare, reducere la numitorul comun ori prin reducere la tăcere. Culoarea predominantă era cenușul; cenușul cultivat cu bună știință, tabietul de a nu ieși din rândul mediei statistice, de a deveni adeptul supunerii și al cumințeniei – ceea ce devenea din ce în ce mai greu, de vreme ce citeai, de pildă, *Însemnări din subterană* de Fiodor

Dostoievski – miniroman în care – prin guralivul său personaj – romancierul trimite cuminenția la plimbare pe bulevardele cenușii ale celui mai abstract oraș din lume: Sankt-Petersburg. Schizoidia impusă ca stil pentru a rezista – iar în cazul părinților părinților noștri, căroră frica le intrase de mult în oase, pentru a rămâne în viață – duplicitatea, așadar, putea frânge fibre incomparabil mai tari decât cea a unor adolescenți, crescuți și educați în familie în spiritul și lumina valorilor eterne, și izbiți, brusc, de zidul limitelor și al restricțiilor specifice unui regim totalitar. Cei care nu aveau organul adaptării sau refuzau regimul angoasant al duplicității, clacau. Vestea sinuciderii unui coleg de școală – numită azi Liceul teoretic român-francez „Gh. Asachi” – ne-a bulversat, reducându-ne pentru o perioadă la o tăcere surdă, clătinată – din timp în timp – de avalanșe de întrebări. Și azi ezit să aduc vorba despre acea dramă care, arzând etapele, ne-a apropiat – eram o mână de adolescenți, cu gâtul sucit după rezolvarea urgentă a problemelor ultimative – de nucleul înțelegerii a ceea ce se întâmpla în jurul nostru, făcându-ne să pulverizăm carcasa unor lucruri altădată de nepriceput. Nu i-am prea auzit vorbind despre modul brutal în care a ieșit din viață colegul nostru pe elevii din acei ani ai frumoasei școli de elită din centrul capitalei, absolvite de noi – copiii aleși ai ratării – funcționarii distrați ai neantului; școala noastră era o pepinieră, unde se ajungea de altfel extrem de greu, selecția era dură, o bună parte din profesori făceau parte – ce noroc, Doamne – din vechea gardă, cu stagii făcute la instituții din străinătate cu un prestigiu consacrat. Pregătirea lor de excepție era pusă în valoare – pe fundalul marasmului înconjurător – probabil, mai ales când se primeau delegații din Franța. Cu o regularitate de invidiat pentru elevii altor școli, de două ori pe an – dacă nu mă trage pe sfoară memoria – cu titlu de schimb de experiență și consolidare a relațiilor de prietenie între RSS Moldovenească și Franța, în școala noastră veneau grupuri de elevi și profesori din țara lui Rimbaud și Baudelaire – un pretext de a verifica gradul de „prosperitate” al real-socialismului „multilateral dezvoltat” prin comparație cu gradul de „putrefacție” al capitalismului ce nu mai ajungea – conform previziunilor de sorginte marxist-leninistă – pe dric. Cum se făcea, nu știu nici azi, cert e că deveneam prieteni la cataramă în doi timpi și trei mișcări: noi, „vlăstarii și urmașii” lui Ilici, printre care existau și „pui de chiaburi”, și vlăstarii descinși din arborele capitalismului în „putrefacție”. Straniu, în ciuda distanței și a diferențelor, părea că suntem făcuți din aceeași stofă, ca să nu zic din același aluat. Și francezii, și noi, moldovenii, visam să reconstruim din temelii umanitatea; îl idolatrizam pe Napoleon; în accesele și exercițiile noastre de adorație, recunosc, n-am ajuns, totuși, atât de departe ca Marina Țvetaeva, care, puștoaică fiind, la întrebarea maică-si ce îți dorești cel mai mult?, răspunsese fără să clipească: „Să mă mărit cu Napoleon”! Punctul de pornire era fabulos. Ca Allen Ginsberg, vedeam cum orașul urcă la cerurile care „sunt peste tot în jurul nostru”. Aveam aceeași idoli: poezia de calitate, jazz-ul, Louis Armstrong, Elvis Presley, Bob Dylan, formațiile Boney M, ABBA, Charles Aznavour, Edith Piaf, Jacques Brel, Serge Gainsbourg, Vladimir Visoțki și iubita lui, minunata Marina Vlady, Joe Dassin. La moartea abruptă a celor doi artiști, Visoțki și Joe Dassin – în 1980 – din aceeași cauză: infarct miocardic – cântam și plângeam în gura mare în limba universală a iubirii: „*Et si tu n'existais pas...*”

CRONICĂ LITERARĂ

de IOAN HOLBAN

CARTEA CA O CELULĂ UNICĂ

Doi plisnoți care au trecut *Prutul*, Editura TipoMoldova, (2016) este un experiment unic în literatura noastră; este pentru prima dată, după știința mea, când doi gemeni univitelini scriu împreună, nedespărțiți, o carte, o semnează, fără ca cititorul să-i poată identifica: eseist și publicist, Nicolae Bacalbașa, prozator, Gheorghe Bacalbașa, dar atât, din fișierul bibliotecilor. În fapt, cu excepția câtorva scrisori semnate, firește, textele din cele două volume masive nu permit operația de separare: ei rămân gemeni în învelișul cărții care se citește ca și cum ai asculta o melodie cântată la pian de doi interpreți în același timp: la patru mâini, cum se spune. Iată proiectul cărții în „interpretarea” lui Nicolae Bacalbașa: „Gemenii univitelini sunt, la un moment dat, o unică celulă. «Și-n rănile tale durutul sunt eu» nu a fost pentru noi o metaforă poetică, ci o realitate biologică. Când fratele meu, Gheorghe, a avut un accident de automobil pe centura Ploieștiului (conducea soția sa, au lovit un hoț de ciment ce trăgea doi saci furați cu un căruț transport butelii; au evitat omul, au lovit căruțul și acesta pe individ), fără să știu nimic, am intrat exact în acea clipă, la Galați, în prima fibrilație atrială din viața mea. Pentru frate-meu sunt gata să ucid și să-mi dau viața. Vorbesc aici nu despre teorii, ci despre lucruri concrete pe care nu vreau să le detaliez. După tată, provin dintr-un neam, aromânii (cea mai demnă ramură a acestui popor român, așa cum au arătat-o pușcăriile politice), care practica (asemenea corsicanilor) vendeta. Viața noastră, a celor doi gemeni, a fost izbitor de asemănătoare, în ciuda unor evidente deosebiri ale firii. Acum șarpele își mușcă coada și celula se reîntregește. Încercăm simultan, într-o singură carte, să ne gândim viața spre sfârșitul ei”.

În *Credinți și superstiții ale poporului român*, Artur Gorovei nota faptul că, în orizontul nostru mito-poetic, „copiii gemeni pot face multe lucruri bune, pot ajuta la diferite boli și au puterea de a fermeca, descânta și vindeca”; fapt confirmat de gemenii Bacalbașa: amândoi sunt medici, la Galați și București, vindecă oameni, ajută la diferite boli și acum caută să-i farmece cu această admirabilă carte de istorie și, deopotrivă, de memorialistică, având un titlu poate ciudat, dar plisnoții sunt

o creație a bancurilor cu Ceaușescu, din vechiul regim (dictatorul român, mare amator de vânătoare, cum se știe, a fost invitat de nu știu care satrap african la vânătoare în junglă, zis și făcut, își iau armele și, nu după multă vreme, se întorc cu trofee: satrapul din Africa a împușcat un leu, dictatorul din România, niște plisnoți, adică, în explicația bălbăită, astfel: am intrat în junglă, au apărut niște omuleți mici și negri care au ridicat mâinile și au strigat „please not”, i-am împușcat pe plisnoți, am să iau trofee să le așez în sufrageria casei din Primăverii; pentru cine nu știe cum arată plisnoții, să ia seama la desenul semnat „Baciu”, care deschide volumele, în chip de prefață). „Ambii gemeni avem un hobby cu iz de viciu. Anticariatul. Și o plăcere pentru cartea istorică”; „Atunci când faci un bilanț ar trebui ca evenimentele să fie descărnate, să eliberezi scheletul esențialului. Numai că, de multe ori, esențialul este tocmai carnea trăirii subiective intense”. În aceste mărturisiri se află, în fond, proiectul cărții; *Doi plisnoți care au trecut Prutul* este o carte de istorie, cuprinzând numeroase și multe necunoscute documente de arhivă ori extrase din cărți rare, vechi, roase de moliile anticarilor, cercetare a unor autori „mușcați de morbul istoriei” și, în egală măsură, o carte de memorii, menită să descâlcească „ghemul trecutului”. Cartea gemenilor Bacalbașa e o mărturie („În ziua nașterii celor doi gemeni, bietul taică-miu, naiv și mândru, a declarat: Am dat țării doi ostași. Această carte este mărturia pe care cei «doi ostași» o aduc despre ei și despre țară”) și o carte a amintirilor care se opresc, iată, în istorie, și nu trec pragul spre relieful ființei interioare, explorat în formele literaturii subiective („Amintirile noastre se opresc la anul 1989... Lucrurile cu adevărat importante nu se găsesc în cartea aceasta. Dragostea, neîmplinirile și trădările le vom lua cu noi în mormânt”): amintirile sfârșesc în 1989, când frații par a se despart: în fapt, însă, chiar dacă Nicolae ia drumul publicisticii și eseului, iar Gheorghe, pe cel al romanului, gemenii vor scrie acolo, în eseu și proză, lucrurile importante, dragostea, neîmplinirile și trădările, fixând, totodată, profilul ființei lor interioare, aceea a „unicei celule”.

Doi plisnoți care au trecut Prutul este o carte despre istoria Basarabiei

și a familiei Bacalbașa, cu ramurile ei aromâne și basarabene sau, altfel spus, prin explorarea trecutului unei familii - „o Atlantidă a neamului românesc” -, iau ființă harta și istoria unui ținut românesc, „zonă de terorism intensiv și țință permanentă”, pentru sovietici, „ruda violată și care prin prihănire nu ne mai aparține”, pentru mulți români, cum constată, cu amărăciune crudă, gemenii: „Strămoșii lui tata, cu conservatorismul legendar al aromânilor, își păstrasera și limba, și ținuta (purtau calota sud-dunăreană a aromânului), dar deveniseră negustori ai imperiului rus și ulterior proprietari de pământ în județul Orhei”; „Bacalbașa erau negustori din sudul Dunării, refugiați politic în nordul acesteia, în afara Imperiului Otoman (e drept că turcii s-au luat de ei deoarece ei au complotat, mai exact, bieții aromâni au fost păcăliți de către francezii ce i-au băgat în foc și i-au abandonat), iar apoi migranți economici într-o provincie românească a Imperiului Rus”; „Bunicul Bacalbașa, machidon care ajunsese să facă avere (...) avea câteva clase de liceu, stăpânea o moșie în Criuleni”. Memorialiștii evocă locurile basarabene în felul cum se vor fi intersectat cu istoria familiei; cine ar fi crezut că sub chipul lui Nicolae Bacalbașa, intervievat de televiziuni în calitate de medic și/sau de președinte al Consiliului Județean Galați, se află una din figurile proeminente din istoria Basarabiei (nescrisă în manuale și tratate), rudă cu aristocrații care au construit-o, de la Odessa („Odessa a jucat un rol important în viața familiei mele. Cea care a avut grijă de cei doi gemeni, Elena Aristidovna, și pe care noi o considerăm bunică, s-a născut și și-a petrecut tinerețea în Odessa”), Vadul lui Vodă („Mama s-a născut, în plină desfășurare a războiului mondial, în 1916, la Vadul lui Vodă”), până la Criuleni (moșia bunicului Bacalbașa, senator, membru al Partidului Poporului al generalului Averescu) și Orhei (unde stăpâneau moșii „strămoșii lui tata”), prinți, eroi, aventurieri, colecționari de artă, „urmăriți” de memorialiști până departe, pe arborele genealogic, tocmai în secolul XV: legendarul prinț Iurii Galitzin, din neamul normanzilor era „străbunicul mamei”, Lena Korsakov, „verișoara mamei” e descendentă a „uneia din marile familii ale Rusiei, care a dat și pe compozitorul Rimski-Korsakov”,

Leonte Ianovski, „vărul mamei”, e din neamul unor celebri moșieri basarabeni, francezul Sicard care a construit Odessa e un „strămoș al mamei” („Sicard, francez de origine vicon-tală. Ludovic și Hristofor, fiii lui Charles, unul dintre colaboratorii ducelui de Richelieu la crearea Odesei”, spune un document repro-dus de gemeni), Elena Leca, „sora mamei”, bi-olog la Bălți, la o „stație anti-malarie”, contele Sergiu Stroganoff, „vărul mamei” etc. Lângă istoria foarte bine documentată a Basarabiei și, prin extensie, a Rusiei și războaielor pur-tate în necuprinsul stepelor sale, culminând cu al doilea război mondial, memorialiștii adună cioburile dintr-o oglindă spartă „din trăitul meu basarabean”. Impresionantă este galeria de portrete, nu doar ale figurilor din familiile aromână și basarabeană, vizînd, în fond, Istoria: ochiul ager și mintea sclipitoare a psihologului reînvie pe Gheorghe Brătianu, Virgil Gheorghiu, Voronin, părinții (tatăl care „păcălește moartea”), unchiul Gheorghe „pe care nu l-am cunoscut”, profesorii, studenții și medicii colegi din Galați, Constanța, Cluj, Târgu Jiu, București, bolșevicii securiștii, în amintirile gemenilor Bacalbașa și în docu-mentele incontestabile ale unei bibliografii fastuoase, citată sau integrată în fluxul de conștiință al memorialiștilor.

Arta portretului și farmecul povestirii constituie aliajul care dă (plus)valoare cărții lui Nicolae și Gheorghe Bacalbașa, conde-ie inspirate, căutând, de exemplu, spiritul unei familii într-un obiect, un rucsac sau un binoclu („Binocluul ne-a însoțit, pe toți patru, cât am bătut munții, cu familia. L-a însoțit pe tata în Deltă, pe Dunăre, prin bălți, la vână-toare, pe ocean cât a fost îmbarcat. I-a însoțit pe ambii părinți când tata a plecat, pentru un an și jumătate, în Niger, să organizeze ex-ploatarea piscicolă a fluviului cu același nume și mama l-a însoțit în pustietăți, inclusiv două săptămâni prin Sahara. A fost martor a ce a fost mai bun în viața noastră comună”), fixând esența epocii în sintagme care se rețin (regimul bolșevic „era în orgasmul mărănăiei incompetente”, prin anii „60 ai secolului tre-cut) și propria biografie în vârsta de fier („De ce se face un pușt de 17 ani din Constanța, care își caută eul în jungla României comu-niste din 1961, dorind fierbinte să supraviețu-iască și clocotind de ură tot atât de fierbinte, de ce se face doctor? În cazul meu răspunsul era - de frică, sau cel puțin din prudență. Și maică-mea și tata erau cocoșați cu o origine socială aproape imposibil de pronunțat în acele vremi - copii de moșieri. Eu și frate-meu eram copiii copiilor de moșieri și dețineam ca a doua specialitate a incompatibilității și ne-demnității sociale și calitatea de copii de inte-lectuali. Mai rău nu se putea decât în varianta copii de deținut politic sau de popă”): arta prozei, fără a vicia adevărul istoric, adaugă cărții un farmec special: „Nistrul din 1918 a reprezentat delimitarea nesigură a două lumi, un fel de Styx pe care îl puteai traversa și în sens invers, dar cu șanse minime, plătind de cele mai multe ori evadarea din moartea socială cu moartea cea adevărată. Nistrul era fluviul peste care treceau comandourile de bolșevici (troici de asasini cu sarcini punc-tuale teroriste vizând civili, «exploatatori», adică oameni precum buncii mei), peste care căutau să fugă, mai ales iarna când înghe-ța, sclavii Imperiului roșu și de pe malurile căruia, zi de zi și mai ales noapte de noapte, aveau loc schimburi de focuri”.

Doi plisnoți care au trecut Prutul este una dintre cele mai frumoase și adevărate cărți despre Basarabia, dintre câte s-au scris, aici și dincolo de Prut, dar și o fermecătoare operă memorialistică, un titlu sigur și de referință al literaturii noastre subiective.

PREZENȚE

SCRIITORI BAȘARABENI ÎN PRESA CULTURALĂ DIN ROMÂNIA

Criticul și poetul Ion Pop constată chiar pe paginile acestui număr al revistei că „de câțiva ani buni pa-șapoartele cetățenilor-poeti de pe cele două maluri al Prutului au fost practic desființate, circulația pe punțile verbale și de tipar bucurându-se de o deplină și rodnică libertate.” Credem că nu numai poeții traversează râul, ci și prozatorii, criticii, eseiștii etc. Am dorit, cu titlu de experiment, să verificăm cât de prezenți sunt scriitorii din RM pe paginile revistelor de cultură din România, luând în calcul mai ales ultimele numere.

Revista *Familia*, nr. 3/ 2016, rezervă mult spațiu autori-lor de la Chișinău.

Maria Pilchin sondează toate volumele de poezie ale lui Teo Chiriac și inserează o cronică-studiu, compart-imentată, cu numeroase citate și cu unele confesiuni. La un moment dat autoarea mărturisește că „au existat unele momente lecturale când aveai impresia că citești un autor medieval, un text dantesc, încifrat, plin de metafore ale căror funcții sunt departe de simplele conotații figurate”. Criticul descoperă „o scriitură hipnotică și autohipnotică, care induce o stare de transă... O poezie mediumnică, care încearcă să ajungă «dincolo de dincolo – în lumea lumilor de apoi» (volumul *Monstrul sacru. Scările lui Teo*), ca o nouă viziune asupra realității «în plin neoclasicism vegetal și animal»”.

Irina Nechit publică un ciclu amplu de versuri. Bu-năoară, dispariția unei ființe dragi este redată, ca într-o comunicare spiritistă, prin imaginea unor foșnete: „Vrei să clatini perdeaua?/ Încearcă, doar nu e grea ca o lespede./ Vrei să deschizi ușa?/ Împinge-o, doar nu e poartă de fier.” (Foșnete).

Viorel Mureșan se oprește asupra volumului *Arme grăioare*, ediție ne varietur, al lui Emilian Galaicu-Păun. Autorul *Armelor...* este poziționat astfel: „Dacă principa-lele grupări din țară ale fenomenului poetic optzecist au accente preponderent moderniste, unele, la altele predom-inând neoexpresionismul, Emilian Galaicu-Păun se arată încă atras de multe dintre încântările stilistice cu marcă neoavangardistă.”

Scriitorii basarabeni publică în multe reviste culturale, dar cele mai „solicitate” în segmentul temporal ales sunt *Hyperion* de la Botoșani și *Scriptor* de la Iași.

Ultimul număr, 4-5-6/ 2016, al revistei *Hyperion* găz-duiește mai mulți autori cu versuri, proză sau articole de critică literară. Anatol Moraru apare cu o schiță intitulată *O întâmplare nocturnă*, în care readuce în prim-plan o secvență tragică din exodul de tineri basarabeni, care lăsă în urma lor, de multe ori, numai lacrimi, cum e și cazul relatat în proză.

Zina Bivol își face prezența în număr în dublă iposta-ză. Mai întâi, cu un ciclu de versuri scrise într-un stil amar asemenea cafelei invocate într-un text al său: „Cafeaua a îmbătrânit/ Cafeaua a îmbătrânit/Fără să tragă din firul vieții,/ Prea repede repetăm totul./ Zece ani s-au măcinat ca un bob verde/ Și niciodată nu s-a ales cu un gust copt,/ Uneori prea rece/ Alteori fierbinte/ Câteodată nicum./ Sunt tot mai lichidă și fără formă/ Am pierdut proiectul de viitor”. A doua oară este invocată de Vitalie Răileanu, care scrie despre cartea *Fereastra cu lentile* (2015) a poetei de la Chișinău, citând mai multe poeme pentru a dovedi că „ea nu se face auzită ci, învăluită sub mirajul unor ima-gini de taină, se lasă numai intuită din locurile albe ale unui domeniu de tăceri, de șoapte, de mister peste care poeta este atotstăpânitoare.”

Maria Pilchin face o incursiune în volumul de proză al lui Nicolae Spătaru *Îngerașul purta fustă mini*: „Elegantul

volumaș de proză scurtă se citește într-o seară, asigurând frumoase clipe de lectură în care, deși autorul pare să povestească despre alții (disimulare reușită), se povestește totuși pe sine. Narațiunile plac și tentează. Scriitura agreabilă seduce, lumea de-a-ndoaselea a zilei de ieri trădează un spirit analitic și sintetic, care știe să readucă subiecte în actualitate, să dezbată pe marginea acestora din perspectiva zilei de azi într-un spațiu-răspântie pe care îl populăm cu toții” (*Nicolae Spătaru și creanga de aur a satului românesc bucovinean*).

Nina Corcinschi ia în vizor volumul *Viața cealaltă și moartea cealaltă...* al lui Nicolae Tzone (2012), remarcând că este o carte a transgresiunilor, a depășirii limitelor. Nimic nu se menține în registrul moderației, nici stilistica, nici trăirea eului liric, nici temperatura lirismului: „Nicolae Tzone e un poet al gesturilor largi, al trăirii plenare, al focurilor stilistice, al imaginilor spectaculoase, create cu o fantezie uluitoare. Figură demiurgică, eul liric e multiplu ipostaziat: un Hercule cu exuberanta lui Dionisos și cu strategii de Don Juan, dar și cu forța de invocare a lui Or-feu. Iar tropul care-l definește în aceste ipostaze e hiper-bola, creatoare de efecte 3D, cea care urieșizează spațiul și timpul din poezie și dilată la maximum trăirea” (*Poemul ca transgresiune*).

Ala Sainenco revine, în materialul *Spre Siberia, același drum*, la tema deportărilor staliniste. Autoarea încearcă să situeze cunoscuta dramă basarabeană într-un context mai larg, deloc consolant, pornind de la un text al Marchizu-lui de Custine, cel care și-a relatat impresiile de călătorie în Imperiul țarist într-o carte publicată în 1843 în Franța: *Scrisori din Rusia*. Comentatoarea desprinde mai multe observații ale marchizului cu privire la oamenii, obiceiuri-le și tradițiile Rusiei, pe care le găsește actuale. De exem-plu, duplicitatea: „...autorul descoperă că rușii au două fizionomii – una pentru lume și alta în sine și pentru sine, iar acestea transpare din obiceiuri și vestimentație, arhitectură și ceremonial, lux și structură socială, limbaj: «rușii din toate clasele conspiră cu o înțelegere minunată pentru a face să triumfe la ei duplicitatea. Ei au o dexteri-tate în minciună, o naturalețe în falsitate, al căror succes revoltă sinceritatea mea, la fel cum mă înspăimîntă»”. În continuare, autoarea de la Bălți decupează două fragmen-te din cartea francezului pentru a le utiliza în propriul demers. Este vorba de mărturiile a doi străini, care au trăit în Rusia după ce au fost capturați în campania lui Napoleon din 1812. Cruzimea cu care au fost tratați este folosită drept pretext pentru a vorbi, de fapt, despre o altă carte, în care găsim relatările basarabenilor deportați după 1940.

Lucia Țurcanu revine asupra volumului de versuri al lui Mircea V. Ciobanu, *Resetare*: „Dacă ar fi să definim succint poezia pe care o face Mircea V. Ciobanu, cea mai relevantă sintagmă ar fi, credem, „literatură de gradul III”. Pentru că autorul acestei cărți nu numai că intertextua-lizează asemenea bunilor săi colegi de generație, având conștiința déjà-dit-ului, ci mai și știe că tot ce a fost scris altădată a fost deja citat. Astfel încât nu-i rămâne decât să dezvăluie, palimpsestic, folie după folie, straturile textua-le din care se alcătuiesc propriile-i poeme...”

Scriptor 7-8/ 2016 este, la fel, bogat în materiale scrise de autori din Basarabia. Tatiana Braicov discută cu Leo Butnaru despre alegoria în postmodernism. Scriitorul este de părere că „temele/ subiectele alegoriei din primele decenii ale secolului XXI pot fi și unele de acum 3 sau 4 mii de ani, din mituri și basme de pe întreg mapamondul. Numai că aceste subiecte sunt integrate, angrenate, sub

aspect istoric, cultural/ literar, mental, de conștiință, în conformitate cu sensibilitatea omului (post)modern, cu excepționala deschidere entropică asupra cosmosului, existenței și comunicării umane pe care o aduce internetul, cu poștele sale electronice, cu skype-ul, cu facebookul cu... etc., etc.". Aliona Grati întreprinde un comentaiu sintetic al prozei și poeziei lui Vasile Gârneț: „Romanul insistă, dacă nu pe respingerea limbajului figurativ anterior, cel puțin pe îndepărtarea esențială de proza ghidată de realitatea obiectivă și de pretenția acesteia de a mima realitatea. Plonjarea în materia lichidă a trecutului, supunerea narațiunii unor legi ale subiectivității capricioase, explorarea subconștientului, insistența pe detalii și nuanțe în dorința de a descoperi adevărul interzis ontologic își au modelele de referință. (...) Poezia lui Vasile Gârneț probează o ofensivă mai evidentă împotriva realismului înțeles ca o oglindire nemijlocită a lumii. Perfecțiunea poetică este căutată în zona extra-semantică a limbajului, este concepută ca efect al artei și apare în rezultatul unui travaliu intelectual.” (*Caligraf al provinciei*)

Maria Șlehtițchi scoate în evidență cele trei figuri emblematice ale cărții lui Vladimir Beșleagă, *Tata Vasile*: tata, mama și fiul Vladimir (Adolf). Cronica e concepută în câteva secvențe și subsecvențe: o fișă biobibliografică, un portret de creație, o analiză generală a cărții de memorii. Ultima parte este consacrată celor trei portrete. „Concepută ca un ochean întors, povestirea secvențială din *Tata Vasile* se desfășoară asemenea unui traseu inițiat parcurs în sens invers, dinspre azi spre momentul nașterii scriitorului și mai departe spre undele adânci ale istoriei neamului său, stabilit cu vremea în partea stângă a Nistrului. Întoarcerea povestitorului spre esențe este resimțită ca nevoie de mărturie pentru sine înainte de toate, întrucât harul scrisului este mântuitor.”

Spațiul nu ne permite să descriem și celelalte materiale – deși ar merita –, ci doar să le menționăm: Diana Vrabie face o referință la volumul lui Nicolae Busuioc, *Fascinațiile bibliopolisului (Amintiri din Bibliopolis)*, Vitalie Răileanu scrie o recenzie la cartea de proză scurtă a lui Nicoale Spătaru (*Îngerii prozei lui Nicolae Spătaru*), Constantin Cubleşan se pronunță despre debutul în poezie al Mariei Pilchin (*Ironia ca expresie patetică*). Oleg Carp publică un text la rubrica *Un poet, o pagină*.

Sunt și alte reviste de cultură din România, deschise autorilor din Republica Moldova: Emilian Marcu scrie, în *Vitrina cărților din Convorbiri literare*, nr. 6/2016, despre volumul *Mihail Sadoveanu, fiul țărăncii din Verșeni*, Chișinău, 2015; Leo Butnaru publică două nuvelete în *Bucovina literară*, nr. 6/ 2016 etc.

O simplă incursiune demonstrează că presa culturală din România este deschisă pentru scriitorii basarabeni, care au o viață activă din punct de vedere literar.

Grigore CHIPER

SEMNAL

**FACEREA LUMII
CONTINUĂ
POEȚI UCRAINENI
CONTEMPORANI**

**Antologator –
Volodimir Danilenko.
Coordonator – Leo Butnaru.
Ed. Tipo Moldova, Iași, 2016**

Volumul cuprinde opere semnate de treizeci de poeți reprezentativi pentru evoluția versului liber contemporan ucrainean, care e marcat de dramatism, ironie, emană senzualitate, o energie luminoasă, abordează problemele civilizației în era informațională, fiind perfect sincronizat cu literatura europeană modernă. Europa literară nu ar fi completă fără poezia ucraineană de azi, deziderat valabil mai ales în contextul construcției lumii europene care, deocamdată, nu e încheiată. Traducerile sunt realizate de 15 poeți din Moldova care vor apărea, la rândul lor, într-o antologie similară în Ucraina.

ÎNTRU EVITAREA CACOFONIEI

de ION CIOCANU

Am mai vorbit și chiar am scris despre încercarea unor conaționali de a evita pronunțarea cacofonică, de exemplu – despre înlocuirea propoziției „Stolojan a fost înaintat ca candidat pentru alegeri...” prin una în care cele două silabe ca nu mai sunt vecine și în modul acesta parcă am scăpa de cacofonie, rostind „Stolojan a fost înaintat ca și candidat...”.

Dar să cugetăm: cât de frumos și, chiar, cât de corect sună vecinătatea silabelor nou formate „ca și”?

Despre ridicolul noii încercări de a evita în acest mod cacofonia s-au pronunțat, între timp, și alți lingviști din Republica Moldova și din România.

De data aceasta ne oprim la două luări de atitudine, reductibile la o soluție înțeleaptă, acceptabilă, care însă ne cer tuturora un efort intelectual sporit. Cercetătorul Gligor Gruită din Cluj-Napoca, în cartea sa *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul și abuzul* (Pitești, 2006, Editura Paralela 45) vorbește despre „o adevărată teroare anticacofonică” și, mai mult, despre una „deturnând autocontrolul lingvistic spre o problemă minoră, în detrimentul celor importante” (p. 231).

Referindu-se la înlocuirea cuvintelor „ca comandant” cu altele, menite să ne salveze de cacofonie, „ca și comandant”, Domnia Sa observă judicios că „locuțiunea comparativă ca și nu este, în context, echivalentul prepoziției ca (drept, în calitate de) și scoate calitatea de „comandant” din zona realității veritabile, mutând-o în sfera unei false aparențe: ca și când/ ca și cum ar fi fost comandant”, după care conchide: „Această soluție facilă, dar total neinspirată, în lupta cu ca - co, ca - ca etc. s-a răspândit vertiginos și o întâlnim și în exprimarea orală, și în cea scrisă” (p. 232). Cercetătorul clujean citează exemple din presa românească: „Nu știu dacă așa fi fost un sociolog atât de delicat, așa cum sunt ca și compozitor”, „Gordin Ton, în vârstă de 3 ani, din SUA, lucrează ca și casier”.

Cel mai urât lucru e că această construcție deocheată ca și e întrebuințată uneori și în situații în care „motivația acustic-olfactivă lipsește”: „Ca și mod de comportament, există o compatibilitate pe toate nivelurile între noi” (p. 232), la care noi adăugăm exemple chișinăuiene: din presa scrisă – „Ce faci cu cei puțin de o sută de lei alocați ca și indexare?” („Ziarul de gardă”, 2016, 31 martie) și de la postul de radio Chișinău – „În prezent lucrez ca și educatoare la grădiniță”. Citești sau ascuți atare enunțuri și te crucești: cu ce o fi fiind mai bune, mai expresive și – principalul! – mai corecte îmbinările de cuvinte ca și indexare și ca și educatoare

decât expresiile tradiționale și corecte ca cititori și ca educatoare?

E vorba, în astfel de cazuri, de „moda” unor oameni de la noi de a repeta fără pic de răspundere unele modele de exprimare, numite de G. Gruită „total neinsirate”, deși lansate inițial de mijloace de informare bucureștene.

Gligor Gruită comentează pe scurt așa-numita *virgulă anticacofonică* din propoziții ca „Românul va mânca virgulă caș mai scump, poate mai puțin, dar, categoric, mai bun și mai sănătos”, ne aduce aminte de nume de cetățeni și chiar de scriitori iluștri, apoi și de instituții și organizații, care conțin cacofonii: Ion Luca Caragiale, Biserica Catolică, Banca comercială ș. a. și conchide: „Politica conviețuirii (cacofonie) pașnice cu unele concesii reciproce este mult mai înțeleaptă aici decât războiul total, păgubitor pentru toată lumea” (p. 234).

Pe scurt, când se întâlnesc două silabe urât sunătoare (ca candidat), mintea noastră ar trebui să ne orienteze spre o altă construcție a exprimării, de exemplu - „Stolojan a fost înaintat drept candidat...”, sau: „Candidatul partidului nostru pentru alegeri este domnul Stolojan” sau altfel, dar nu „ca și candidat...”, care e o expresie fără niciun Dumnezeu, greșită în esența sa.

Iar acum a venit timpul să cităm dintr-un lingvist practician din Republica Moldova. În foarte utilul său *Dicționar de greșeli uzuale* (Chișinău, 2012), Valentin Jitaru citează o seamă de expresii nu prea frumos sunătoare și ne propune modele de evitare a acestora: „El ca (și) comandant suprem al Armatei Naționale” – „El în calitate de comandant al Armatei Naționale”, „M-am întâlnit cu cumnata ta” – „M-am întâlnit cu a ta cumnată”, „Au venit sau s-au dus?” – „Au venit ori s-au dus?”, „Am mers la lac” – „Am mers spre lac”, „Întreaga galerie l-a ovaționat” – „Toată galeria l-a ovaționat” (p. 50). Mai mult, și acest harnic și competent cultivator al limbii române susține – absolut corect! – că „evitarea cacofoniei prin artificii (folosirea virgulei, atât în scris, cât și în rostire, și a întrebuintării lui ca și) sunt ridicele” și că „unele cacofonii sunt acceptate/ acceptabile, fiind uneori inevitabile: Ion Luca Caragiale, politica comună, Biserica Catolică, tactica cavaleriească, banca comercială, muzica corală etc.

E bine să evităm cacofoniile, dar nu prin comiterea unor greșeli mai grave decât simplele și nu prea frumos sunătoarele împreunări de silabe „ca ca” sau „ca co”. Suntem puși în situația de a căuta și găsi modalități – frumoase și corecte – pentru a ne expune gândurile și emoțiile, fără a repeta o greșeală ca cea răspândită atât de abundent și inestetic, după cum este apelul la faimosul „ca și”.

EVOCĂRI

DIMINETILE UNUI SCRIITOR. EVGHENI EVTUȘENKO IN BASARABIA

de DINU MIHAIL

Motto: “Tot ce spunem și scriem noi sunt
băiguieli în fața lui Dumnezeu.”
(Marin SORESCU).

Astăzi e 11 iulie, o zi cu obraji de miere blondă, cu soare mult, care parcă se topește pe asfaltul străzilor. Început de săptămână... De când mă știu, săptămâna la moldoveni, popor român harnic, pașnic și nerăvni-tor de bunuri străine, începe cu o veste proastă: luna e zi de muncă! Ceasul meu biologic mă deșteaptă, conștiincios, pe la ora 5. De cum mă trezesc, în fiecare dimineată dau cu ochii de fotografia nepotului meu Storm și facem nițică conversație: “Cum o mai duci tu, măi frumosule, măi pishorcosule, măi vikin-gule acolo, în Norvegia ta boreală?”

Apoi “m-am sculat, m-am spălat, la icoane m-am închinat” și bag pe șoseaua gâtului următoarea rețetă preluată de la un nenorocit pătat de cerneală pre nume Kurt Vonnegut (nu destul că e neamț, mai e și american pe deasupra; vă dați seama ce cocteil nuclear poate să iasă dintr-o asemenea combinație?!): 1-2 linguri ulei de susan (sau: de sămburi de struguri, de măslina, de nuci etc.), după care mestec încet, gospodărește o lingură de stafide și alta de nuci din pomul de la poarta casei părintești. Ei bine, ajuns aici cu râșnițatul, la nucul din poarta casei părintești, uneori mă podidesc lacrimile. Căci așa sîntem/sân-tem/suntem/sumus noi, Doamne, acești fii ai lacrimilor Tale: de poezie, de mamă și de tată nu ne săturăm niciodată! *Cu cât mă-ndepărtez de tine,/Cu cât te uită carnea mea,/Eu mă gândesc mereu la tine,/La ziua-n care nu te-oi mai vedea.../ Mamă, ești frumoasă ca o duminică fără sfârșit!*

Operația asta gastronomică se face, zice autoritar, Kurt, pe stomacul gol. Abia peste vreo oră pun “la ghiozdan” haleu din cel obișnuit: pâine, unțisor, o așchie de jambon sau mămăligă cu dul-ceață (care, cică, face puța *maladeață*).

Apoi ies (yes!) la balcon (am unul mare cât o fățare, unde poți întoarce chiar și singurul tanc din dotarea Ar-matei Naționale a Moldovei), unde mă așteaptă, ascultătoare și serviabilă *com tousjours*, bicicleta medicală. Pedalez spărgându-mă în draci ca Lorena Bogza

de la emisiunea PRO TV Chișinău „Nu-i dai de fund”.

Iau telefonul mobil de pe pervazul geamului și accesez (parcă așa se zice *acmu*) numărul Zinei Bâlici-Gurițanu, feblețea mea din școala medie de la Proscureni-Râșcani:

– Bună dimineața, boțul meu de aur cu ochi, eu am pornit înspre tine! (Desigur, Zina nu-i Venera, totuși ceva veneric are în ea, căci așa sunt acești cucii analitici, bărbații: cârtitori).
– Cum, cu ce ai pornit?!
– Cu bicicleta, dând avan din pedale, mai ceva ca la descărcat vagoane...
– Și pe unde ești acum?
– Dacă nu pe la Orhei, apoi pe la Peresecina sînt (cer *mii* de scuze: sunt) precis...

Prăpădindu-se de răs (are și acum aceeași voce frumoasă, sonoră, cu personalitate, de parcă ar fi coborâtă din țăriile cerului), profesoara eminentă Zinaida Vasilevna, de biologie și geo-grafie făcută la Tiraspol în Antichitatea Sovietică, îmi spune:

– Hai, vino odată și odată, că de câte ori te-ai pornit tot așa, niciodată, *nego-deaiule*, n-ai mai ajuns până la mine!

Descalce de pe bicicletă, mă șterg pe frunte „de sudoare și mit” (Grigore Vie-ru), mă bărbieresc, mă fac *fresh* și *sho-king*, ca să arăt ca *deutsche soldaten*-ul ideal: *тонкий, звонкий и прозрачный* (“Nu mai vrem niciun pic alfabet chiri-lic!!!”), gata de încheștarea cu zăpezile reci și imaculate ale foii de hârtie.

Iar încheștarea este, de astă dată, pe viață și pe moarte, căci m-a împins Avizuha să-i povestesc lui Eugen Lungu, la un coniac până... și la o țigară după..., despre întâlnirea mea cu sturlubaticul Evgheni Evtușenko. Deci trebuie să scriu bine, la nevoie chiar să distrug Materia, ca să-i placă lui Eugen și să răspundă, cât de cât, înaltelor sale exigențe este-tice. Căci poate nu știți sau poate nu vreți – ceea ce deja e grav de tot! – să recunoașteți: *My Eugene* (se pronunță: *mai iugin*), cum îl dezmierd eu pe EL, este, la ora actuală, cel mai bun critic român “De la Nistru pîn’ la Tisa”! Că nu degeaba recent, într-un articol convex și suav-anapoda publicat în “Moldova Suverană” (08. 07. 16), am propus să i se dea titlul de academician sau, cel puțin, Premiul Național al Republicii Moldo-

va pe leatul 2016. Și numai să încerce cineva să nu i-l dea, că îi voi face multe bătăături pe timpanele urechilor. Cu cio-canul cuvintelor.

...Și am însăilat rândurile ce urmea-ză aproape tot așa cum Zaharia Stancu (bine, respectăm proporțiile!) a scris fabulosul său roman *Șatra*. Adică cu pinteni: *Alimut mi-a povestit întâmplă-riile*, Kera (în cazul meu: *Eugen*) a stăruit să scriu.

Pe la sfârșitul anilor ’60, Universi-tatea de Stat din Moldova începuse să producă jurnaliști cu duiumul, aproape în bandă rulantă. Toate bune și rotunde până în momentul în care redactorii șefi din teritoriu au început să se plângă instanțelor centrale: *șmecherii istorici ai clipei* fac ce fac și, după absolvire, se oploșesc cu toții prin Chișinău...

Și atunci forurile decizionale au hotărât să taie în carne vie: noi, promo-ția 1974, am fost trimiși pe-un capăt în redacțiile ziarelor raionale, unde mereu era criză de prospătură jurnalistică. Mai mare scârbă nici că se putea abate peste sufletele noastre fascinate de atracția cu decolteu adânc a capitalei. Asta echiva-la, pe atunci, cu un exil pe toată viața, unde aveau să te mănânce – încet, dar metodic – moliile anonimului. Nu-mai trei colegi de grupă (Larisa Pleșco, Valeriu Turea și Silvia Hodorogea), cu neamuri pe la Cucurigu, nu au fost de-santați în provincie.

Având, față de mine, o poziție alfa-betică privilegiată în catalogul grupei, regretatul coleg de amară pâine ga-zetărească Alexandru Costiuc a ales, mai aproape de Părjota lui părintească, redacția raională din Râșcani, mie fiind-du-mi hărăzit să vântur cuvinte pe co-clauri edinețene. Așadar, corespondent de Edineț, alături de Vasile Bajureanu, Boris Todirel, Vasile Jacotă, Alexandru Verstiuc, Victor Pâslaru ș.a., ale căror nume îmi scapă, cu regret, acum.

Început de octombrie 1974. Împreu-nă cu Boris Todirel, angajat al ziarului *Scânteia leninistă* din Edineț, merg îndrăzneț, isteț și nant (mai ales nant!) la stadionul raional, unde echipa “Uro-jai” din această localitate de la nordul Moldovei urma să joace în compania selecționatei de veterani ai fotbalului din Uniunea Sovietică. Orice s-ar spune, era un eveniment. Și-apoi „veterani” e

puțin spus, dureros și nedrept de puțin. Stele, vedete, dom’le, legende vii ale fotbalului ca Alexei Homici (portar), Albert Șesterniov (apărător), Galimzean Husainov (mijlocas) și, în sfârșit, vârful de atac Eduard Strel’țov, idol al unor întregi generații de împătimiți ai jocu-lui cu balonul rotund. În satul meu de baștină, Costești pe Prut, toată puștimea de la 7 la 70 de ani credea, pe bune, că *Стрельцов* are *смертельный удар!*

Stadionul era arhiplin. Făcând de mai multe ori ochii roată, la un mo-ment dat Boris îmi zice într-o... ureche: “Am impresia că acolo, în partea stângă a tribunei, printre suporterii se află și poetul Evgheni Evtușenko”. Punct ochit, punct lovit: într-adevăr, era Evtușenko, în carne și oase. „Hai să ne croim pârție încolo, ca să-i solicităm vreun autograf”, propune Boris. „Bună idee, dar cum? Pe un petic de hârtie? Parcă nu e chiar frumos...”. Atunci îmi amintesc abrupt și-i spun lui Todirel, aproape fericit ca un copil: „Nu știu prin ce minune am în cameră, la cămin, o carte de Evtușenko. Trag un galop de sănătate s-o aduc”.

Poezia lui Evtușenko o știam cât de cât. El, Andrei Voznesenski, Bella Ahmadulina, Bulat Okudjava și Robert Rojdestvenski erau pe atunci tribuni ai cuvântului care ridicau în picioare, cu versurile lor, stadioane întregi. Evtușen-ko avea să scrie mai târziu: „Întotdeau-na, în Rusia, una dintre funcțiile cele mai importante ale poetului a fost aceea de apărător al poporului. Dar acum se consideră că această formulă îl înjosește pe poet. Nu e suficient să fii doar poet? Ei bine, nu e suficient! Dacă vrei să fii un poet mic, da, e suficient. Dar, în cazul acesta, nu te mai plânge că nimeni nu te citește. Pentru că pe oameni nu-i interesează cei care nu se interesează de oameni”.

Deci ne apropiem transpirați cu cartea în mâini de Evtușenko, ne prez-entăm civilizat și îi cerem, cu voce tremurată, un autograf. *Широкая русская душа* ia placheta de versu-ri, o întoarce pe-o parte și pe alta, și întreabă: *И вы читаете меня в такой глухомани? И еще в оригинале?! Да разрешите, хлопцы, прямо здесь вас обнять!*

Apoi ne invită să luăm loc alături, să urmărim împreună meciul. Aflăm că

Primul miting la care s-a cerut conferirea statutului oficial limbii române pe teritoriul RSSM. Vara anului 1988.

Un protest organizat pe data de 8 martie 1989. Femeile (printre care și Leonida Lari) cer editarea ziarului „Glasul națiunii” și scandează mereu actualul slogan „Jos mafia!”

îi place mult sportul, că este prieten la cataramă cu fotbalistii din selecționata de veterani. Anume la insistențele lor a făcut și el drumul până la Edineț. Ca să mai vadă lumea, ca să-și ia un moment de respiro după călătoria prin America și, de ce nu?, să-și clătească gura de vorbe rele cu un pahar de vin moldovenesc... „Apropo de vin”, se întoarce înspre mine eclatantul poet. „Am observat aici, pe malul unui ochi de apă, un mic restaurant cochet, la care se ajunge pe un podeț de lemn. Cunoști o asemenea instituție de interes bahico-gastronomic?”. „Desigur, am reușit s-o cunosc, e cea mai importantă instituție din raion”. „Ce-ar fi să ne întâlnim astăzi, la ora șapte, acolo?”.

...Și ne-am întâlnit. Să-mi sară cloșca-n cap dacă spun minciuni, mai ales că am și o dovadă materială: poza făcută cu ocazia... prilejului. Și am tot vorbit... Inclusiv pe silabe. Nu chiar mult: până pe la ora patru dimineată... Nu mai țin bine minte ce am discutat, pentru că Evgheni Evtușenko a avut inspirația – genială ca întotdeauna – să gâtuim, chiar din start, câteva sticloaște de trăscau. Asta m-a retezat. Tânăr și nedeprins cu vodka, repede m-am deconectat de la realitate: *Пою и пью, не думая о смерти./раскинув руки, падаю в траву./и если я умру на белом свете,/то я умру от счастья, что живу.*

Știu că îi repetam, ca un refren, că vreau să merg la Moscova, să mă fac re-

gizor. De film, unul dintre marile mituri ale secolului XX. Pe atunci cunoșteam până și ce număr la pantofi poartă toți marii regizori ai lumii. Acum, vorba aceluiași Marin Sorescu, nu sunt decât fantoma celui care-am fost. Dar nu mă dau bătutului ca pisica rutului. Pentru că de ce?

Pentru că am o genetică bună, fiindcă fac sport cum am făcut întotdeauna (fotbal, volei, tenis de masă și munte, cât mai multe escaladări pe Muntele vrăjit din Defileul de chilimbar de la subsuoara piciorului stâng), *fincă* am o viață sexuală și intelectuală normală, o să trăiesc cel puțin vreo 95 de ani, ca și bunica mea pe linie paternă, Artina Ghineț-Mihail.

Așa că voi, literații și publiciștii născuți de pe la 1950 încoace, stați liniștiți: scrieți, certati-vă, scuipați-vă între voi, adunați titluri academice, abonați-vă de pe acum la eternitate, urcați cu succes everestul Premiului Nobel, construiți-vă sicrie cu memorie încorporată și cu radio în culori, căci o să aibă cine vă purta de grijă când o să ajungeți în stare de degenerescență fizică. Adică, eu o să vă îngrop pe toți! Am în vedere că o să vă fac praznice de nouă și de patruzeci de zile, la care o să turui dulce despre fiecare! La urma urmei, în asemenea cazuri și momente nu contează adevărul; important e să se vorbească frumos, cu simțiciune. Așa e de când lumea și pământul. Și e bine că e așa!

Am reținut, din spusele lui Evtușenko, că intenția mea e o prostie vecină cu țicneala. Pentru că la meseria de regizor se cere, în primul rând, să ai stofă de tiran. Pentru că filmul reunește mulți nebuni, cu actori trufași, veșnic înfipti în țâfnă. Cu cât e mai mic ca talent, cu atât țâfna e mai mare. E o industrie întreagă, în care depinzi și ești responsabil până și de un șofer muieratic, până și de un operator de lumini alcoolice. Ca să creeze o lume, numai un dictator cu nervi de cremene și contriboase de oțel inoxidabil poate ține în mâini o asemenea fojgăială de patimi și orgolii nemăsurate.

Totuși, mai târziu Evtușenko a semnat regia câtorva filme, unul dintre acestea numindu-se *Ягодные места*, dacă nu mă fentează cumva memoria mea de consistența fulgului de vată. Pe atunci, un regizor era relativ bine plătit, făcea, cu filmul, un ban grămadă.

În ultimii vreo cinci ani românii de dincolo de Prut au tradus mult din Evtușenko. L-au invitat și pe la niște sindrofii literare organizate la stațiunea Neptun, unde l-au strivit, la propriu și la figurat, sub greutatea unor saci de epitete eclatante și a unor premii de prestigiu. Bravo lor! Ai noștri, moldovenii, de când le-au spus americanii că rușii mănâncă oameni, nu se mai apleacă (mă refer, în primul rând, la traducători) asupra operei lui Evgheni Evtușenko. Căci noi cam așa suntem: ne asemănăm

cu plevușca de la coada bălții – intră în panică dacă o aripă de cocostârc trece peste ape... Noi suntem, în definitiv, niște flotanți, niște captivi ai extremelor. Bunăoară, vedem totul numai în alb ori numai în negru. Calea de mijloc, cea a nuanțelor raționale, ne scapă. Sau, și mai rău, nu o cunoaștem.

Oricât ar părea de straniu, avem noroc de exemplul bibliotecilor. Biblioteca, orice bibliotecă, este (ca și muzeul; ca și cimitirul, de altfel, țara noastră de sub pământ) o patrie extraetnică și transconfesională. O republică a patimilor domolite, a baricadelor politice și religioase dărmate pentru totdeauna. Aici, departe de lumea dezlănțuită a găinăriilor politice, Cehov se întreține amical cu Homer, Socrate cu Platon (– Măi Platon, ai palton? – Nici crivat, bade Socrat!), Dostoievski cu Stere, Hemingway cu sârbul Milorad Pavic, Hesse cu Schlink (care are un roman-trăsnet: *Cititorul*), Elias Canetti cu Omar Khayam, Sadoveanu cu Korolenko, Thomas Mann cu Balzac, Paul Goma cu Liiceanu, Druță cu Tolstoi, Slavic Vasilcov (*alias* Traianus) cu Doina Uricariu și cu toată lumea ș.a.m.d. Ce țară liniștită, ce oameni cumsecade! Eh, dacă toată lumea ar fi ca o bibliotecă, altă faină s-ar măcina la moara vieții...

Cum să învingem accesele de furie, nevoia de a izbucni, de a lua la palme Universul? Ar trebui, probabil, să facem pe dată măcar o scurtă plimbare într-o bibliotecă.

Grigore Vieru la Teatrul Verde. Mai 1989

ROZA VÂNTURILOR

LEO BUTNARU

JURNAL DE ITALIA

(12 IULIE – 14 AUGUST 2015) (X)

29.VII. Bagno, Scarlino

Și iar cicadele, cicadele, cicadele! Șișcornițele lor. Sau, uneori, ți se pare că s-ar descărca caroseriile de tablă ale unor autobasculante pline cu nisip mășcat sau cioburi mărunte de scoici.

Seceratul, tușinatul lor continuu.

Iar dacă vrei s-o dai (și mai) spre poezie, poți să zici, asociativ: minusculele și neobositele caterinci ale cicadelor...

Aproape de miliarde, dar sigur – trecut de milioane numărul minusculilor... dairele (abandonăm... caterincele!) ale cicadelor.

Parafrazând o zicere latină, te întrebi: *Quod surrant cicades?* Continuată de Hemito Von Doderer printr-o alta: „Ce șoptesc aceste căpșoare sofistice în veșnică mișcare?” Numai că cicadele nu șoptesc, ci, parcă... zângănesc.

Până să prindă a se țese amurgul, plecăm cu Enzo spre orașelul Scarlino, menționat pentru prima oară spre sf. sec. X., însă ca localitate datând din sec. XIII. Giuseppe Garibaldi e mândria localnicilor. De aici marele luptător pentru unificarea italiană s-a salvat, în 1849, într-o cală de corabie. În piața nu prea mare (în Scarlino totul e de proporții ceva mai reduse) ce-i poartă numele, monumentul eroului se pomeni chiar în spațiul unei terase de cafenea. Îl admirăm, atât cât se vede, nicidecum în plină statură, între vălurile umbrelor, copertinelor.

30.VII.Bagno, Siena

Azi, după-amiază, ne vom reîntoarce la Siena. Mai avem câteva ore de plajă. Dumitra rămâne la Bagno pentru diverse puneri la cale, să zic. La Drasena ne duce Enzo, iar în scăunelul său de pe bancheta din spate ne însoțește picicul plin de drag Fabrizio.

Ca de obicei, pe autostradă, cicliști la antrenamentul lor matinal. Pâlcuri sau grupuri mici, câte unul rămas în urmă, pedalând în voie, fără să forțeze.

Enzo nu-și iese din rolul de ghid, dându-ne diverse explicații. „În dreapta, se vede orașul Follonica. Vara are o populație de circa 20 de mii de oameni, iar iarna de doar 5 mii. Asta e cu fluxul-refluxul demografic în Italia...”

Trăgând cu ochiul spre brațul meu, văzând două-trei pișcături, Enzo mă luminează: „Ați observat... adică ați simțit că la Siena nu sunt țânțari? Toată noaptea cu geamurile deschise. Însă la Bagno situația e alta, insectele au mediu propice pentru a se înmulți... Umiditatea. Că doar vă spuneam: după ce au început lucrările miniere, apele subterane nu au mai

avut un curs firesc, ci s-au învălmășit, au luat-o aiurea. Localitatea noastră e una a temeliilor umede, de unde, în subsoluri, și mucigaiul...”

Ajungem, Enzo ne lasă la poteca de lemn care duce spre plajă, stabilim ora la care să vină să ne ia.

Azi e ziua în care ne expunem soarelui mângâios, matinal. În genere, italienii nu vin prea devreme la plajă.

Abia pe la ora nouă își declanșează vacarmul cicadele. Ele „funcționează” ca niște... baterii solare: de cum sporește căldura, de cum urcă mercurul în termometru, își dau drumul, punându-și în mișcare vijelioasă tot ce au – moriști, șișcornițe, drâmbe... Sau, parcă, ar răsturna, zornăitor-surdinizat, din caroserii din tablă un nisipiș hârșăitor.

Pe la ora zece apar și târgoveții africani. Până la acest moment, unii dintre ei stau prin fâșia pinetului, așteptând „ora de deschidere”. Adică, mărunții negustori africani, care să le propună europenilor mărfuri asiatice mai ieftine, în special *made in China*.

După prima cursă de înot, stând în bătaia soarelui, mă așez în șezlongul plătit pentru o săptămână înainte, săptămână care se încheie chiar azi. Transfer aici unele din momentele de relații cu „lumea mare” care, odată cu internetul, devine parcă tot mai mică, tot mai... colea, la un întins de mână, s-ar putea spune. Din Moscova, Evgheni Stepanov, poetul și editorul, îmi scrisese aseară să intru pe pagina sa fb. Am deschis-o, văzând că dânsul îmi prezintă cartea de versuri apărută la „West-Konsalting” „*Контрасты как необходимость*” („Contrastele ca necesitate”). O însoțește cu mențiunea că aș fi... „un clasic al literaturii moldo-române”. Mă rog, așa crede dânsul că ar fi bine să mă poziționeze: moldo-românește... Eu... clasic?... Așa se vede de la Moscova?... O să mă laud lui Dante și Petrarca, odată ce mă aflu în preajma lor... Plus un extras din portretul pe care mi l-a făcut Chiril Kovalgi, despre care, la comenarii, Vasile Gârneț scrie: „Excelentă – exactă – prezentarea lui Kovalgi”. Ceea ce însă îl irită ușor pe prietenul Christian W. Schenk din Germania, care comentează și el: „Din păcate link-ul nu este pentru noi. Totuși m-ar interesa!”. E în rusește textul lui Kovalgi și, sigur, nu e pentru mulți din prietenii mei. Să-l reproduc, fragmentar, în românește:

„Leo Butnaru! Dânsul a intrat în acest nou secol în deplină muniție literară, intenționând să se desfășoare în el cu fermitate. Numele său este rostit cu considerație cel puțin în trei capitale – Chișinău, București, Moscova. Poet, traducător, exeget în știința literaturii, eseist... Dar, înainte de toate, poet, de unde începe și continuă expansiunea sa, prin aceasta determinându-i-se toate succesele în domeniul relațiilor literare. Talentat și inteligent, avid, nedomolit. Poezia sa e modernă cu desăvârșire, e toată într-un format al con-

temporaneității – se pare că ar fi trebuit să fie afină căutărilor semenilor și confrăților săi. Dar de unde! Leo Butnaru e categoric individual (personalizat). În poemele sale se îmbină organic și fericit ceea ce s-ar părea că reprezintă calități incompatibile – gândirea metaforică, receptarea emoțional-plastică a lumii și ironia șfichiuitoare, uneori dură până la sarcasm. Ba zborul inspirației, ba înțepătura ingenioasă. Leo Butnaru e, concomitent, și clasic, și avangardist. Mai simplu spus, e un talent *sui generis* (кругом талантлив)”.

La ora 14, Enzo ne preia de la plajă. Mesim, mai moțaim nițel.

Cu o jumătate de oră până la plecare, Dumitra primește prin telefon vestea că i s-a acordat cetățenia italiană. Pe 26 august, să se prezinte la prefectura din Siena să depună jurământul. Celor căsătoriți cu un cetățean italian *cittadinanza* li se acordă fără multe tergiversări. Iar dacă mai au și un copil, cum e cazul Dumitrei și al lui Alessandro (căsătoriți deja de cinci ani), formalitățile se derulează și mai simplu.

Și totuși, există o comisie specială care verifică, dacă nu care cumva căsătoria ar fi una fictivă. (Bineînțeles, se întâmplă din astea, și nu puține.)

Așadar, comisia respectivă te anunță că, iată, mâine sau poimâine, te va vizita la adresa pe care ai indicat-o. Vin doi-trei funcționari iscoditori, întrebându-te multe și de toate. Inclusiv, „Spuneți-ne, vă rog, unde se află în casa dumneavoastră (cutare sau cutare lucru)”. Când ați plătit ultima dată chiria? Unde vă țineți *lingeria*? Ce se află în frigiderul dumneavoastră? Cine vă sunt vecinii? Comunicați cu ei, vă cunoașteți?” Etc. Și tot așa înainte, pentru ca, iscoadele de ei, să se dumirească, dacă într-adevăr tu locuiești chiar în acel apartament, îl cunoști fir-a-păr, și nu e o înscenare de o zi, pentru comisie.

După o săptămână, revenim la Siena, cea mai unitară, mai omogenă în frumusețea sa urbe toscană, dăinuind de secole pe trei coline crestate/ ornamentate de zidurile vechii fortărețe. Spațiu care, în secolele XIV-XV, a fost populat și înnobilat de unii dintre cei mai mari pictori și sculptori pe care i-a avut Italia. Siena este opera geniului nativ toscan, cu luciditatea, dar și cu imaginația sa creativă excepțională.

Temerile mele s-au adeverit: colegul de studenție s-a sinucis. Tatiana Calos-Rotaru ne trimite un colaj: „Gheorghe Gorincioi în presă”.

Annual, în R.M. se sinucid cca 600 de persoane... Dar în România câte sinucideri se întâmplă?... „Întreb” computerul: din cele 800 de mii de sinucideri la nivel mondial, în România au loc 3 – 3,5 mii anual. Plus cele din R. Moldova... (De ce a fi trebuit să fie și

Ghiță printre cei care își iau zilele cu propriile mâini?...)

Și încă ceva, odată ce am fost nu departe de insula Elba: acolo, la vârsta de 74 de ani, în 2001, s-a sinucis celebrul scufundător în apnee francez Jacques Mayol. Te întrebi: cum putea să facă una ca asta cel care trăia o adevărată fascinație pentru delfini, cel care cu o femelă-delfin, botezată Clown, formase o legătură legendară, s-ar spune, de la ea Mayol învățând cum să-și țină respirația timp îndelungat și cum să se comporte și să se integreze în mediul subacvatic? Pornise cu scufundările la 41 de metri, pentru ca, la ultima, în 1983, să atingă 105 metri adâncime. Pe atunci, avea 56 de ani și era pe insula Elba, în orizontul căreia, dimineața, pe ceață ușoară, parcă s-ar fi întrezărit silueta lui Napoleon, configurația bicornului său asemănător cu vela unei bărci a iluziilor. Metaforic vorbind, și Napoleon a fost un scufundător în apnee. Însă în adâncurile, în bulboanele periculoase ale istoriei care, de altfel, l-au și dus la pierzanie. Pe insula Elba sunt tocmai două muzee ale împăratului francez. Două, mai sigur pentru atragerea turiștilor. În timpuri de criză, acest lucru este important. Trecutul marilor înfrânți ajută prezentul neînvingătorilor...

31.VII. Siena

Vis cu D.R. Popescu. O întrunire scriitoricească, amplă, cam neformală. Mi se propune să mă angajez în redacția unei oarecare reviste literare din București. Surpriză: DRP mă anunță că unul din sonetele mele a fost desemnat drept cel mai bun din cele publicate anul trecut. Apoi mă ia la braț, ducându-mă ceva mai la vale, unde, pe un panou, cu creionul, era scris, caligrafic, acel sonet. Caligraful-pictor mai lucra la el. Neobișnuit, sonetul nu era scris în catrene și terține, ci în 4 distihuri și 2 terține.

(Apropo de angajare: prin 1992-1993, regretatul Laurențiu Ulici îmi spunea: „Vino redactor-șef adjunct la revista «Luceafărul». Îți promit, cât de curând, și o locuință în București”. Nu m-am hotărât... Am procedat rău, am procedat bine?...)

Deci e visul de revenire în reședința noastră provizorie, minunata Siena, urbe afabilă, care îți impune respectul de cum înțelegi ce atașată este de vechile sale tradiții. Orașul trăiește ca și cum două vieți paralele, prima a sienezilor propriu-ziși, cu un comportament ce lasă să se înțeleagă ontologia speciei lor urbane mai osebite, care nu și-a uitat tabieturile, demnitatea de fost oraș-stat important, raporturile oarecum retractile cu orașele vecine, în special cu Florența cu care, de-a lungul (și latul) istoriei, au avut a disputa drepturi, comori, priorități. Și aici să amintim o legendă...

Orice ai face, nu poți, noaptea, să-i impui cocoșului să cânte la altă oră decât la cea pe care o știe el. Dar e posibil să știi când știe cocoșul să cânte? Uite că locuitorii Florenței au aflat când și, odată, pe la mijlocul dintre miezul de noapte și răsăritul de soare, au apropiat de cotețul găinilor o lumânare aprinsă, cocoșul a crezut că e timpul să cânte de zori de zi și... Era o șmecherie a florentinilor într-o dispută de hotar cu sienezii. Pentru că înțelegerea dintre unii și ceilalți fusese ca, dimineața, de cum cântă cocoșul, doi călăreți să pornească în goană unul în întâmpinarea celuilalt și, acolo unde se vor întâlni, să fie fixat hotarul dintre Republica Florența și Republica Siena. Deci vă dați seama că, odată ce la Florența cucoșul a fost păcălit și a cântat cu mult înainte de cât obișnuiește, călărețul florentin a și luat-o la goană, câștigând mult teren în fața omologului său care, răbdător și onest, aștepta cântecul firesc al cocoșilor din Siena...

Azi, în calmul Sienei, poate e greu să distingi semnele moștenite de la puternicul oraș-stat din secolele XI-XIV, de care se temeau chiar Roma și Florența. Tocmai din acest considerent aici și-au aflat refugiu ghibelinii, care fuseseră înfrânți la Florența de guelfi și față de care avea pretenții mari însuși atotputernicul Papă de la Roma.

Pe de altă parte, viața, ceva mai tumultuoasă, a turiștilor în permanentă expansiune și a miilor de profesori și studenți ai Universității Pentru Străini,

Siena. Singura perspectivă posibilă: de jos în sus.

considerată una din cele mai bune în țară. Siena pare a fi însăși sinonimia demnității, contrastelor și a legăturii indisolubile cu mândra și frumoasa Toscană.

Apoi îți spui că Siena pare a fi însuși spiritul tezurizării, neuitării, având un adevărat cult al memoriei în toate; cultul arhivelor cu multiple compartimentări, care se lasă ca și citite la orice pas, în detalii, din care unele sigur că se rețin și în memoria ta grație particularităților lor. Să zicem, capela de marmură de la temelia Turnului Mangia a fost ridicată în semn de recunoștință pentru Fecioara Maria care, se crede, a salvat orașul de la ciuma necruțătoare la începutul sec. XIV. Iar „Cișmeaua Bucuriei” din Piazza del Campo e prima fântână arhitecturală din Siena și era firească locuitorii de acum peste șase sute de ani să o fi întâmpinat cu emoții radioase (... răcoroase în verile toride). (Stradela) *Vicolo dei Percennesi* este unicul loc în Siena, unde se pot vedea creneluri în formă de coada rândunelei, caracteristice ordinului ghibelinilor care, în lupta puterii papale și a guelfilor, erau de partea împăraților germani „neascultători” de Vatican și care, printre oștenii din oastea rivală, a ghibelinilor florentini, l-au avut și pe Dante Alighieri, *feditore a cavallo* – un gen de cavalerie medievală.

Azi, un intermezzo între săptămâna de la mare și reluarea, de mâine, a periplului urban (avem bilete la autobuz spre Bologna; dus-întors, două persoane, puțin peste 80 de euro. Iar odată ce suntem la Prețuri, de pe 3 pe 7, avem și tichete tur-retur Siena-Roma: 120 de euro).

Italia e speriată de incendiile de vegetație, din cauza fumului aeroportul din Roma fiind închis. Ieri, când reveneam de la mare, cam pe la jumătatea distanței Bagno di Gavorrano – Siena, am văzut și noi un focar: poliție, pompieri, avion aruncând tone de apă peste dezastrul. Dumitra susține că focurile se pun de mâini criminale.

Cu aeroporturi închise din cauza fumului de la incendii mi se întâmplase și în Franța, în aprilie 2009, când, nu știu unde în lume, erupsese un vulcan.

Să nu se creadă că, în răstimpul de când mă aflu în Peninsula, nu m-am întrebat: dar unde sunt, dom'le, italienii cu gesticulația lor proverbială? Să se fi potolit? Însă în după-amiaza zilei de azi mi-a fost dat, totuși, să văd o italiancă superbă în arta ei de a gesticula. Nu era decât domnișoara Maria de... 4 ani! Fabrizio, cel de 2,9 ani, „o acostase”, ea, sociabilă ca și piciful nostru, intră în dialog nu doar cu dânsul, ci și cu noi, maturii. Și, precum am spus, gesticula, gesticula, gesticula, ca în filmele neorealismului italian cu Sophia Loren sau Anna Magnani, mai ales. În fine, pe când să ne luăm rămas bun familie de la familie, Maria cea de 4 anișori unde face către Dumitra (a ales-o pe ea, plăcându-i, probabil,

chipul ei luminos, blond): „Te invit la noi în ospetie. Dar să știi, dacă îmi strici cumva vreo jucărică, te dau imediat afară!” Nați-o bună! Plini de voie bună, discutăm cazul la o bere, în Piazza del Campo, în „Bar la Palio”. Chiar dacă Dumitra remarcă, nemulțumită, că acest local nu mai este ce a fost, serviciul fiind tot mai prost, ne mai rămâne un strop din buna dispoziție, dăruită de extraordinara actriță din naștere Maria de 4 ani care, cu strictete, te-ar putea invita pe ospete.

(Re)gândindu-mă la mare, în acest 31 iulie 2015, îmi amintesc că, pe aceeași dată, în 1944, dispărea în adâncurile lui Neptun unul dintre scriitorii atât de iubiți de cititorii de toate vârstele: Saint-Exupéry. Iar Fabrizio, strănepotul nostru italo-român, seamănă leit cu Micul Prinț: blond, bucălat, de o inteligență sclipitoare, care-l „scoate” din vârsta lui, avansându-l într-o alta, superioară. (Cineva își dăduse cu părerea că varianta românească a celebrei cărți a lui Saint-Exupéry ar fi fost „Prințișorul”).

Într-o lucrare a sa despre *blagianismul* unor poeți, I. Ursenco mă citează după ureche, atribuindu-mi versuri care nu-mi aparțin:

„Când ceru-i verde/ când steaua-i rece/ piatra te vede/ iarba mă-ntrece [...] Și-ai putea să mă pierzi/ printre norii verzi/ într-un arbore sfânt”.

De unde a luat bazaconia asta, de la ce împletitor de rime bizare?

Sau alta, tot deocheată:
„Nelămurite linii și-au muiat/ lipsa de certitudine/ în orbita ochiului pur rece [...] lucrurile aud și simt înalta nepăsare:/ ele devin ca și noi/ chiar dacă nu le atingem”.

Ce aiureli!
Îi atrag atenția „cercetătorului”, însă Ursenco nu ia în serios porcăria pe care a comis-o, scriindu-mi că: „Să recunoască paternitatea acel autor care se simte cu musca pe căciulă. Sau măcar cu ... țânțarul”. Inso-lent și iresponsabil, „umoristul”. Probabil, ticluiește și el vreo „teză de doctorat”. Pentru că, deja de vreo două decenii și ceva, e o adevărată viermuială, parcă latentă, discretă, cu subtexte de aranjamente, a celor care râvnesc să-și susțină gradul de doctor în cine știe ce „științe”. Mulți dintre ei elaborează și bifează (în bi-ografii) teze care nu fac nici măcar cât unele ipoteze...

Și cam din aceeași vecinătate: Pe fb, cineva observă că cel care a comentat volumul pe care l-am tradus din poezia Marinei Țvetaeva folosește frecvent și inadecvat formula „lui Țvetaeva”, când era firesc și românește să scrie: Marinei Țvetaeva.

FANTASMELE CULTURII (V)

de ADRIAN CIUBOTARU

ESEU

Așadar, întreaga lirică stilnovistă trebuie așezată, consideră Agamben, “sub semnul constelației pneumatice”, adică al unui sistem unitar de gândire în care poezia, concepută ca text scris sub “dictarea unei iubiri inspirate”, ocupă un loc central.

La Guido Cavalcanti, de exemplu, iubirea nu este un concept abstract, ci un “spirit” care acționează de la pneumă la pneumă, obiectul său, o fantasmă, fiind alcătuit în întregime din dorință: “Veggio negli occhi de la donna mia/ un lume pien di spiriti d’amore,/ che porta uno piacer novo del core,/ si che vi desta d’allegrezza vita”. Afirmatia că experiența amoroasă are, în epocă, un caracter strict fantasmatic, ar putea părea, la prima vedere, categorică. Spre deosebire de criticii care interpretează iubirea curtenească exclusiv ca pe un fenomen social, analizând imaginile create de stilnoviști doar ca pe imagini artistice, fără alt conținut decât cel expresiv, Agamben își extrage ipoteza din textele lirice și nu din cele filozofice sau medicale ale perioadei. Numeroasele exemple pe care le aduce în sprijinul ideii sale sunt furnizate de poeți – Agamben nu caută să ilustreze o doctrină prin poezie, ci exact invers.

Un concept la fel de important al stilnovismului și liricii curtenești este așa-numita “iubire eroică” sau *amor hereos*. Prost înțeles de unii critici și filologi, acesta nu denotă atât natura “eroică” a iubirii, cât latura sa patologică. Astfel, Bernard de Gordon descrie, pe la 1285, *amor here-*

os ca pe o boală definită drept “agitație melancolică”: “Când cineva este prins în iubirea pentru o femeie, își imaginează intens forma, chipul și felul de-a fi al acesteia, socotind-o femeia cea mai frumoasă, mai aleasă, mai deosebită și mai plină de calități, atât în trup, cât și în suflet. (...) Iar judecata minții sale e așa de zdruncinată, încât gândul îi stă numai la femeie și lasă de izbeliște orice îndeletnicire, până-ntr-atât încât cu greu pricepe când îi vorbește careva”. Convergența semantică între eros și erou – la origine, o glumă a lui Socrate pe care o găsim în dialogul *Cratylus* – s-a desăvârșit, demonstrează Agamben, prin “revirimentul neoplatonic al cultului popular al eroilor și al demonologiei teurgice”. Figuri intermediare între oameni și divinitate, demonii (*daimonii*) neoplatonismului sunt, de regulă, creaturi din aer, agenți specifici ai patologiei erotice, ai delirului și ai fantasmelor erosului (un Amor demonic, cu gheare, apare și în pictura epocii, de exemplu, la Giotto). Anume acești daimoni trag, în neoplatonism, dar și în lirica vremii, “săgețile de foc” ale iubirii, inspirând patimi nesănătoase și provocând boli mintale de genul obsesiei erotice. Cum să nu te gândești, în context, și la *Zburătorul* lui Ion Heliade-Rădulescu sau la *Luceafărul* eminiascian, mai curând ecouri culturale și artistice târzii ale acestei demonologii neoplatonice decât traducerea poetică a unor mituri populare?

Agamben notează și faptul că, la etapa inițială, iubirea eroică “nu este dragostea

cea mai nobilă și mai înălțătoare, ci cea josnică și obscură, inspirată de eroul-demon de aer”, *amor hereos* exprimând polul morbid și negativ al pasiunii erotice. (Interesante sunt și lecurile recomandate de medici pentru *amor hereos*, de la actul sexual explicit la plimbări sau evadări într-un *locus amoenus*, toposul literar al confortului încă de pe vremea Antichității.) De asemenea, observăm că această polarizare a iubirii – înălțătoare și josnică – va supraviețui până în romantism, unde continuă să conviețuiască atât latura spirituală și cea patologică a erosului, cât și remediile sugerate pentru vindecarea maladiei (vezi, de pildă, poemul *Sara pe deal*).

Și mai interesant este capitolul în care filozoful și criticul italian explică originea pneumatologică a lui *amor mi spira*, a “dragostei care vorbește”, adică a glasului iubirii și a inspirației erotice în lirica stilnovistă. Interpretările ulterioare separă sensul metaforic, dat de verbul “a inspira”, de sensul propriu al cuvântului, deși în secolul al XIII-lea aceste două sensuri nu erau despărțite. “Iubirea inspiră”, spune Agamben, pentru că este o “mișcare a spiritelor”. Mai mult, un poet ca Dante derivă din această viziune și o teorie a semnului lingvistic (*Purgatoriu*), unde sunetul este expresia fantasmei, iar exprimarea poetică – o dictare inspirată de iubire.

Pentru filozofi, viziunea nu este nouă: o reperăm la Aristotel, la Boethius ș.a. Introdusă de Dante Alighieri în circuitul ideilor poetice, aceasta va conduce la o nouă interpretare a simbolului poetic:

“Astfel, doctrina pneumatică este dezvoltată în poezia de dragoste în sensul de a plasa limbajul poetic ca activitate pneumatică în poziția de mediator ce-i revenea «spiritului». Concepând poezia ca pe o dictare inspirată de iubire, [poeții stilnoviști] îi confereau statutul cel mai înalt care-i putea fi atribuit: (...) spațiul poetic era situat (...) la limita extremă între corporal și incorporeal, semnificat senzorial și semnatificat rațional (...). Astfel, simbolul poetic, “pornit de la spiritele din inimă”, se putea uni direct cu obiectul iubirii, care era fantasma imprimată în spiritele fantastice. Strânse laolaltă, fantasma, cuvântul și dorința deschideau “un orizont în care simbolul poetic apare drept un ajutor oferit împlinirii iubirii, iar dorința iubirii apare ca fundament și sens al poeziei”, concepută, la rândul ei, ca *joi d’amor*. De unde și sensul originar al *stanței* poetice: “În sens propriu, poezia este *joi d’amor* întrucât este *stantia* [încăperea] în care se celebrează beatitudinea iubirii”.

Pentru Agamben, poezia de dragoste stilnovistă transmite culturii europene nu atât o anumită concepție asupra iubirii, după cum s-a crezut, cât mai cu seamă “legătura dintre eros și limbajul poetic”, “împietirea dorinței cu fantasma și poezia” în topos *outopos*-ul poemului: “În practica poetică înțeleasă ca simbolizare a inspirației iubirii, Narcis izbutește să pună stăpânire pe propria imagine și să-și potolească iubirea smintită într-un cerc în care fantasma zămislește dorința, dorința se traduce în cuvinte, iar cuvântul delimi-

VIAȚA LITERARĂ

VICTOR DUMBRĂVEANU | 70 DE ANI DE LA NAȘTERE SERATĂ DE COMEMORARE LA USM

În Sala cu cămin a USM a avut loc pe data de 19 august curent, în prezența unui grup de scriitori, a fiicei, Doina Munteanu, a unor rude și a câtorva colegi de școală din satul de baștină, Corlăteni, Râșcani, o serată de comemorare a lui Victor Dumbrăveanu: 70 de ani de la naștere și 5 ani de la moarte.

Evenimentul a fost moderat de Vasile Malanețchi, Directorul Muzeului Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”. După cuvântul de salut al moderatorului, a fost prezentat un scurtmetraj realizat, mai demult, de M1 la baștina scriitorului, în care acesta povestește înflăcărat despre părinți, rude, cum i s-a născut pasiunea sa scriitoricească ș.a., după care fiica prozatorului a comentat un evantai de slide-uri ilustrând biografia și activitatea tatălui său, din copilărie până în ultimii ani de viață, precum și coperti ale cărților publicate sau diplome obținute pe tărâmul literar.

În cuvântul oferit, Victor Prohin a spus că cel comemorat trecea drept autor al clasei muncitorești, dar el scria, de fapt,

despre universul pe care îl cunoștea bine. Vorbitorul regretă că romanul *Iubirea noastră-i ca și ura*, editat postum în 2015 de Cartier, nu a fost nici măcar nominalizat la premiile USM.

Boris Marian a mărturisit că au fost colegi în cadrul redacției revistei „Moldova” și i-a plăcut totdeauna firea senină, deschisă, pozitivă a colegului său. La fel este și proza pe care a scris-o.

Ion Ciocanu a remarcat, referindu-se la cartea Casa cu fața spre ispită (1993), că Victor Dumbrăveanu a introdus în proza ruralistă un tip nou de personaj, inexistent în proza unor confracți care au abordat aceeași arie tematică.

Nicolae Rusu a rememorat, într-un context al relațiilor interumane, o îndepărtată zi, când încă nu aflase că este deținătorul unui important premiul literar unional, iar Victor Dumbrăveanu i-a adus primul vestea, bucurându-se cu sinceritate de succesul colegului de breaslă.

Scriitorul a fost evocat la fel, în lumini tandre și catifelate, de alți condeieri: Gheorghe Ciocoi, Claudia Partole ș.a.

Grigore CHIPER

VICTOR DUMBRĂVEANU
IUBIREA NOASTRĂ-I CA ȘI URA
CHIȘINĂU, ED. CARTIER, 2015

tează un spațiu în care devine cu puțință să-ți însușești ceea ce altminteri nu ți-ai putea însuși și nu te-ar putea desfăta”. Căutând, pe urmele lui Leo Spitzer, “trăsătura eternă” a poeziei din aria romanică, Agamben consideră că tocmai legătura particulară dintre eros și limbajul poetic în stilnovism ar putea oferi o paradigmă pentru înțelegerea formei închise, autosuficiente și absolutiste a textului, a aceluia trobar clus care va căpăta, pe parcursul evoluției istorice a liricii occidentale, de la Petrarca la Mallarmé, aspecte cât se poate de variate, deși va rămâne mereu circumscris, cultural și estetic, în cercul pneumatic original, celebrând mereu împreunarea spirituală nesfârșită a dorinței cu obiectul iubirii sale. O împreunare acompaniată de bucurie în stilnovism – gioi che mai non fina – și de tristețe în poezia romantică sau modernă, unde obiectul iubirii va fi pierdut, iar poemul va deveni “locul unei absențe”.

IMAGINEA PERVERSĂ

Partea a patra a cărții este destinată mai ales lingviștilor și celor care se ocupă de filozofia limbajului. Premisa de la care pornește Agamben este incertitudinea pe care o resimte Hegel în raport cu lumea figurilor, formelor și simbolurilor vechi și pe care filozoful german o interpretează în felul următor în Prelegeri de estetică: “[Toate aceste forme] considerate numai pentru ele însele (...) nu ne spun nimic și imaginea lor sensibilă nu ne încântă și nu ne mulțumește, căci ele ne cer prin ele însele să pătrundem dincolo de ele, până la semnificația lor, care ar putea fi ceva mai mult și mai profund decât aceste imagini”. Încă din Antichitate, gânditorii au remarcat dualismul semnificantului și al lucrului semnificat, considerând simbolicul drept “actul de recunoaștere care reunește ceea ce este divizat”. Mai mult, în coapartenența originală a prezenței și absenței, a apariției și ascunderii în cadrul simbolicului, rezida, pentru greci, aletheia sau adevărul conceput ca “dezvăluire”. În veacul al XIX-lea însă, apare dogma modernă asupra semnului lingvistic: “Potrivit acestei concepții, care și-a găsit

cristalizarea paradigmatică în estetică, raportul cel mai elevat dintre semnificat și formă, cel către care tinde îndeobște orice semnificare, este cel în care aparțința senzorială se identifică fără rest cu semnificatul, iar semnificatul se preschimbă pe de-a-ntregul în semnificarea sa. Acestei unități desăvârșite i se opune simbolicul, în care semnificatul este încă parțial ascuns, adică o imperfecțiune ce trebuie depășită”. Modelul depășirii este propus de același Hegel, pentru care simbolicul este un întreg unic, fenomenul nemaiaivând în afara sa vreoa altă esență, iar esența – vreun alt fenomen. Agamben îl contrazice însă și pe Hegel, și pe semiologii moderni, afirmând că această apreciere a simbolicului uită de diferența originală dintre semnificant și semnificat, nevoia însăși de semnificare provenind tocmai din bariera rezistentă la semnificație dintre cele două componente ale semnului lingvistic. Dezbaterea este, bineînțeles, mult mai veche, și filozoful italian ne face conștienți de aceasta amintindu-ne de arhicunoscutul mitologem Oedip-Sfinxul. Enigma Sfinxului arată că, în enigmaticele arhaice, semnificatul nu trebuia să preexiste formulării, după cum credea Hegel, aflarea lui fiind neesențială: “Atribuirea unei «soluții» ascunse pentru enigmă este rodul unei epoci ulterioare, care pierduse sensul a ceea ce, în enigmă, survenea cu adevărat în limbă și mai cunoștea acest sens doar sub forma degradată a divertismentului și-a ghicitorii. Pe atunci enigma era o distracție într-o măsură așa de mică, încât să-ți măsoari puterile cu ea însemna întotdeauna să-ți riști viața.” Sfinxul nu îi propune lui Oedip o problemă cu semnificat ascuns, ci trimite la bariera care face semnificarea imposibilă. Ceea ce contează, în cazul monstrului imaginat de antici, este modul aparte al rostirii care înfășoară, protector, necunoscutul și neliniștitorul în obscuritatea enigmei (însuși cuvântul enigma provine de la ainos – “obscuritate”), și pe care îl atrage, prin cuvinte, tocmai pentru a-l respinge. Vina lui Oedip este același, tradițional, hybris, înțeles aici însă ca atentat la forța simbolică în general, la puterea apotropaică a acestora care îi ocrotește pe oameni de ceea ce nu poate fi sau nu trebuie semnat. Opoziția dintre discursul simbolic

al Sfinxului și discursul limpede al lui Oedip, cel care descifrează și exprimă totul, aidoma strămoșilor săi, este deosebirea dintre concepția clasică asupra semnului lingvistic și semiologia modernă. (Apropo de strămoșii lui Oedip. Unii elini îi atribuiau lui Cadmos inventarea alfabetului, Polydoros era numit “omul cu tăblițele de lut”, bunicul Labdacos își trăgea numele dintr-o literă grecească. Interesantă ar fi fost și trimiterea la Antropologia structurală a lui Claude Lévy-Strauss, unde găsim o altă interpretare a acestor nume, dar Agamben ignoră sau evită cu bună-știință coroborarea datelor!) Optând pentru o “semiologie eliberată de amprenta lui Oedip”, filozoful italian dezvăluie, totodată, și scopul fundamental al Stanțelor...: “Lăsându-ne închiși în labirintul spre care ne ademenește acea obscuritate (ainos) a formei emblematică, scopul acestui eseu este să trimită la statutul apotropaic al limbajului în inima fracturii prezenței, în care o cultură care și-a plătit datoria față de Sfinx ar putea găsi un nou model al semnificării”. * * *

Citindu-l pe Agamben, mi-am amintit și de Eugeniu Coșeriu, care spunea că, în perioada postbelică, școlile filologice și filozofice italiene și britanice au fost singurele care au dat dovadă de spirit critic. Dincolo de ce se poate crede și spune acum despre mentorii lui Giorgio Agamben, Heidegger și Derrida, despre jargonul, pe alocuri, imposibil și fundamentele logice și filozofice ale sistemelor de gândire pe care le-au elaborat aceștia, cert este că autorul Stanțelor... știe să se distanțeze critic de ambii, să le întrebuințeze prudent și argumentat terminologia, să le dezvolte metodologia acolo unde obiectul de studiu o permite: deconstructivist în spirit și metodă, dar și adept al teoriei despre autonomia textului, Agamben nu separă niciodată “săpăturile” textuale de contextul lor arheologic și istoric. Obligatoriu pentru orice specialist în literatura medievală și renescentistă, Stanțele... sunt un exercițiu intelectual pe cât de solicitant, pe atât de plăcut, dar și un model de scriitură și argumentare filologică.

FIRUL CU PLUMB

NICOLAE DABIJA

CÂT TRĂIM PE-ACEST PĂMÂNT

Cât trăim pe-acest pământ
Mai avem un lucru sfânt,
O câmpie, un sat natal
O clopotniță pe deal.

Cât avem o țară sfântă,
Și un nai care mai cântă,
Cât părinții vii ne sânt
Mai există ceva sfânt.

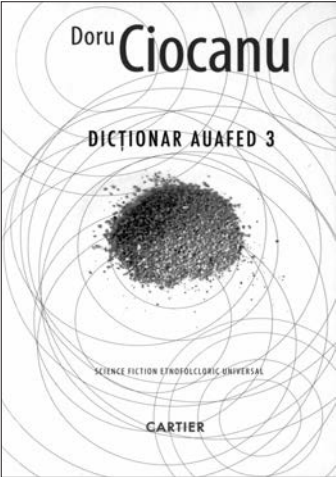
Cât pădurile ne dor
Și avem un viitor
Cât trecutu-l ținem minte
Mai există lucruri sfinte.

Cât Luceafărul răsare,
Și în cer e sărbătoare,
Și e pace pe pământ,
Mai există ceva sfânt.

Cât avem un sat departe
Și un grai fără de moarte
Cât ai cui zice părinte,
Mai există lucruri sfinte.

Cât durea-ne-vor izvoare,
Ori un cântec ce dispare,
Cât mai avem ceva sfânt
Vom trăi pe-acest pământ.

NOI APARIȚII | EDITURA CARTIER | NOI APARIȚII

DORU CIOCANU
DICȚIONAR AUAFED 3

VIOLINA GALAICU
FILONUL BIZANTIN ÎN CULTURA MUZICALĂ NAȚIONALĂ

AUREL CIOCANU
SUS LA CODRU
DESENE DE LICĂ SAINCIUC

GHEORGHE MARDARE
ARTA COVOARELOR VECHI ROMÂNEȘTI BASARABENE

TRADUCERI
din literatura universală

ZECE SONETE DE DRAGOSTE
TRADUSE DIN LIMBILE ITALIANĂ ȘI SPANIOLĂ DE IULIU CÂRCHELAN

DESPRE TRADUCĂTOR: IULIU CÂRCHELAN ESTE POET, PROZATOR, TRADUCĂTOR. S-A NĂSCUT LA 25 DECEMBRIE 1936 ÎN COM. ALEXANDRU IOAN CUZA, CAHUL, ROMÂNIA. ÎN 1960, ABSOLVEȘTE FACULTATEA DE FILOLOGIE A USM. REDACTOR LA MAI MULTE PUBLICAȚII ȘI EDITURI DIN BASARABIA.

VOLUME PUBLICATE (SELECTIV): POARTA SOARELUI, TRIO, SE COC MERELE, CERBUL MEU, APĂ DULCE DE CIȘMEA, MĂRUL, AȘTEPT O NOUĂ DIMINEAȚĂ Ș.A., A TRADUS (ÎMPREUNĂ CU NICOLAE ESINENCU) CĂLĂTORIILE LUI GULLIVER DE JONATHAN SWIFT, POEMUL EPIC SPANIOL CÂNTAREA CIDULUI, PROZE ȘI VERSURI DIN LITERATURILE ENGLEZĂ, FRANCEZĂ, ITALIANĂ, CEHĂ, BULGARĂ, ARMEANĂ, BELARUSĂ, UCRAINEANĂ, RUSĂ, UZBECĂ, GEORGIANĂ ETC.

Jacopo DA LENTINI
PE DOMNUL A-L SLUJI VOI CU CREDINȚĂ

Pe Domnul a-l sluji voi cu credință,
Să pot ajunge-a mă-nchina Lui, poate,
În Rai, unde e armonie-n toate,
Plăcere, bucurie,-ngăduință.

Să plec aş vrea, de este cu putință,
Doar cu femeia dragă, zeitate,
Fără de care viața-mi după moarte
În chinuri aş trăi-o, suferință.

Și nu fiindcă vreau cu ea anume
Acolo-n ceruri să petrec sub soare,
Cum huzuresc de ani în astă lume,

Ci pentru-a mă convinge că o floare,
Crescută-n libertate și iubire,
Și-n Rai îmi poate-aduce fericire.

Guido GUINIZELLI
MAI MÂNDRĂ DECÂT TRANDAFIRU-N FLOARE

Mai mândră decât trandafiru-n floare,
Decât lumina cerului mai plină,
Iubirea mea e stea strălucitoare
Pe boltă – în a Soarelui grădină.

E aer și e apă dătătoare
De viață lungă... Aripa-i divină
Când îmi atinge inima, tresare
A coardelor ei dulce violină.

Trecând prin lume blândă, nepătată,
Mă-mbărbătează și îmi dă putere
Să cred în ea și-n gingașa ei șoaptă.

Sunt unii, când o văd, stau în tăcere
Și o petrec cu lacrimi în privire...
Pesemne, și-amintesc de-a lor iubire!

Guido CAVALCANTI
CANDOARE, GINGĂȘIE, FRUMUSEȚE

Candoare, gingășie, frumusețe,
Mers aripat de ciută, dulce cântec
De pasăre măiastră, dor, blândețe,
Duioasă-nsingurare și descântec,

Tristețe și amor, rază-n sclipire,
Splendoare-a valului, grădină-n floare,
Crin miresmat în plină dăruire,
Surăs divin și lacrimi amare –

Pe toate le întrece-n strălucire
Iubita mea, și nu e om să pună
Pe ele cât de cât vreo prețuire.

Cu nimeni și nimic asemănare
Ea n-are pe pământ și-n ceruri. Spună
Cine ce vrea – e ruptă, zău, din soare!

Dante ALIGHIERI
CÂND AM VĂZUT CU CÂTĂ BUNĂTATE

Când am văzut cu câtă bunătate
Și milă mă priveai în ziua-n care
De gânduri copleșit, ca de-o sfidare,

Treceai în drumul meu către cetate,
Mi-am zis atunci – în suflet ca-ntr-o carte
Știi a citi –, de dor și desfătare,
Și-am tresărit de teamă: știi tu oare
Cât sunt de slab și pătimit de moarte?

Privirea mi-am întors îndurerată,
Căci inima-mi de tine subjugată
În lacrimi se-neca a câta oară...

Și-am înțeles: iubirea-i dulce pară,
În care eu mă mistui zi și noapte,
Când tu mă chemi de dincolo de moarte.

Francesco PETRARCA
CA DE-O FURTUNĂ FRÂNT, SUSPIN ȘI-AMARE

Ca de-o furtună frânt, suspin și-amare
Vărs lacrimi când în cale-mi ieși sfioasă,
Și mult aş vrea să te-nsoțesc spre casă,
Dar singur sunt și trist în lumea mare.

Iar când surâsul gingaș ca o floare
Lumină lin făptura ta frumoasă,
De nimeni nu mi-e dor, nimic nu-mi pasă,
Și viața dulce paradis îmi pare.

Dar sângele-mi îngheață când, o, Doamnă,
Mă lași și pleci, și sufletu-mi se zbate
O pasăre rănită greu de moarte,

Și-ncearcă cu aripa ca să sfarme
A pieptului zăbrele și să iasă
Să te urmeze, buna mea crăiasă.

Luis de GÓNGORA Y ARGOTE
DIN PALMA TA, SENIORA, DE CLEȘTAR

Din palma ta, seniora, de cleștar,
Veninul dragostei eu doar o dată
A fost să-l gust – de-atunci ca-ntr-un pojar
Îmi arde inima, de dor brăzdată.

Departa fiind de tine,-al meu tiran,
Nu pot să uit privirea-ți de icoană,
Ce mi s-a-nfipt în piept greu iatagan,
Ci-s gata să îndur o nouă rană.

Cătușele ce mi le-ai pus suspină,
Și-n zvonul lor eu plâng al meu surghiun...
O, înger păzitor, te rog, fii bun,

În ciuda vrerii omenești, tu vină
De-mi scoate cu-a ta mână de cleștar
Cătușele – să ți le dau în dar!

Juan BOSCÁN
MI-E SOARTA CETLUITĂ DE IUBIRE

Mi-e soarta cetluită de iubire...
Abia a fost să trec de pragul casei
Făcând doar primii pași, că mă luase
În grija-i Venus, cea dulce din fire.

Din acea zi nu știu ce-i bucuria
Și-alinul pentru suflet. N-am scăpare
De supărări, necazuri... Viața-mi pare
Adevărat infern, și-mi plâng de milă mie.

Venim pe lume-n chin și neputință.
Eu traiu-mi duc de mic în chinuri grele –
Povara dragostei perfide, infidele.

Mi-e inima un dor și-o suferință...
Dacă e dor, de ce ard foc și pară?
De-i suferință, de ce-i grea și-amară?!

Garcilaso de la VEGA
PRIVIREA TA, SENIORA, CRIN ÎN FLOARE

Privirea ta, seniora, crin în floare,
E incrustată-n inima-mi cu dor.
Voiam să-i cânt lumina-n vers sonor,
Dar ce-i un vers pe lângă-a ei splendoare!

Doi ochi – două sonete... Zău, îmi pare,
Nu voi putea pătrunde-n sensul lor
Cât voi trăi. Dar cred în ei, i-ador
Și mă supun lor – altă n-am scăpare...

Ce mult îmi plac! Încerc a câta oară
Sâ-i îmblânzesc cu lacrimi, șoapte, rugi,
Dar în zadar. Zvârlugă, cerci să fugi

Din inima-mi – rănită căprioară.
Aș vrea să știi: mă nasc, trăiesc și mor
De dragul tău doar, scumpul meu odor!

Francisco de QUEVEDO
AM ÎNDURAT ȘI-OBIDĂ ȘI RUȘINE

Am îndurat și-obidă și rușine,
În chinuri și tristețe mistuit –
O, cum aş vrea să fiu, zău, un ținit,
Să uit că-s treaz și-ndrăgostit de tine.

Încerc să smulg zăbrelele haine
Ale-nchisorii-n care-s osândit
De-a ta nemilă, și-s nefericit
Că strămtă e temnița pentru mine.

Din fericire n-am gustat vreodată
Și-n viață ce-i alintul n-am știut...
Deci, pot să mor cu inima curată –

Iar celeia cu chip de gheață, mut,
Să-i spuneți c-am murit: fie-mpăcată,
Că tot îndrăgostit cobor și-n lut!

Michelangelo BUONARROTI
MAI POT SĂ CRED ACUM, LA CĂRUNTEȚE...

Mai pot să cred acum, la căruntețe,
În tine,-Amor, și în surâsu-ți – floare –,
Când știu cum mi-ai rănit fără cruțare
Rău inima în dulcea-mi tinerețe?

Din vina ta încătușat pe viață
În propria-mi tristețe,- cu durere
Am plâns în mine,-n tainică tăcere,
Reînviind ca Soarele din ceață.

Ce sfat aş îndrăzni să-ți dau? Nu face
Să pierzi cu mine timpul. N-am scăpare
De arcu și săgețile-ți dibace...
La ce bun să ținestești în omul care
Ar fi o grea povară pentru tine,
De nu chiar grea eroare și rușine!